

ZROZUM ŚWIAT

MATERIAŁY Z ZAKRESU
EDUKACJI GLOBALNEJ
DLA SZKÓŁ
PODSTAWOWYCH

WERSJA ROZSZERZONA

ZROZUM ŚWIAT

**MATERIAŁY Z ZAKRESU
EDUKACJI GLOBALNEJ
DLA SZKÓŁ
PODSTAWOWYCH**

WERSJA ROZSZERZONA

Materiały te zostały wspólnie opracowane przez organizacje biorące udział w projekcie *Zrozum świat – edukacja globalna na rzecz bardziej sprawiedliwego świata*, tj. Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO), Cumbria Development Education Centre (CDEC) z Wielkiej Brytanii, Centrum Edukacji Ekologicznej i Etycznej Rychory (SEVER) z Czech oraz International Centre for Enterprise and Sustainable Development (ICED) z Ghany.

Autorką tekstu *Zastosowanie metody dociekań filozoficznych w edukacji globalnej* jest Ewa Linek.

Projekt jest współfinansowany ze środków Komisji Europejskiej. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Komisji Europejskiej.

Polska wersja materiałów była testowana z grupą uczniów i uczennic w wieku 9–12 lat oraz konsultowana pod kątem metodycznym z nauczycielkami z następujących szkół:

- Szkoła Podstawowa Nr 120 z Oddziałami Integracyjnymi im. Pułków Piechoty Dzieci Warszawy w Warszawie,
- Szkoła Podstawowa im. Prymasa Tysiąclecia w Nadmie,
- Szkoła Podstawowa im. Cypriana Godebskiego w Raszynie,
- Szkoła Podstawowa nr 81 w Warszawie oraz
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa nr 81 Fundacji „Rodzice Dzieciom” w Warszawie.

Za współpracę serdecznie dziękujemy Pani Hannie Szczygieł, Helenie Śnitko, Dorocie Niewierowskiej, Grażynie Desperak-Kilińskiej, Joannie Góral-Wojtalik oraz Monice Liesenfeld.

Redakcja merytoryczna: Anna Kucińska, Gabriela Lipska-Badoti (IGO)

Redakcja językowa: Małgorzata Kacperek, Katarzyna Olczyk

Tłumaczenie: Witosław Sypniewski

Projekt graficzny i skład: Kamila Tyniec

Wydanie I rozszerzone

Warszawa 2013

Wydawca:

Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO)

ul. Bachmacka 1/11

02-647 Warszawa

www.igo.org.pl

ISBN: 978-83-937914-5-3

Kopiowanie i wykorzystywanie materiałów z tej publikacji nie wymaga odrębnej zgody wydawcy, pod warunkiem, że odbywa się to w ramach działalności edukacyjnej nie nastawionej na zysk, a materiały nie będą sprzedawane, ani w inny sposób udostępniane osobom trzecim, ani wykorzystane w innych publikacjach.

Wszelkie pytania dotyczące innych sposobów wykorzystania tej publikacji, w tym zgodę na wykorzystanie w innych publikacjach, należy kierować do Instytutu Globalnej Odpowiedzialności.

Wydrukowano na papierze pochodzącym z recyklingu.

SPIS TREŚCI

	WSTĘP	4
I	Jak korzystać z naszych materiałów	5
II	Zestaw ćwiczeń do badania wiedzy i postaw dzieci wobec zagadnień globalnych	6
III	Spoleczne i emocjonalne aspekty uczenia się	8
IV	Realizacja podstawy programowej	10
V	Zastosowanie metody dociekań filozoficznych w edukacji globalnej	11
1	WPROWADZENIE DO TEMATYKI GLOBALNEJ	14
1.1	Kto pierwszy	15
1.2	Statystyki i życie	19
1.3	Sieć powiązań	25
2	NASZE WYOBRAŻENIA O NAS SAMYCH I INNYCH	29
2.1	Moja „szkoła w pudełku” – część pierwsza	30
2.2	Moja „szkoła w pudełku” – część druga	32
2.3	Moja „szkoła w pudełku” – część trzecia	34
2.4	Ghańska „szkoła w pudełku”	36
2.5	Fakt czy opinia: jak je odróżnić – część pierwsza	39
2.6	Fakt czy opinia: jak je odróżnić – część druga	43
2.7	Jak wygląda szacunek? Etyczne przedstawianie krajów globalnego Południa	48
2.8	Rozszyfrowujemy Ghanę	57
3	ŻYWNOŚĆ I HANDEŁ	70
3.1	Pachnące mapy	71
3.2	Jak powstało mojej kakao?	74
3.3	Jak sprawiedliwie podzielić czekoladę?	82
3.4	Sprawiedliwy Handel – to rozumiem!	86
3.5	Zagadki czekolady (Dlaczego Afia może teraz chodzić do szkoły?)	92
3.6	Kosmiczne wieści – część pierwsza	96
3.7	Kosmiczne wieści – część druga	100
3.8	Głodni wiedzy: dziesięć mitów na temat głodu	101
4	UBÓSTWO I ROZWÓJ	105
4.1	Jaś i Małgosia: zrównoważony rozwój	106
4.2	Jaś i Małgosia: emocje i empatia	111
4.3	Jaś i Małgosia: ludzie i środowisko	114
4.4	Jaś i Małgosia: szczęśliwe zakończenie?	118
4.5	Kto ile zarabia?	120
4.6	Czym jest ubóstwo?	127
4.7	Biedni i bogaci	133
5	ZACZNIJ DZIAŁAĆ	138
5.1	Jestem obywatelem/obywatelką świata	139
5.2	I ty możesz zmieniać świat	142
5.3	Sfery wpływów	144
5.4	Ludzie i władza	149
5.5	Uczynić świat lepszym...	153

WSTEP

I JAK KORZYSTAĆ Z NASZYCH MATERIAŁÓW

Niniejszy zestaw scenariuszy z zakresu edukacji globalnej adresowany jest do nauczycielek, nauczycieli i dzieci z klas IV–VI. Scenariusze zajęć można też zaadaptować do pracy z młodszymi dziećmi, z klas I–III.

Scenariusze mogą być wykorzystywane na lekcjach języka polskiego, historii i wiedzy o społeczeństwie oraz na godzinach wychowawczych. **Więcej piszemy o tym w rozdziale IV wstępu – Realizacja podstawy programowej.**

Na początek, w rozdziale II wstępu – *Zestaw ćwiczeń do badania wiedzy i postaw dzieci wobec zagadnień globalnych*, proponujemy Państwu zestaw ćwiczeń służących zbadaniu tego, co dzieci wiedzą i myślą o krajach Afryki oraz nierównościach na świecie. Ćwiczenia te są dobrym wprowadzeniem do zajęć o tematyce globalnej, pobudzają zainteresowanie dzieci, a osobom prowadzącym zajęcia pozwalają zorientować się w poglądach i wyobrażeniach dzieci na ten temat.

W scenariuszach kładziemy nacisk na rozwijanie takich umiejętności i postaw jak współpraca dla osiągnięcia wspólnego celu oraz szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób. Wykorzystujemy także metodę dociekań filozoficznych, sprzyjającą rozwijaniu krytycznego myślenia oraz umiejętności dyskusji i współpracy w grupie. **Więcej można przeczytać o tym w rozdziałach III wstępu – Społeczne i emocjonalne aspekty uczenia się oraz V – Zastosowanie metody dociekań filozoficznych w edukacji globalnej.**

Zestaw scenariuszy składa się z pięciu bloków tematycznych, każdy z nich oznaczony jest innym kolorem:

1. WPROWADZENIE DO TEMATYKI GLOBALNEJ

2. NASZE WYOBRAŻENIA O NAS SAMYCH I INNYCH

3. ŻYWNOSĆ I HANDEL

4. UBÓSTWO I ROZWÓJ

5. ZACZNIJ DZIAŁAĆ

We *Wprowadzeniu do tematyki globalnej* proponujemy trzy scenariusze rozbudzające zainteresowanie sprawami globalnymi.

Rozdział drugi, *Nasze wyobrażenia o nas samych i innych*, zachęca do refleksji nad nami samymi i naszymi wyobrażeniami o innych ludziach, szczególnie tych żyjących w krajach tzw. globalnego Południa (krajach Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej, dawniej skolonizowanych), a scenariusz poświęcony edukacji medialnej uczy odróżniania faktów od opinii.

Rozdział *Żywność i handel* składa się z ośmiu scenariuszy zajęć poświęconych m.in. kwestii głodu i jego przyczyn oraz ruchowi Sprawiedliwego Handlu i jego wpływowi na życie ludzi w krajach globalnego Południa.

W rozdziale *Ubóstwo i rozwój* rozpatrujemy, czym jest zrównoważony rozwój na przykładzie opowieści o dwojgu sąsiadach – Jasiu i Małgosi (cztery scenariusze), zgadujemy, kto ile zarabia i czy jest to uzasadnione oraz zastanawiamy się, czym jest ubóstwo i w jakim kraju najlepiej się żyje (dwa scenariusze).

W ostatnim rozdziale, *Zaczniј działać*, proponujemy pięć scenariuszy zachęcających dzieci do przejęcia inicjatywy i podjęcia własnych działań na rzecz bardziej sprawiedliwego świata.

Każdy ze scenariuszy ma podobną strukturę i może być zrealizowany podczas 45-minutowej lekcji.

Większość scenariuszy może być realizowana samodzielnie, kilka z nich jest ze sobą powiązanych (np. scenariusze oparte na opowieści o Jasiu i Małgosi) i tworzy spójną i logiczną całość.

Mamy nadzieję, że nasze materiały będą wartościowym wkładem w Państwa zajęcia z dziećmi i pobudzą Państwa oraz dzieci do dalszych refleksji, a także zachęcą do zaangażowania się w działania na rzecz bardziej sprawiedliwego świata.

II ZESTAW ĆWICZEŃ DO BADANIA WIEDZY I POSTAW DZIECI WOBEC ZAGADNIEN GLOBALNYCH

Jako osoby zajmujące się edukacją globalną byliśmy ciekawi, co dzieci wiedzą lub sądzą, że wiedzą o tematach poruszanych w naszym projekcie – sprawiedliwości, współzależności od siebie ludzi na globalnej Północy i Południu, nierównościach, ubóstwie i sposobach wyjścia z niego.

We współpracy z partnerami projektu z zagranicy opracowaliśmy w związku z tym zestaw pięciu ćwiczeń mających na celu zbadanie, co dzieci wiedzą – lub sądzą, że wiedzą – na poniższe tematy:

1. Ćwiczenie pt. *Co wiesz o Afryce?*, podczas którego uczniowie i uczniowie w grupach wypisują wszystko, co wiedzą o krajach Afryki i ich mieszkańcach.
2. Ćwiczenie pt. *Gdzie to jest?*, w którym uczennice i uczniowie oglądają zdjęcia zrobione w różnych częściach świata i w grupach decydują, gdzie zostały zrobione – w Afryce, Europie czy jeszcze gdzieś indziej.
3. Ćwiczenie pt. *Dlaczego na świecie są głodujący ludzie?*, w którym dzieci zastanawiają się nad przyczynami głodu na świecie i w głosowaniu wybierają te, które ich zdaniem w największym stopniu przyczyniają się do tego problemu.
4. Ćwiczenie pt. *Co to jest ubóstwo?*, w którym dzieci wyrażają opinie na temat tego, czym dla nich jest ubóstwo; ustawiają się na linii, na jej przeciwległych końcach znajdują się plansze z napisami „Zgadzam się” oraz „Nie zgadzam się”.
5. Ćwiczenie pt. *Jak możemy zmniejszyć ubóstwo na świecie?*, w którym uczniowie i uczennice w grupach szeregują wybrane dziesięć pomysłów na ograniczenie ubóstwa na świecie i dyskutują o najskuteczniejszych rozwiązaniach tego problemu.

Warsztaty w oparciu o wspomniane ćwiczenia przeprowadziliśmy w kilkunastu grupach dzieci w Polsce, w Wielkiej Brytanii, w Czechach i jeden w Ghanie, w okresie od 2011 do 2012 roku. Łącznie w warsztatach udział wzięło 862 dzieci, w wieku od dziewięciu do piętnastu lat.

Obserwacje i wyniki warsztatów uwzględniliśmy w proponowanych Państwu w publikacji scenariuszach zajęć. Mamy

nadzieję, że dzięki temu nasze materiały będą inspirować dzieci, nauczycielki i nauczycieli do samodzielnego, krytycznego myślenia i podważania stereotypów oraz zachęcać do podejmowania mądrych działań na rzecz bardziej sprawiedliwego świata dla wszystkich ludzi. Zainteresowanie dzieci złożoną tematyką globalną może być dużym wyzwaniem. Mamy nadzieję, że nasze materiały przyczynią się do rozwijania w dzieciach umiejętności potrzebnych do tego, aby stać się świadomymi i aktywnymi obywatelami i obywatelkami świata.

DLACZEGO ZBADANIE POCZĄTKOWEJ WIEDZY I POSTAW JEST WAŻNE?

Wstępne przyjrzenie się temu, jak uczennice i uczniowie postrzegają kraje globalnego Południa i ich mieszkańców, pozwala nam przede wszystkim ustalić, jakiej wiedzy dzieci potrzebują, aby mieć bardziej niestereotypowy i bliższy rzeczywistości obraz krajów globalnego Południa. W oparciu o wyniki warsztatu możemy opracować plan nauczania uwzględniający potrzeby i zainteresowania dzieci. Weźmy jakiś przykład. Załóżmy, że dzieci czerpią informacje o krajach Afryki głównie z mediów i kojarzą ten kontynent przede wszystkim z wyniszczającymi wojnami. W tej sytuacji możemy uwzględnić w nauczaniu materiały, które pokażą im inne aspekty współczesnego życia krajów tego kontynentu: życie kulturalne, społeczne, pokojowe współistnienie różnych grup etnicznych i religijnych, czy też wysiłki podejmowane przez Afrykańczyków na rzecz zachowania pokoju. Dzięki temu dzieci zyskają nowy, bliższy rzeczywistości obraz Afryki, a jej mieszkańcy przestaną być jedynie abstrakcyjnymi bohaterami wstrząsających wiadomości – staną się ludźmi takimi jak my.

Po drugie, zbadanie początkowej wiedzy pozwala także na śledzenie postępów w nauce i sprawdzanie skuteczności naszego nauczania. Daje możliwość obserwowania, jak dzieci ustosunkowują się do nowej wiedzy, rozwijają nowe umiejętności czy wyrażają postawy większej ciekawości i otwartości wobec świata.

Warto regularnie badać postępy w nauce w zakresie edukacji globalnej za pomocą niniejszego zestawu.

STWARZANIE DZIECIOM PRZESTRZENI DO DYSKUSJI

W proponowanych ćwiczeniach dzieci zachęcane są do wyrażania swoich opinii, wysłuchiwanie opinii innych, dyskusji w grupie i podejmowania wspólnych decyzji. Bardzo istotne jest więc wspieranie ich w tym zadaniu i stworzenie im bezpiecznej przestrzeni, w której mogą się wypowiedzieć.

Kiedy słuchamy bez oceniania wypowiedzi dziecka, dajemy mu sygnał, iż jego opinia i przemyślenia są ważne i wnoszą wkład do dyskusji w grupie. Pomagamy mu w ten sposób budować szacunek do samego siebie i czuć się swobodnie w grupie. Dziecko, czując się akceptowane, będzie szanowało wypowiedzi innych.

Stwarzając dziecku możliwość szczerego wypowiedzenia się na dany temat, zyskujemy też wiarygodne dane do ewaluacji. Uczniowie i uczennice czują się ośmieleni do wyrażania swoich prawdziwych poglądów, a nie tych, których – jak im się wydaje – oczekujemy od nich.

Pełne informacje o zestawie ćwiczeń do badania początkowego stanu wiedzy i postaw dzieci wobec zagadnień z zakresu edukacji globalnej można znaleźć w odrębnej publikacji Instytutu Globalnej Odpowiedzialności (IGO) pt. *Punkt wyjścia. Jak zbadać początkową wiedzę i postawy dzieci wobec krajów globalnego Południa, ich mieszkańców i ubóstwa na świecie?* Publikacja ta jest dostępna w wersji elektronicznej na stronie IGO, można ją także zamówić w wersji drukowanej.

PUNKT WYJŚCIA. JAK ZBADAĆ PO CZĄTKOWĄ WIEDZĘ I POSTAWY DZIECI WOBEC KRAJÓW GLOBALNEGO POŁUDNIA, ICH MIESZKAŃCÓW I UBÓSTWA NA ŚWIECIE?

III SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ

W naszym podejściu do edukacji globalnej kładziemy nacisk na kształtowanie umiejętności psychospołecznych, niezbędnych zarówno w procesie edukacji, jak i w samym życiu. Proponowane scenariusze zajęć są ściśle związane z programem pięciu wyodrębnionych społecznych i emocjonalnych aspektów uczenia się (ang. *social and emotional aspects of learning*, SEAL). Program ten, od 2003 roku, jest z powodzeniem realizowany w brytyjskim systemie edukacji.

Celem programu jest rozwijanie u dzieci umiejętności emocjonalnych i społecznych, koniecznych do pomyślnej nauki. Badania przeprowadzone w Wielkiej Brytanii wskazują, że program pomaga dzieciom osiągać lepsze wyniki w nauce, zwiększa ich poczucie przynależności do grupy, poprawia zachowanie, rozwija umiejętność radzenia sobie w różnych sytuacjach społecznych i rozwiązywania konfliktów oraz po-

lepsza wyniki akademickie i te osiągnęte w późniejszej pracy.

W naszych materiałach łączymy metodę dociekań filozoficznych (patrz rozdział V wstępu) oraz podejście akcentujące emocjonalne i społeczne aspekty uczenia się. Oba te podejścia uzupełniają się. Metoda dociekań filozoficznych, kształtująca umiejętność pracy w grupie i krytycznego myślenia, to dobra podstawa do pracy nad emocjami i umiejętnościami społecznymi. Podczas dyskusji prowadzonych w kręgu w ramach sesji dociekań filozoficznych dzieci stają się bardziej świadome siebie, uczą się rozpoznawać i wyrażać własne uczucia oraz rozpoznawać emocje innych, rozwijają empatię i umiejętność współpracy. Oba podejścia pomagają dziecku kształtować i wzmacniać poczucie własnej wartości, akceptację samego siebie i szacunek dla innych.

SAMOŚWIADOMOŚĆ	Rozumienie siebie Odpowiedzialność za własne działania Świadomość, że emocje, myśli i zachowania są ze sobą powiązane Akceptacja samego/samej siebie
RADZENIE SOBIE Z EMOCJAMI	Wyrażanie emocji Kontrola emocji Refleksja i uczenie się przez doświadczenie Wyrażanie emocji adekwatnie do sytuacji
MOTYWACJA	Wyznaczanie celów Planowanie Świadomość konsekwencji, jakie mogą przynieść własne działania Planowanie długoterminowe za pomocą małych kroków Ocena własnego uczenia się, wyciąganie wniosków na przyszłość
EMPATIA	Rozumienie emocji innych osób Rozumienie różnych punktów widzenia Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób Gotowość pomocy innym
UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE	Poczucie przynależności Świadomość własnej wartości Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów Dokonywanie mądrych wyborów Rozwiązywanie problemów

Poszczególne umiejętności wchodzące w skład pięciu emocjonalnych i społecznych aspektów uczenia się, na podstawie dokumentu brytyjskiego ministerstwa edukacji pt. *Enjoyment: social and emotional aspects of learning*.¹

¹ Dokument dostępny w wersji elektronicznej: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/SEAL%20Guidance%202005.pdf>

Poniższa tabelka pokazuje, które z wymienionych społecznych i emocjonalnych aspektów uczenia się są kształtowane w poszczególnych scenariuszach zajęć w niniejszym zestawie.

	TYTUŁ SCENARIUSZA	Samoświadomość	Radzenie sobie z emocjami	Motywacja	Empatia	Umiejętności społeczne
1.1	Kto pierwszy					✓
1.2	Statystyki i życie		✓		✓	
1.3	Sieć powiązań				✓	✓
2.1	Moja „szkoła w pudełku” – część pierwsza	✓			✓	✓
2.2	Moja „szkoła w pudełku” – część druga			✓	✓	✓
2.3	Moja „szkoła w pudełku” – część trzecia				✓	✓
2.4	Ghańska „szkoła w pudełku”				✓	
2.5	Fakt czy opinia: jak je odróżnić – część pierwsza					✓
2.6	Fakt czy opinia: jak je odróżnić – część druga				✓	✓
2.7	Jak wygląda szacunek?	✓			✓	✓
2.8	Rozszyfrowujemy Ghanę	✓	✓			✓
3.1	Pachnące mapy					✓
3.2	Jak powstało mojej kakao?					✓
3.3	Jak sprawiedliwie podzielić czekoladę?				✓	✓
3.4	Sprawiedliwy Handel – to rozumiem!		✓	✓	✓	✓
3.5	Zagadki czekolady				✓	✓
3.6	Kosmiczne wieści – część pierwsza			✓		
3.7	Kosmiczne wieści – część druga			✓		
3.8	Głodni wiedzy: dziesięć mitów na temat głodu					✓
4.1	Jaś i Małgosia: zrównoważony rozwój			✓		✓
4.2	Jaś i Małgosia: emocje i empatia	✓			✓	✓
4.3	Jaś i Małgosia: ludzie i środowisko					✓
4.4	Jaś i Małgosia: szczęśliwe zakończenie?	✓			✓	
4.5	Kto ile zarabia?				✓	
4.6	Czym jest ubóstwo?					✓
4.7	Biedni i bogaci					✓
5.1	Jestem obywatelem/ obywatelką świata	✓				✓
5.2	I ty możesz zmieniać świat	✓				✓
5.3	Sfery wpływów			✓	✓	✓
5.4	Ludzie i władza			✓		✓
5.5	Uczynić świat lepszym...					✓

IV REALIZACJA PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Opracowując niniejszy zestaw materiałów, dążyliśmy do tego, aby był on wartościowym i przydatnym wkładem w nauczanie i wychowywanie dzieci w szkole podstawowej, szczególnie w klasach IV–VI. Zależało nam jednocześnie na tym, żeby pomagał nauczycielkom i nauczycielom realizować podstawę programową.

W proponowanych Państwu scenariuszach zajęć skupiliśmy się na społecznych i emocjonalnych aspektach uczenia się (patrz tekst i tabelka pod tym tytułem) oraz wartościach związanych z postawami prospołecznymi. Jest to zbieżne z ogólnymi wymaganiami podstawy programowej dla szkół podstawowych, w tym m.in. z potrzebą rozwijania umiejętności pracy zespołowej oraz umiejętności uczenia się jako sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji. Podstawa programowa podkreśla także, jak ważne jest kształtowanie u dzieci takich wartości i postaw, jak uczciwość, odpowiedzialność, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza czy gotowość do podejmowania inicjatywy.¹

Naszym marzeniem jest, żeby niniejsze materiały były wykorzystywane jako wyjściowe teksty do ćwiczenia i nauczania konkretnych umiejętności, a nie tylko ciekawe, okazjonalne uzupełnienie lekcji. Przykładowo, za pomocą scenariuszy zawartych w tej publikacji można realizować następujące wymagania podstawy programowej języka polskiego dla klas IV–VI:

- sprawne czytanie tekstów cicho i głośno,
- określanie tematu i głównej myśli tekstu,
- wyciąganie wniosków wynikających z przesłanek zawartych w tekście,
- nazywanie swoich reakcji czytelniczych (np. wyrażanie emocji),
- konfrontowanie sytuacji bohaterów z własnymi doświadczeniami,
- wyrażanie swojego stosunku do postaci,
- omawianie akcji, wyodrębnianie wątków i wydarzeń,
- charakteryzowanie i ocenianie bohaterów,

- tworzenie spójnych tekstów na tematy poruszane na zajęciach,
- formułowanie pytań do tekstu,
- tworzenie wypowiedzi pisemnych, w tym – pamiętnika i dziennika, sprawozdania,
- sporządzanie planu twórczego wypowiedzi (ramowego i szczegółowego),
- uczestniczenie w rozmowie, słuchanie z uwagą wypowiedzi innych, mówienie na temat, prezentowanie własnego zdania i uzasadnianie go.

Nasze materiały mogą być także wykorzystywane do realizacji następujących punktów podstawy programowej historii dla klas IV–VI:

- refleksja nad otoczeniem społecznym (podawanie przykładów różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposobów ich zaspokajania; tłumaczenie, z odwoływaniem się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe; podawanie przykładów konfliktów między ludźmi i proponowanie sposobów ich rozwiązywania; wyjaśnianie znaczenia pracy w życiu człowieka i dostrzeganie jej społecznego podziału; opisywanie różnych grup społecznych, ze wskazywaniem ich roli w społeczeństwie; podawanie przykładów ważnych problemów współczesnej Polski, z wykorzystaniem różnych źródeł informacji),
- refleksja nad problemami ludzkości (wyjaśnianie, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazanie przyczyn tego zjawiska; opisywanie i ocena na przykładach wpływu techniki na środowisko naturalne i życie człowieka; wymienianie pożytków i niebezpieczeństw korzystania z mediów elektronicznych; opowiadanie o przejawach nędzy na świecie oraz formułowanie własnej opinii o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe).

Okazją do dyskusji o kwestiach społecznych w Polsce i na świecie oraz naszej roli w kształtowaniu świata są także godziny wychowawcze.

¹ Wg dokumentów dotyczących podstawy programowej ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej <http://www.men.gov.pl>.

V ZASTOSOWANIE METODY DOCIEKAŃ FILOZOFICZNYCH W EDUKACJI GLOBALNEJ

Program i zestaw metod „Filozofia dla dzieci” (ang. *Philosophy for Children*, w skrócie P4C) został opracowany w latach 70. w Stanach Zjednoczonych przez prof. Matthew Lipmana. Idea dociekań filozoficznych i zaproponowane przez Lipmana metody wkrótce doczekały się zwolenników również w Polsce.¹ W ramach programu zakłada się, że edukacja to nie tylko przekazywanie wiedzy, lecz także nauka samodzielnego, krytycznego myślenia. Na zajęciach dzieci rozwijają swoją naturalną, dziecięcą ciekawość, zastanawiają się nad otaczającym je światem, uczą się zadawania pytań, dyskutują i dociekają, czy świat wokół koniecznie musi być taki, jaki jest.

CZYM JEST KRYTYCZNE MYŚLENIE?

Koncepcja Lipmana kładzie nacisk przede wszystkim na myślenie krytyczne – takie, które jest logicznie poprawne, spójne i prowadzi do uzasadnionych wniosków.² Na zajęciach dzieci, zamiast przyjmować „prawdy” przekazywane przez autorytet, poddają je samodzielnemu badaniu. Uczą się przy tym myśleć elastycznie, odrzucać stereotypy, uświadamiać sobie swoje uprzedzenia. Jest to jednocześnie myślenie analityczne i twórcze, ponieważ wymaga od nich samodzielnego kojarzenia ze sobą faktów, opinii i zdarzeń oraz poszukiwania powiązań między nimi – może to prowadzić do bardzo interesujących odkryć intelektualnych.

Aby podczas zajęć uczniowie mogli ćwiczyć umiejętność krytycznego myślenia, nauczycielka lub nauczyciel powinni dać im możliwość dyskusowania nad różnymi poglądami. Nauczyciele i nauczycielki powinni także potrafić uzasadnić własne poglądy i przekonania, a także być otwarci na dialog i umieć przyznać się do własnych omyłek. Muszą zatem być gotowi na to, by ich poglądy ewoluowały.

KLASA JAKO „WSPÓLNOTA DOCIEKAJĄCA”

Kolejnym ważnym założeniem programu „Filozofia dla dzieci” jest to, że podczas zajęć uczniowie tworzą wraz

z nauczycielem lub nauczycielką „wspólnotę dociekającą” – grupę, która wspólnie formułuje pytania i problemy, a następnie poszukuje odpowiedzi i rozwiązań. Praca w takiej grupie ma formę dialogu (dyskusji), w którym biorą udział wszyscy, łącznie z nauczycielem. Wszyscy są też dla siebie równymi partnerami.³ W ten sposób uczestnicy nie tylko odkrywają (i uzgadniają) odpowiedzi na postawione pytania, ale także analizują sam proces myślenia i formułowania sądów. Sprawdzają, czy ich myśleniem nie rządzą stereotypy albo ukryte założenia. Zadaniem nauczyciela, obok aktywnego udziału w dyskusji, jest dodatkowo czuwanie nad poprawnym przebiegiem dyskusji.

Podczas wspólnych dociekań uczniowie uczą się między innymi:

- w zakresie pracy w grupie:
 - ▶ wspólnie poszukiwać odpowiedzi na pytania,
 - ▶ słuchać innych i odnosić się do ich wypowiedzi,
 - ▶ szanować odmienne opinie,
- w zakresie krytycznego myślenia i dyskusowania:
 - ▶ nie przyjmować na wiarę twierdzeń i informacji, które nie są przekonująco uzasadnione,
 - ▶ myśleć logicznie, używać precyzyjnych pojęć,
 - ▶ mówić w sposób przemyślany i odpowiedzialny,
 - ▶ uzasadniać swoje wypowiedzi, używać argumentów odpowiednich do sytuacji,
 - ▶ wyobrazić sobie możliwe konsekwencje głoszenia takiego czy innego poglądu.⁴

JAK WYGLĄDA METODA W PRAKTYCE?

Zajęcia w ramach programu „Filozofia dla dzieci” zazwyczaj mają ramową strukturę. Można je rozpocząć ćwiczeniem, które ma zintegrować uczniów. Polega ono na rysowaniu czegoś, wymyślaniu synonimów do podanego pojęcia, wcie-

¹ Upowszechnianiem edukacji filozoficznej w tym duchu zajmuje się Stowarzyszenie Edukacji Filozoficznej PHRONESIS – <http://www.phronesis.republika.pl>. Por. R. Piłat, *Filozofia dla dzieci*, „Biuletyn Olimpiady Filozoficznej” nr 4 (1992), s. 25–31; R. Piłat, *Filozofia dla dzieci*, „Edukacja i Dialog” nr 7 (1992); R. Piłat, *„Filozofowanie z dziećmi” jako program etyki dla szkół podstawowych*, „Etyka” nr 26 (1993), s. 135–143.

² M. Lippman, *Czym jest krytyczne myślenie*, [w:] B. Elwich, A. Łagodźka, *Filozofia dla dzieci. Wybór artykułów*, Fundacja „Edukacja dla Demokracji”, Warszawa 1996.

³ A.M. Sharp, *Wspólnota dociekająca. Edukacja dla demokracji*, „Edukacja Filozoficzna” nr 17 (1994), s. 184 i nast.

⁴ Ibidem, s. 186–187.

laniu się w określone role itp. Ćwiczenie takie powinno być dla uczniów interesujące, ponieważ ma ich zaktywizować i zaciekawić.

Centralną część zajęć stanowi dyskusja. Uczestnicy siadają w kręgu, tak, by widzieć się nawzajem, aby przełamać utarty schemat komunikowania się na linii nauczyciel–uczniowie. Każda wypowiedź jest więc adresowana do wszystkich, a nie tylko do nauczyciela czy nauczycielki.⁵ Punktem wyjścia do dyskusji może być głośna lektura tekstu, wykonanie określonego zadania w grupach (najlepiej utworzonych drogą losowania), materiał wizualny czy odegranie scenki. W tym punkcie najważniejsze jest, by zadanie to kierowało uczestników ku określonemu zagadnieniu i było punktem wyjścia do formułowania pytań i problemów. Następnie uczestnicy stawiają pytania, wszystkie zostają zapisane na tablicy, aby były dobrze widoczne. Z zasady zapisywane są wszystkie propozycje – nawet te „niemądre” lub z pozoru nie na temat. Po zebraniu pytań uczestnicy w jawnym głosowaniu wybierają zagadnienie, którego będzie dotyczyć dyskusja. **Każdy uczestnik, nie wyłączając nauczyciela**, może i powinien oddać **jeden głos**.

W wyjątkowych przypadkach prowadzący lub prowadząca może narzucić temat do dalszej dyskusji. Nie warto jednak robić tego zbyt często, ponieważ samodzielne proponowanie zagadnień bardzo pobudza uczniów do myślenia. Dyskusja może być dla nich ciekawsza, jeśli dotyczy problemów, na które sami zwrócili uwagę.

Dyskusja powinna toczyć się płynnie, tak, by uczestnicy nawiązywali do wypowiedzi poprzedników. Nauczyciel lub nauczycielka bierze w niej udział jako pełnoprawny uczestnik. Ważne jest, aby w pełni słuchał uczniów i raczej zadawał im pogłębione pytania, niż wygłaszał własne opinie.⁶

Na koniec można podsumować najważniejsze tezy, jakie pojawiły się w dyskusji i wypunktować na tablicy główne zagadnienia. Zajęcia NIE MUSZĄ zakończyć się znalezieniem odpowiedzi na wszystkie postawione pytania.

KORZYŚCI Z PROWADZENIA DOCIEKAŃ FILOZOFICZNYCH W SZKOLE

Poprzez wykorzystanie w edukacji globalnej metod zaczerpniętych z programu „Filozofia dla dzieci” uczniowie zyskują:

- nowatorski sposób pracy i możliwość prezentowania oraz obrony swoich poglądów; uczniowie zyskują poczucie, że ich zdanie ma znaczenie, jest brane pod uwagę;
- możliwość porozmawiania o tym, co ich naprawdę interesuje – mogą do pewnego stopnia wpływać zarówno na przebieg zajęć, jak i na poruszane na nich tematy;
- naukę samodzielnego, krytycznego myślenia, które jest

⁵ B. Elwich, A. Łagodźka, R. Piłat, *Filozofia dla dzieci. Informacja o programie*, Fundacja „Edukacja dla Demokracji”, Warszawa 1996, s. 7–8.

⁶ Ibidem, s. 9–10.

niezbędne w procesie stawania się świadomym, odpowiedzialnym członkiem społeczeństwa i obywatelem świata;

- możliwość zrozumienia znaczenia wielu codziennie podejmowanych wyborów – dzięki dyskusji nad globalnymi problemami;
- stymulację rozwoju poznawczego, rozbudzenie potrzeby stawiania pytań i inspirację do refleksji;
- naukę słuchania innych i szanowania ich poglądów – dzięki konieczności przestrzegania zasad dyskusowania.

Dzięki wykorzystaniu elementów programu P4C nauczycielki i nauczyciele zaś zyskują:

- atrakcyjny, pobudzający ciekawość i aktywność uczniów sposób prowadzenia części zajęć;
- zapoznanie się z metodą warsztatową, której elementy będą mogli wykorzystywać także na innych lekcjach;
- możliwość bliższego poznania uczniów i ich sposobu myślenia;
- okazję do połączenia walorów edukacyjnych i wychowawczych.

PROPOZYCJE WYKORZYSTANIA METODY P4C W EDUKACJI GLOBALNEJ

Edukacja nastawiona na naukę samodzielnego myślenia jest koniecznym elementem kształtowania postaw obywatelskich i świadomości globalnej.⁷ Jeżeli uczeń rozumie, że różne zjawiska występujące we współczesnym świecie są ze sobą powiązane, będzie potrafił podejmować w codziennym życiu odpowiedzialne, świadome decyzje. Będzie też świadomy tego, że wiele pozornie drobnych wyborów ma charakter moralny, zaś w całości składają się one na taką czy inną postawę wobec świata.

Edukacja globalna kładzie nacisk na troskę o innych, solidarność i poczucie wspólnoty. Podczas zajęć prowadzonych metodą wspólnych dociekań uczniowie muszą ze sobą nieustannie współpracować. Odpowiedzi na pytania rodzą się w dialogu, który zmusza do słuchania innych, zainteresowania się tym, co mają do powiedzenia oraz poszukiwania wspólnych punktów widzenia. Uczestnicy uczą się dyskutować w sposób, który nie rani innych – stają się tym samym bardziej empatyczni i otwarci na drugiego człowieka.

STOPNIOWE WPROWADZANIE

Nawet w przypadku, kiedy trudno przeprowadzić sesję dociekań filozoficznych według pełnego schematu, można wprowadzać elementy metody na wielu przedmiotach, zarówno w klasach I–III, jak i starszych.

⁷ M. Nowicka-Kozioł, *Refleksyjność w szkole dla demokracji*, „Nowa Szkoła” (1993), s. 347–350.

W pracy z młodszymi dziećmi można położyć nacisk na ćwiczenia manualne, plastyczne oraz na własne doświadczenia dzieci, zachęcając je do opowiadania własnych historii związanych z określonym zagadnieniem. Poproszenie dzieci o podawanie przykładów wziętych z ich codziennego życia jest dobrą metodą na pokazanie uczniom i uczennicom, że omawiany problem dotyczy ich samych.

Wspólne dociekania można także prowadzić podczas lekcji z konkretnych przedmiotów. Najważniejszym elementem metody warsztatowej jest dyskusja. Sposób jej przeprowadzenia można modyfikować. Zamiast sadzać uczestników

w kręgu i dyskutować na forum całej klasy, można zaproponować uczniom rozmowę w grupach i spisanie najważniejszych wniosków, lub też podzielić uczniów w sposób losowy (np. za pomocą odliczania) na grupy „zwolenników” i „przeciwników” danego poglądu i poprosić ich o podanie argumentów za i przeciw.

Nauczyciel lub nauczycielka może zadawać uczniom pytania, które skierują uwagę dzieci na zagadnienia globalne i skłonią je do ich głębszego przemyślenia. Nauczyciel lub nauczycielka może więc:

- **zachęcać dzieci do precyzyjnego używania pojęć. Kiedy używają jakiegoś słowa – np. „sprawiedliwość” – warto je zapytać:**
 - ▶ *Co to jest sprawiedliwość, na czym ona polega?*
 - ▶ *Co przez to rozumiesz?*
 - ▶ *Jakie działanie określił(a)byś jako sprawiedliwe?*
 - ▶ *Jakim innym słowem mógł(a)byś to nazwać?*
 - ▶ *Czy możesz podać przykład?*
- **skłaniać uczniów do uzasadniania swojego stanowiska:**
 - ▶ *Dlaczego tak uważasz?*
 - ▶ *Skąd wiesz, że jest tak, jak mówisz?*
 - ▶ *Jak możesz to udowodnić?*
- **zachęcać do uświadamiania sobie konsekwencji danego sposobu myślenia:**
 - ▶ *Co z tego wynika?*
 - ▶ *Co by było, gdyby wszyscy ludzie tak myśleli?*
- **w pracy ze starszymi dziećmi – proponować im branie pod uwagę różnych punktów widzenia:**
 - ▶ *Czy można mieć inne zdanie?*
 - ▶ *Czy są ludzie, którzy myślą inaczej?*
 - ▶ *Czy może być tak, że i jedni, i drudzy mają rację?*
- **provokować uczniów do głębszego zastanowienia się nad różnymi aspektami danego zjawiska:**
 - ▶ *A co stałoby się, gdyby...?*
- **w zależności od przebiegu dyskusji – dalej pogłębiać temat:**
 - ▶ *Czy sprawiedliwość i równość są sobie bliskie?*
 - ▶ *Czy na sprawiedliwe traktowanie trzeba sobie czymś zasłużyć?*

**WPROWADZENIE
DO TEMATYKI
GLOBALNEJ**

1

1.1 KTO PIĘRWSZY

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- wprowadzenie do tematyki edukacji globalnej,
- analiza nierówności w skali globalnej.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- wyszukiwanie informacji w tekście.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- równość,
- potrzeby,
- pragnienia.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Świat nierówności* (1 na 2–3 osoby),
- karta pracy *Pytania* (pytania w każdym zestawie powinny być ułożone w kolejności od 1 do 10),
- odpowiedzi dla nauczyciela/nauczycielki.

WPROWADZENIE

Podziel klasę na grupy, każda grupa powinna się składać z 5–6 osób. Zapowiedz grupom, że wezmą udział w konkursie, którego celem jest jak najszybsze wyszukanie pewnych informacji w podanych tekstach. Konkurs wygrywa ta grupa, która najszybciej poda swoją odpowiedź osobie prowadzącej zajęcia. Upewnij się, że uczniowie i uczennice rozumieją zadanie. Rozdaj kartę pracy *Świat nierówności*. Daj grupom ok. 5 minut na zapoznanie się z tekstem.

Zapytaj grupy, co czują, patrząc na podane statystyki. Czy nasuwają się im jakieś skojarzenia? Czy któryś fakt zrobił na nich szczególne wrażenie? Czy podane informacje są im obojętne? Który z podanych faktów najbardziej ich poruszył? Dlaczego? W jakich sytuacjach mogą usłyszeć podobne informacje? (Podane fakty i wydarzenia mają miejsce codziennie).

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

KONKURS

Potnij na paski kartę pracy *Pytania*. Podziel pytania na zestawy. Przygotuj po jednym zestawie pytań dla każdej grupy. Zaprosz przedstawicieli/ki grup do siebie i poproś o wylosowanie jednego pytania z zestawu. Po wylosowaniu pytania przedstawiciel/ka wraca do swojej grupy i odczytuje pytanie. Zadaniem grupy jest jak najszybsze udzielenie odpowiedzi na wylosowane pytanie. Przedstawiciel/ka grupy wraca do ciebie z odpowiedzią przygotowaną przez grupę. Jeśli odpowiedź jest poprawna, dajesz grupie nowe pytanie. Jeśli odpowiedź jest błędna, przedstawiciel/ka grupy musi wrócić do kolegów i koleżanek i ponownie przedyskutować odpowiedź. Przypominaj uczniom i uczennicom, że to konkurs i wygrywa grupa, która najszybciej udzieli poprawnych odpowiedzi na wszystkie pytania z zestawu. Konkurs kończy się, gdy wszystkie grupy odpowiedzą poprawnie na 10 pytań. Przygotuj drobną nagrodę dla zwycięskiej grupy!

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Pozbieraj teksty z faktami. Ponownie powtórz parę pytań. Sprawdź, czy uczniowie i uczennice wciąż pamiętają odpowiedzi. Jeszcze raz zapytaj grupy, czy mają jakieś uwagi, przemyślenia, komentarze. Zapytaj uczniów i uczennice o uwagi, pytania, wątpliwości, jakie przychodzą im do głowy po zapoznaniu się z faktami.

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić wstęp do sesji dociekań filozoficznych.

ŚWIAT NIERÓWNOŚCI

Globalne Południe – fakty

- Kraje globalnego Południa to kraje, które były skolonizowane przez kraje europejskie. Kraje globalnego Południa odzyskały niepodległość dopiero w latach 60. XX wieku.
- W krajach globalnego Południa mieszka 80% mieszkańców Ziemi, zarabiają oni 18% światowych dochodów.
- Kraje globalnego Południa, takie jak Demokratyczna Republika Kongo w Afryce, posiadają największe na świecie złoża surowców, takich jak złoto, diamenty, koltan, miedź i inne wykorzystywane w dzisiejszym przemyśle.
- Przeciętny mieszkaniec Bangladeszu emituje 0,3 ton metrycznych dwutlenku węgla, podczas gdy emisje przeciętnego mieszkańca Luksemburga wynoszą 20,4 ton metrycznych.
- 65% uchodźców w krajach Europy i Ameryki Północnej pochodzi z krajów globalnego Południa.
- Mimo globalnego kryzysu kraje globalnego Południa, takie jak Rwanda, notują stały wzrost gospodarczy.

Edukacja na świecie – fakty

- W wielu krajach globalnego Południa rządy nie mają pieniędzy na utrzymanie publicznej edukacji, ponieważ spłacają długi zaciągnięte u rządów krajów globalnej Północy.
- W 2010 roku 90% dzieci w krajach globalnego Południa rozpoczęło naukę w szkole podstawowej.
- Prawie miliard ludzi na świecie weszło w XXI wiek, nie umiejąc czytać ani pisać.
- Wykształcone kobiety częściej posyłają swoje dzieci do szkoły niż kobiety, które nie chodziły do szkoły.
- W skali globalnej (na całym świecie) w 2010 roku na 95 wykształconych młodych kobiet przypadało 100 wykształconych młodych mężczyzn.

Głód i żywność na świecie – fakty

- 870 mln ludzi na świecie nie ma wystarczającej ilości jedzenia.
- 98% ludzi, którzy cierpią głód, zamieszkuje kraje tzw. globalnego Południa.
- Ponad 50% jedzenia produkowanego w krajach globalnego Południa jest sprzedawane głównie do Europy, Stanów Zjednoczonych i Japonii.
- 66 mln dzieci w wieku 6-12 lat przychodzi do szkoły głodne.
- Obecnie na świecie produkuje się wystarczająco dużo żywności, by wyżywić wszystkich jego mieszkańców.
- Co roku na świecie marnuje się 1,3 mld ton żywności.

Ubóstwo – fakty

- Prawie połowa mieszkańców Ziemi żyje za mniej niż 8 zł dziennie.
- Na świecie żyje 2,2 mld dzieci, połowa z nich żyje w ubóstwie.
- Gdyby każdy chciał żyć tak jak przeciętny obywatel Stanów Zjednoczonych, potrzebowalibyśmy pięciu planet Ziemia.

Woda na świecie – fakty

- 84 mln ludzi na świecie nie ma dostępu do wody pitnej.
- 3,5 mln ludzi umiera rocznie z powodu chorób wywołanych przez brak czystej wody pitnej.
- Między 1990 a 2010 rokiem ponad 2 mld ludzi na świecie zyskało dostęp do bezpiecznych ujęć wodnych.
- Ponad 40% ludzi pozbawionych dostępu do wody pitnej mieszka w Afryce Subsaharyjskiej.
- Aby wyprodukować 1 l wody w butelce, jaką kupujemy w sklepie, trzeba zużyć 3 l wody pitnej.
- Tylko 0,6% światowych zasobów wody to woda pitna.

Pyt. 1. Co się dzieje z połową żywności produkowaną przez kraje globalnego Południa?

Pyt. 2. Co znaczy określenie „globalne Południe”?

Pyt. 3. Ile dzieci żyje na świecie?

Pyt. 4. Ile procent dzieci w krajach globalnego Południa rozpoczęło naukę w szkole w 2010 roku?

Pyt. 5. Ile litrów wody pitnej zużywa się do produkcji litra wody butelkowanej?

Pyt. 6. Ile dzieci na świecie żyje w ubóstwie?

Pyt. 7. Ile procent ludzi na świecie żyje za mniej niż 8 zł dziennie?

Pyt. 8. Ilu ludzi umiera rocznie z powodu chorób wywołanych brakiem czystej wody pitnej?

Pyt. 9. Jaka część światowej populacji zamieszkuje globalną Północ, ile procent światowych dochodów jest ich udziałem?

Pyt. 10. Ilu planet potrzebowalibyśmy, gdyby każdy chciał żyć tak jak mieszkańcy USA?

ODPOWIEDZI

Pyt. 1. Co się dzieje z połową żywności produkowaną przez kraje globalnego Południa?
50% żywności produkowanej przez kraje globalnego Południa jest sprzedawane do krajów globalnej Północy.

Pyt. 2. Co znaczy określenie „globalne Południe”?
Termin „globalne Południe” odnosi się do krajów, które do drugiej połowy ubiegłego wieku były skolonizowane przez kraje europejskie. Mieszka w nich 80% światowej populacji. Są to często najbiedniejsze kraje na świecie. Nazywane też są krajami rozwijającymi się.

Pyt. 3. Ile dzieci żyje na świecie?
2,2 mld

Pyt. 4. Ile procent dzieci w krajach globalnego Południa rozpoczęło naukę w szkole w 2010 roku?
90%

Pyt. 5. Ile litrów wody pitnej zużywa się do produkcji litra wody butelkowanej?
3 l

Pyt. 6. Ile dzieci na świecie żyje w ubóstwie?
1 mld

Pyt. 7. Ile procent ludzi na świecie żyje za mniej niż 8 zł dziennie?
Ponad 3 mld

Pyt. 8. Ilu ludzi umiera rocznie z powodu chorób wywołanych brakiem czystej wody pitnej?
3,5 mln

Pyt. 9. Jaka część światowej populacji zamieszkuje globalną Północ, ile procent światowych dochodów jest ich udziałem?
20% mieszkańców Ziemi mieszka w krajach globalnej Północy i zarabia 82% światowych dochodów.

Pyt. 10. Ilu planet potrzebowalibyśmy, gdyby każdy chciał żyć tak jak mieszkańcy USA?
5

1.2 STATYSTYKI I ŻYCIĘ

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Radzenie sobie z emocjami
- Empatia

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- poznanie sytuacji rówieśników z całego świata,
- interpretacja globalnych statystyk.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- odgrywanie ról,
- prowadzenie wywiadu,
- ćwiczenie empatii poprzez aktywne słuchanie i zadawanie pytań.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- różnice,
- podobieństwa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Dzieci świata* – po jednej na osobę,
- karta pracy *Formularz* – po jednej na osobę,
- karta z faktami i statystykami *Świat nierówności*,
- taśma malarska,
- mapa świata z zaznaczonymi państwami.

WPROWADZENIE

Zapowiedz zabawę „wszyscy, którzy”. Poproś uczniów i uczennice, by ustawili swoje krzesła w kole. Krzesła powinno być tyle, ile osób na sali minus 1. Stań w środku koła. Ty również bierzesz udział w zabawie. Poproś, by na twój sygnał, wszyscy którzy spełniają wymienione przez Ciebie kryterium, wstali i zamienili się miejscami. Osoba, która nie zdążyła dobiec na nowe miejsce i została bez swojego miejsca, staje w środku koła i wydaje kolejne polecenie. W tej grze kryteria powinny odnosić się do informacji o rodzinie, najbliższym otoczeniu i zainteresowaniach.

Przykładowe polecenia:

- *wszyscy, którzy mają starszą siostrę,*
- *wszyscy, którzy mają brata,*
- *wszyscy, którzy mieszkają w bloku,*
- *wszyscy, którzy chodzą na pływalnię,*
- *wszyscy, którzy mają jakieś zwierzątko w domu,*
- *wszyscy, którzy lubią odrabiać pracę domową z matematyki,*
- *wszyscy, którzy pomagają rodzicom sprzątać/gotować.*

ODGRYWANIE ROLI

Po zakończonej grze zostańcie w kole. Podsumuj grę, mówiąc, że dotyczyła informacji o życiu, rodzinie i zainteresowaniach uczniów i uczennic. Poinformuj uczniów i uczennice, że teraz poznają kilkoro **dzieci z różnych krajów na świecie**. Rozłóż wśród uczniów i uczennic pocięte karty *Dzieci świata*. Daj im chwilę na zapoznanie się z osobą przedstawioną na wylosowanej karcie. Zadaniem uczniów i uczennic będzie wcielenie się w osobę z karty i przedstawienie się koledze/koleżance. Po 5 minutach poproś, by uczniowie i uczennice dobrali się w pary i w dwóch zdaniach przedstawili się partnerom/partnerkom. Następnie rozdaj wszystkim kopię karty pracy *Formularz* i poproś o wypełnienie informacji o nowo

*** Rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)**

poznany dziecku, którego rolę odgrywali.

Gdy wszyscy skończą się przedstawiać, zapytaj klasę o wrażenia z gry. Czy w nowo poznanych, przedstawionych osobach było coś szczególnego? Coś, co zwróciło uwagę uczniów i uczennic? Coś, o czym chcieliby porozmawiać? Zapisz zgłaszane przez uczniów i uczennice pomysły i problemy do dyskusji na tablicy.

WYWIAD

Podziel uczniów i uczennice na 2 równe grupy. Poleć im, by utworzyli 2 koła: wewnętrzne i zewnętrzne. Uczniowie i uczennice siedzą parami, twarzą do siebie. Osoby siedzące wewnątrz koła pozostają w roli. Ich zadaniem jest udzielenie wywiadu osobom z koła zewnętrznego. Osoby z koła zewnętrznego mogą zadać 3 pytania, dzięki którym poznają postaci, w które wcieliłi się koledzy i koleżanki. Po każdej serii 3 pytań dajesz sygnał do zmiany miejsc. Uczniowie i uczennice z wewnętrznego koła przesuwają się o jedno miejsce w prawo. Procedura powtarza się 2 razy. Następnie to osoby z koła wewnętrznego zaczynają prowadzić wywiad, a osoby z koła zewnętrznego wcielają się w role poznanych wcześniej postaci. Upewnij się, że każdy miał szansę prowadzić wywiad i udzielać go. Zadawane pytania mogą dotyczyć zarówno informacji zawartych w kartach *Dzieci świata* jak i innych, wyobrażonych przez dzieci szczegółów dotyczących życia ich rówieśników w innych krajach.

*** Rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)**

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Przyklej na podłodze taśmę malarską. Poproś uczniów i uczennice o ustawienie się na wyznaczonej przez taśmę linii. Zapowiedz, że będziesz wywoływać różne osoby. Zadaniem uczniów i uczennic jest zrobienie kroku do przodu za każdym razem, gdy wyczytana przez Ciebie informacja będzie prawdziwa dla postaci, w którą się wcieliłi. Jeśli uczniowie i uczennice nie znają prawdziwej odpowiedzi na pytanie, mogą zgadywać.

*** Kontrola emocji, refleksja i uczenie się przez doświadczenie (RADZENIE SOBIE Z EMOCJAMI)**

Stwierdzenia:

- *jestem chłopcem...*
- *jestem dziewczynką...*
- *mam 10 lat...*
- *mieszkam w Afryce...*
- *mieszkam w Azji...*
- *mam rodzeństwo...*
- *chodzę do szkoły...*
- *mam swoje łóżko...*
- *mieszkam w domu z cegły lub kamienia...*
- *mieszkam w mieście...*
- *mieszkam na wsi...*
- *mam w domu telewizor...*
- *mam swój własny pokój...*
- *pomagam rodzicom w pracy...*
- *mam dużo wolnego czasu...*
- *mam buty...*
- *lubię grać w gry komputerowe na swoim komputerze...*
- *mogę kupić sobie słodczyce lub zabawki...*

W czasie gry zwracaj uwagę uczniów i uczennic na to, gdzie stoją, jakich udzielają odpowiedzi, gdzie stoją inni, jakie są podobieństwa między życiem i sytuacją, co myślą na temat sytuacji przedstawianej przez siebie postaci.

Omar ma 8 lat. Mieszka z rodziną niedaleko miasta Cancún w południowo-wschodnim Meksyku. Tata Omara pracuje jako kierowca. Wozi turystów do hoteli. Mama Omara pracuje w domu, piecze ciasta, które potem sprzedaje innym ludziom. Omar ma brata, który ma na imię Octavio. Octavio ma 14 lat. Omar często pomaga rodzicom – chodzi po zakupy, pomaga tacie w budowie ich domu. Dom Omara ma jedno pomieszczenie z wydzielonym miejscem na kuchnię, jadalnię i sypialnię. Omar ma żółwia. Lubi się bawić z nim w ogrodzie. Omar lubi też chodzić na plażę i nurkować w oceanie. Jego ulubionym sportem jest gra w piłkę nożną. Omar chodzi do szkoły. Najbardziej lubi lekcje matematyki. W mieście Cancún są dzieci, które nie chodzą do szkoły, tylko pracują. Kiedy Omar dorośnie, chce pomagać takim dzieciom.

Celina ma 9 lat. Mieszka w lesie deszczowym w Brazylii. Pochodzi z plemienia Tembé. Jej tata jest wodzem plemienia. Rodzice Celiny uprawiają rośliny. Celina ma cztery siostry i jednego brata. Rodzina Celiny mieszka w domu zbudowanym z drewna i błota. W domu nie ma prądu. W domu Celiny są dwa pomieszczenia. W jednym z nich śpi Celina ze swoimi siostrami. Dziewczynki nie mają łóżek, śpią w kolorowych hamakach. Obowiązkiem Celiny jest przynoszenie wody dla rodziny. Celina chodzi po wodę ze studni do najbliższej wioski. Celina nie chodzi do szkoły, bo w wiosce nie ma nauczyciela. Celina lubi kąpać się w rzece. W rzece są aligatory i węże, ale Celina się ich nie boi, jest odważna.

Bakang ma 8 lat. Mieszka w wiosce Tshabong w Botswanie. Botswana to kraj na południu kontynentu afrykańskiego. Wioska, w której mieszka Bakang, leży na pustyni. Tata Bakang jest pasterzem. Mama Bakang zajmuje się domem, pilnuje ognia i chodzi po wodę. Bakang pomaga mamie. Rodzina Bakang mieszka w glinianym domu krytym strzechą. W domu Bakang nie ma prądu. Bakang lubi chodzić do szkoły, bo może tam spotkać swoje koleżanki i kolegów. Szkoła Bakang jest oddalona od domu o dwa kilometry, więc Bakang codziennie przemierza pieszo ponad 4 kilometry. W przyszłości Bakang chce być pielęgniarką i marzy o tym, by mieszkać w wielkim domu z bieżącą wodą i elektrycznością.

Daisuke ma 10 lat. Mieszka w mieście Ogawa w Japonii. Jego rodzice są rolnikami. Uprawiają warzywa i ryż, hodują zwierzęta. Daisuke ma jednego brata i jedną siostrę. Rodzina Daisuke ma też trzy psy. Daisuke mieszka w typowym japońskim domu zbudowanym z drewna. W domu są dwie sypialnie, pokój dzienny i kuchnia. Daisuke chodzi do szkoły sześć razy w tygodniu. Lubi lekcje biologii, ale nie lubi lekcji matematyki. W wolnym czasie jeździ na rowerze i gra na komputerze. Kiedy dorośnie, chce być naukowcem i badać szczątki dinozaurów.

Oscar ma 11 lat. Mieszka w Boliwii, w wiosce położonej w górach zwanych Andami. Oscar jest rdzennym mieszkańcem Boliwii. Jego mama jest rolniczką. Oscar ma brata i siostrę. Razem z rodzeństwem pomagają mamie na farmie, ponieważ tata Oscara nie żyje. Rodzina Oscara mieszka w małym domku. Nie mają telewizora, ale mają radio. Oscar uwielbia grać w piłkę. Za parę lat chce zostać piłkarzem. Oscar jeździ do szkoły na rowerze. Nie lubi szkoły, zwłaszcza matematyki – bo jest trudna, ale lubi nauczycielki i nauczycieli.

Esta ma 12 lat, pochodzi z ludu Fulani. Przodkowie Esty też byli nomadami jak inni Fulani. To oznacza, że nie mieli stałego miejsca zamieszkania, ale podróżowali, szukając miejsca do wypasu swoich krów. Esta mieszka w Gwinei, kraju w zachodniej Afryce. Mieszka w willi z ogrodem, w którym rosną drzewa mango. Tata Esty ma dwie żony. Esta ma dwóch braci, jedną siostrę i rodzeństwo przyrodnie. Tata Esty jest profesorem i wykłada na uniwersytecie. Jej mama jest nauczycielką i uczy w szkole Esty. Esta jeździ do szkoły razem z mamą. Kiedy dorośnie, chce być nauczycielką tak jak jej mama albo profesorem tak jak tata.

Mina ma 9 lat i mieszka w New Delhi. New Delhi to stolica Indii. Mina urodziła się na wsi, ale jej rodzina przeprowadziła się do miasta, po tym jak odebrano im ziemię pod wielką inwestycję przemysłową. Rodzina Miny mieszka i pracuje na budowie. Tata i mama Miny pracują jako murarze. Dom Miny jest zbudowany z cegły i ma blaszany dach. W domu Miny nie ma prądu, wody ani łazienki. Na terenie budowy mieszkają też inne rodziny. Dzieci robotników chodzą do szkoły, która też jest na placu budowy. Mina uczy się języka hindi i matematyki. Po szkole Mina pomaga rodzicom na budowie. Mina nie lubi miejsca, w którym mieszka, ponieważ nie ma tam drzew i wszędzie jest dużo kurzu. W przyszłości Mina chciałaby wrócić na wieś.

Muhammad ma 10 lat. Mieszka w Kairze, stolicy Egiptu. Tata Muhammada pracuje w biurze, a mama zajmuje się domem i dziećmi. Muhammad ma brata i siostrę. Muhammad chodzi do szkoły. Jego ulubione przedmioty to WF i geografia. Muhammad bardzo lubi piłkę nożną. Kair to duże miasto. Pełno w nim samochodów i dużo spalin, co nie jest dobre dla zdrowia. Muhammad spędza więc czas w domu, oglądając mecze w telewizji, grając w gry komputerowe. Kiedy dorośnie, chce być policjantem, żeby pomagać innym ludziom i chronić swój kraj. Muhammad marzy też o podróży dookoła świata.

Sabah ma 10 lat. Pochodzi z Jordanii. Rodzina Sabah jest bardzo duża i liczy 28 osób. Tata Sabah ma dwie żony i 23 braci i siostry. Latem wszyscy mieszkają razem w wielkim namiocie z koziej skóry, na zimę przenoszą się do stałego domu zbudowanego z kamienia. Kobiety i dziewczynki mieszkają wtedy osobno, bez mężczyzn i chłopców. Babcia Sabah mieszka razem z nimi. Rodzina Sabah jest tak duża, że czasem brakuje im jedzenia. Rodzina Sabah to nomadzi. To znaczy, że wypasają bydło i często zmieniają miejsce zamieszkania, szukając zielonych pastwisk. Sabah chodzi do szkoły tylko zimą. Szkoła zaczyna się o 7 rano i kończy w południe. Kiedy Sabah dorośnie, chce być weterynarzem i leczyć zwierzęta.

Sucart z Tajlandii ma 12 lat. Jego mama nie żyje, Sucart ma tylko tatę i dwie siostry. Tata Sucarta jest rolnikiem i uprawia ananasy. Sucart nie mieszka z tatą i siostrami – mieszka w świątyni buddyjskiej Wat Tanot, w Tajlandii. Uczy się, aby w przyszłości zostać mnichem. Mieszka w małym domku z bambusa i palmowych liści. Sucart ma bardzo dużo książek, kocha czytać książki i lubi się uczyć. W świątyni jest telewizor, ale Sucart woli swoje książki. Po zmroku czyta przy świetle lampy. Sucart wstaje o 5 rano, je śniadanie o 7, a obiad o 11. Po godzinie 12 nie wolno mu jeść. Taka jest tradycja buddyjskich mnichów w Tajlandii.

Rosita ma 10 lat, mieszka w Zachodniej Australii. Jej rodzina należy do rdzennych mieszkańców Australii, zwanych potocznie Aborygenami. Rdzenni mieszkańcy Australii mieszkają na tym kontynencie od ponad 4000 lat. Rosita mieszka z mamą, babcią i młodszym bratem oraz kuzynami. W domu Rosity nie ma kuchni. Wszystkie posiłki są gotowane na palenisku przed domem. Mama Rosity jest kucharką w restauracji. Najbliższa szkoła jest oddalona od domu Rosity o 150 km. To bardzo daleko, więc Rosita nie może chodzić do szkoły. Rosita uczy się w domu razem z przyjaciółmi i kuzynami. Kiedy dorośnie, chce pracować w biurze i zobaczyć duże miasto.

Rachel ma 11 lat, pochodzi z Francji. Rachel mieszka w wiejskim pałacyku, który należy do jej rodziny od 1715 roku. Wokół pałacyku są winnice. Rodzice Rachel produkują wino. Dom Rachel często odwiedzają turyści. Piją wino i jedzą lokalne przysmaki. Rachel pomaga rodzicom w przydomowej restauracji. Nakrywa do stołu i podaje gościom. W pałacyku jest 16 pokoi. Rachel ma swój pokój, w którym wiszą plakaty ze zdjęciami kotów. Rachel bardzo lubi koty – to jej ulubione zwierzęta. Rachel ma brata. Chodzą razem do szkoły. Rachel lubi historię. W wolnym czasie dużo rysuje i maluje.

FORMULARZ

Jak ma na imię?

Ile ma lat?

Z jakiego kraju pochodzi?

Gdzie mieszka (np. miasto, wieś)?

.....

Jak wygląda jej/jego dom?

.....

Czy ma rodzeństwo, jakie?

Czym zajmują się jej/jego rodzice?

.....

Czy pomaga rodzicom, w domu?

Jej/jego ulubiony przedmiot w szkole?

.....

Co robi w wolnym czasie?

Co chce robić, kiedy dorośnie?

Jakie ma marzenia?

.....

Jak ma na imię?

Ile ma lat?

Z jakiego kraju pochodzi?

Gdzie mieszka (np. miasto, wieś)?

.....

Jak wygląda jej/jego dom?

.....

Czy ma rodzeństwo, jakie?

Czym zajmują się jej/jego rodzice?

.....

Czy pomaga rodzicom, w domu?

Jej/jego ulubiony przedmiot w szkole?

.....

Co robi w wolnym czasie?

Co chce robić, kiedy dorośnie?

Jakie ma marzenia?

.....

Jak ma na imię?

Ile ma lat?

Z jakiego kraju pochodzi?

Gdzie mieszka (np. miasto, wieś)?

.....

Jak wygląda jej/jego dom?

.....

Czy ma rodzeństwo, jakie?

Czym zajmują się jej/jego rodzice?

.....

Czy pomaga rodzicom, w domu?

Jej/jego ulubiony przedmiot w szkole?

.....

Co robi w wolnym czasie?

Co chce robić, kiedy dorośnie?

Jakie ma marzenia?

.....

Jak ma na imię?

Ile ma lat?

Z jakiego kraju pochodzi?

Gdzie mieszka (np. miasto, wieś)?

.....

Jak wygląda jej/jego dom?

.....

Czy ma rodzeństwo, jakie?

Czym zajmują się jej/jego rodzice?

.....

Czy pomaga rodzicom, w domu?

Jej/jego ulubiony przedmiot w szkole?

.....

Co robi w wolnym czasie?

Co chce robić, kiedy dorośnie?

Jakie ma marzenia?

.....

1.3 SIĘĆ POWIĄZAŃ

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- dostrzeganie, jak złożony jest proces produkcji i transportu żywności (na przykładzie kakao i bananów),
- refleksja nad tym, co nas łączy z ludźmi z całego świata na poziomie lokalnym i globalnym.

CELE Z ZAKRESU JĘZYKA POLSKIEGO:

- napisanie streszczenia wydarzeń w oparciu o podane informacje.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- współzależności między ludźmi na świecie.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- kłębek sznurka,
- karty pracy (w zestawie jest 16 kart opisujących proces produkcji danego produktu):
 - ▶ proces produkcji bananów,
 - ▶ proces produkcji kakao.

WPROWADZENIE

Stań wraz z dziećmi w kole, następnie podaj każdemu z dzieci kartę pracy zawierającą przydzieloną im funkcję w **procesie produkcji i dystrybucji bananów lub kakao** i jej opis. Jeśli dzieci jest więcej niż 16, rozdaj każdemu po dwie karty z zestawu (masz do dyspozycji 2 zestawy po 16 kart opisujące proces produkcji i transportu bananów i kakao).

Poproś dzieci, by zapoznały się z informacją na karcie i zastanowiły nad wyznaczoną im funkcją (może to być związane z produkcją czy dystrybucją produktu bądź jego nabywaniem). Następnie poproś je, by po kolei odczytały na głos informację zamieszczoną na karcie i uniosły kartę do góry, tak by inne dzieci ją widziały (upewnij się, że dzieci nie stoją w kolejności, w której następują poszczególne etapy omawianego procesu). Zastanówcie się nad liczbą osób biorących udział w omawianym procesie produkcji (wspomnij, że etapy procesu są uproszczone na potrzeby lekcji i nie są opisane szczegółowo). Czy uczniowie i uczennice mają jakieś uwagi? Czy takie były ich wyobrażenia na temat omawianych procesów?

** Rozumienie różnych punktów widzenia (EMPATIA)*

** Poczucie przynależności, współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

TWORZENIE SIECI POWIĄZAŃ

Podaj jednemu z dzieci szpulę ze wstążką lub sznurkiem i poproś, by trzymało za koniec wstążki, a szpulę podało osobie, z którą uważa, że ma bezpośredni związek. Dziecko ma za zadanie uzasadnić swój wybór, a następnie wrócić na swoje miejsce. Przykład: podaj szpulę dziecku, które jest kasjerem (kasjerką) i uważa, że ma coś wspólnego z właścicielem (właścicielką) kawiarni, a to dziecko z kolei uważa, że ma coś wspólnego ze straganiarzem... itd. Kontynuujcie grę dopóty, dopóki wszyscy nie będą w jakiś sposób **połączeni z innymi w złożonej sieci powiązań**. Zaznacz zarówno **powiązania lokalne** (sprzedawca w sklepie – klient), jak i **globalne** (producent – przewoźnik). Zapytaj uczniów i uczennice co sądzą o powstałej sieci i o czym ona świadczy (**współzależność, złożoność łańcucha produkcji** itd.). Zastanówcie się głębiej nad tymi współzależnościami. Zauważcie, jak jedna rzecz, która wpływa na jeden z etapów procesu, oddziałuje na pozostałe etapy, np. „pracownik plantacji bananów z jakiegoś powodu nie jest w stanie chronić bananowców przed szkodnikami, więc są słabe plony...?”. Poproś dziecko z funkcją pracownika plantacji bananów, by poruszyło ręką trzymającą sznurek. Jak to wpływa na całą sieć? Poproś dzieci, by zastanowiły się nad konsekwencjami, które poniosłyby pozostałe osoby, gdyby wspomniana sytuacja zaistniała. Przedyskutujcie to na forum klasy.

Kolejne przykłady sytuacji:

- Kierowcy tirów i ciężarówek strajkują i odmawiają rozwożenia towaru, ponieważ cena paliwa wzrosła.
- Miała miejsce powódź, więc są nieurodzajne plony.

STRESZCZENIE WYDARZEŃ

Dzieci mają za zadanie napisać streszczenie wydarzeń, w którym opisują, co może się zdarzyć, gdy jakiś czynnik wpływa negatywnie na ciągłość procesu, w konsekwencji przerywając go. Możesz wykorzystać różne scenariusze wydarzeń (kilka wspomnianych powyżej). Dzieci mogą pracować samodzielnie lub w grupach, wykorzystując informacje uzyskane podczas całej lekcji. Zróbcie listę scenariuszy bardziej pozytywnych wydarzeń i zastanówcie się nad ich konsekwencjami, np. cieplejszy (wilgotniejszy) klimat... zwiększona produkcja... większy eksport itd.

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić wstęp do sesji dociekań filozoficznych.

Ważna uwaga: opisy ról i etapów procesu produkcji bananów, kakao i bawełny są uproszczone na potrzeby lekcji.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Zróbcie wystawę pt. *Sieć powiązań*, przedstawiającą złożoność łańcucha produkcji kakao, bananów lub bawełny.
- ▶▶▶ Rozbudowujcie wystawę, dodając różne produkty i kraje!

SIĘĆ POWIĄZAŃ – PROCES PRODUKCJI I TRANSPORTU BANANÓW

Pracowniczka na plantacji bananów: „Doglądam bananów i dbam o to, żeby nie niszczyły ich żadne szkodniki”.

Lokalny kierowca ciężarówki: „Transportuję skrzynie z bananami do miejsca ich skupu”.

Osoba pakująca banany: „Zbieram banany, myję je i pakuję do pudełek”.

Właścicielka plantacji bananów: „Zarządzam wieloma pracownikami i pracowniczkami na plantacji, jestem odpowiedzialna za zbiory bananów”.

Przewoźnik: „Pracuję na wielkich kontenerowcach, które przewożą drogą morską banany z Afryki do Europy”.

Dystrybutor w Europie: „Decyduję, które partie bananów idą do jakiego sklepu”.

Kierowca ciężarówki w Europie: „Dowożę banany do sklepów”.

Właściciel supermarketu: „Decyduję o tym, jakie produkty (w tym banany) nasz sklep sprzedaje”.

Osoba układająca towar na półkach: „Dopilnowuję, żeby na półkach w supermarkecie były świeże owoce i warzywa z całego świata”.

Kasjer: „Skanuję i pakuję kupione przez ludzi towary, pobieram od nich zapłatę”.

Sprzedawca na bazarze: „Sprzedaję warzywa i owoce na lokalnym bazarze”.

Właścicielka kawiarni: „Prowadzę kawiarnię, sprzedajemy w niej dużo ciast z bananami”.

Nauczyciel w szkole: „Młodzież w naszej szkole bardzo lubi jeść banany na drugie śniadanie”.

Tata: „Bardzo lubię jeść banany w czasie przerwy w pracy”.

Pracowniczka restauracji: „Serwujemy naszym klientkom i klientom desery z bananami”.

Dziecko: „Uwielbiam jeść banany!”

SIĘĆ POWIĄZAŃ – PROCES PRODUKCJI I TRANSPORTU KAKAO

Pracownik plantacji kakaowców: „Zajmuję się drzewami kakaowca i pilnuję, by dobrze rosły”.

Osoba zbierająca owoce kakaowca: „Ścinam owoce kakaowca i rozłupuję je, by wyjąć z nich nasiona”.

Pracownik odpowiedzialny za fermentację nasion: „Zbieram nasiona kakao, zawijam je w liście, by poddać je procesowi fermentacji, a następnie suszę je na dużych stołach”.

Pracowniczka odpowiedzialna za ważenie nasion: „Zbieram i ważę wysuszone nasiona, dbam o to, by były dobrej jakości”.

Handlowiec: „Kupuję worki nasion kakao i przesyłam je do fabryki, gdzie są wykorzystywane do produkcji czekolady”.

Przewoźnik: „Pracuję na statkach, które transportują nasiona kakao z Ghany i innych krajów w Afryce do Europy”.

Pracowniczka fabryki: „Obsługuję maszynę, która służy do wypalania nasion kakao. Następnie, za pomocą prasy, nasiona są mielone, a uzyskaną płynną masę rozdziela się na masło kakaowe i proszek kakaowy”.

Pracowniczka fabryki: „Obsługuję maszynę, która dodaje cukier i mleko, by stworzyć mieszankę czekoladową. Ta, po wymieszaniu i schłodzeniu, jest przelewana do form w kształcie tabliczek czekolady”.

Pracownik fabryki: „Obsługuję maszynę, która owija tabliczki czekolady w sreberko i pakuje je do pudełek”.

Kierowca ciężarówki: „Jeżdżę po całej Polsce, rozwożąc do sklepów tabliczki czekolady, czekoladowe jajka, czekoladę w proszku i inne wyroby czekoladowe”.

Pracownik supermarketu: „Układam produkty z czekolady na półkach sklepowych”.

Osiedlowa kioskarka: „Sprzedaję w kiosku batony czekoladowe”.

Właścicielka kawiarni: „Zimą podajemy pyszną gorącą czekoladę, a latem – napoje czekoladowe”.

Pracownik hotelu: „Naszym gościom wręczamy gratis czekoladki na powitanie”.

Babcia: „Kupuję czekoladę moim wnukom i wnuczkom, kiedy przyjeżdżają do mnie z wizytą”.

Dziewczynka: „Uwielbiam lody czekoladowe”.

**NASZE
WYOBRAŻENIA
O NAS SAMYCH
I INNYCH**

2

2.1 MOJA „SZKOŁA W PUDEŁKU” CZĘŚĆ PIERWSZA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- refleksja nad postrzeganiem samych siebie, wartościami i priorytetami,
- rozumienie i docenianie podobieństw i różnic między ludźmi.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- tworzenie listy i umieszczanie na niej elementów w kolejności ważności.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- wartości,
- podobieństwa i różnice.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- 5–10 przedmiotów, które określają twoją osobowość, są dla ciebie ważne i opisują cię w szerokim spektrum,
- 1 pudełko (np. po butach) dla każdego ucznia i każdej uczennicy,
- przybory szkolne do plastyki (techniki).

WPROWADZENIE

Pokaż uczniom i uczennicom jeden z przedmiotów, które przyniosłeś (-aś) do klasy, ale nie mów, że należy do Ciebie. Puść przedmiot w obieg i poproś uczennice i uczniów, by zastanowili się nad tym, kto może być jego właścicielem lub właścicielką. Czy jest to osoba młoda czy stara? Jaką pracę wykonuje? Co lubi robić? Stwórzcie listę z pomysłami (odpowiedziami uczniów). Następnie pokaż kolejny przedmiot i spytaj uczniów, do kogo ten przedmiot może należeć. Stwórz kolejną listę odpowiedzi. Pokazuj kolejne przedmioty i spisuj listy odpowiedzi i sugestii odnośnie osoby, do której te przedmioty mogą należeć.

Zapytaj dzieci, czy sądzą, że te przedmioty mogą należeć do jednej osoby. Co to za osoba? Zredaguj listy, które stworzyłeś (-aś). Jak już podejmiecie ostateczną decyzję co do profilu potencjalnego właściciela (-ki), powiedz dzieciom, że to twoje przedmioty! Czy ktokolwiek trafnie opisał osobę, do której te przedmioty mogą należeć? Czy uczniowi są zaskoczeni doborem jakichś przedmiotów?

Opowiedz o wybranych przez siebie przedmiotach i o tym, dlaczego zdecydowałeś (-eś) się je pokazać, na przykład: „Wybrałam (-em) fartuch, ponieważ uwielbiam piec ciasta. Jest to dla mnie ważne, gdyż ja i moja rodzina czujemy łączącą nas więź, kiedy coś wspólnie świętujemy”. Zapytaj uczniów, czy włożyliby fartuch do swojego pudełka. Tak? Nie? Porozmawiajcie o tym, że każdy może mieć własną opinię odnośnie tego, co jest dla niego (niej) ważne oraz o tym, że każdy z nas cieszy się z różnych rzeczy.

** Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

WYBIERANIE PRZEDMIOTÓW DO PUDEŁKA

Rozpocznij debatę na temat przedmiotów, które uczniowie i uczennice włożyliby do pudełka symbolizującego ich osobowość. Dlaczego właśnie te, a nie inne rzeczy? Uczniowie mają za zadanie ułożyć listę 10 przedmiotów, które umieściliby w określającym ich osobowość i zainteresowania pudełku. Następnie mają ustalić kolejność przedmiotów – od najmniej ważnego do najważniejszego.

** Rozumienie siebie, akceptacja samego/samej siebie (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

Poproś dzieci, aby ozdobiły pudełka w sposób, który najlepiej odda ich osobowość i zainteresowania (ulubione kolory, zdjęcia ulubionych bohaterów i bohaterek itd.).

** Świadomość własnej wartości (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś dzieci, aby w ramach zadania domowego wybrały 5 przedmiotów spośród 10. Warto aby w tym celu uważnie przejrzały listę 10 przedmiotów i wybrały 5 najważniejszych.

Kiedy uczniowie przyniosą swoje pudełka, przejrzyjcie je na forum klasy, podzielcie się spostrzeżeniami na ich temat, **doceńcie ich unikalną zawartość**. Wyszukajcie **podobieństwa** między waszymi pudełkami, na przykład zdjęcia rodzinne, zdjęcia przyjaciół czy zwierząt, i zastanówcie się, o czym to świadczy.

** Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

** Rozumienie siebie, akceptacja samego/samej siebie (UMIĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Poproś inne nauczycielki i innych nauczycieli, by przynieśli przedmioty, które określają ich osobowość. Następnie pokaż je uczniom i uczennicom i poproś, aby zagłosowali i zdecydowali, które przedmioty należą do poszczególnych nauczycieli. Wyniki możesz ogłosić podczas szkolnego apelu.

▶▶▶ Poproś dzieci, aby opisały bardziej szczegółowo powody, dla których wybrały dane przedmioty; niech użyją argumentów i języka opisowego.

2.2 MOJA „SZKOŁA W PUDEŁKU” CZĘŚĆ DRUGA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Motywacja
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- refleksja nad postrzeganiem samych siebie, swoimi wartościami oraz priorytetami,
- rozumienie i docenianie podobieństw i różnic między ludźmi,
- dyskusja i podejmowanie decyzji w grupie.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- układanie pytań dla konkretnej grupy odbiorców,
- zbieranie i analiza danych.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- wartości,
- postrzeganie siebie, innych ludzi i świata,
- różnorodność.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- pudełka przygotowane na poprzedniej lekcji (*Moja „szkoła w pudełku” – część pierwsza*),
- sprzęt komputerowy do przygotowania ankiety i przedstawienia jej wyników.

WPROWADZENIE

Na początek przypomnij, czym zajmowaliście się na poprzedniej lekcji – przygotowywaliście **pudełko określające osobowość i zainteresowania uczniów**. Wytłumacz uczniom i uczennicom, że teraz stworzycie wspólnie pudełko zawierające przedmioty opisujące waszą szkołę. Wytłumacz, że pudełko ma jak najlepiej oddawać charakter szkoły, że być może będzie wysłane do innej szkoły, więc warto starannie wybrać przedmioty, które się w nim znajdą.

TWORZENIE ANKIETY

Poproś dzieci, żeby w kilkuosobowych grupach zastanowiły się nad 10 przedmiotami, które włożyłyby do pudełka. Upewnij się, że uczniowie i uczennice potrafią uzasadnić swój wybór.

Wysłuchajcie kilku odpowiedzi (sugestii) na forum klasy, a omawiając je, podkreśl wyrażone w nich **podobieństwa i różnice**. Zwróć uwagę na to, że to, co jedna osoba uważa za właściwy przedmiot reprezentujący szkołę, niekoniecznie musi się pokrywać z opinią innej osoby, ponieważ **każdy z nas przestrzega rzeczy w inny sposób**. Zapytaj dzieci, w jaki sposób zdecydowały, które przedmioty włożyć do pudełka oraz kto podejmie tę decyzję. Założenie jest takie, że dzieci mogą mieć odmienne zdanie co do wybieranych przedmiotów. Poproś dzieci, żeby porozmawiały w parach, kogo warto spytać o to, jakie przedmioty powinny reprezentować szkołę, co powinno się znaleźć w pudełku.

Wysłuchajcie pomysłów dzieci i stwórzcie diagram z pomysłami zatytułowany: „Kogo spytać o opinię na temat szkoły?”. Zaproponuj zróżnicowany dobór osób, np. dzieci z innych klas, nauczycielki i nauczyciele, pracownicy stołówki szkolnej, rodzice, osoby odwiedzające szkołę itp. Powiedz dzieciom, że ich zadaniem będzie stworzenie w grupach ankiety. Dzięki niej dowiedzą się, co jest ważne dla każdej z pytanych osób. W ankiecie mogą np. zapytać wybrane osoby o to, jakie jest ich ulubione miejsce w szkole, co jest wyjątkowego w ich szkole itp. Kiedy ankiety będą już gotowe, zaplanuj z dziećmi jej przeprowadzenie – ustalcie czas, dostępność pytanych osób itp. Po przeprowadzeniu ankiety zbierzcie z dziećmi dane z ankiet poszczególnych grup i przedstawcie je na forum klasy. Możecie w tym celu skorzystać z pomocy

* Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)

* Świadomość własnej wartości (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)

* Wyznaczanie celów, planowanie (MOTYWACJA)

* Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)

komputera, wykorzystać wykresy słupkowe itp. Na forum klasy przyjrzyjcie się wynikom ankiety i poszukajcie wspólnie podobieństw. Czy jest jedna rzecz, która na pewno powinna znaleźć się w szkolnym pudełku? Na podstawie wyników stwórzcie listę 10 przedmiotów, które znajdą się w pudełku, i upewnijcie się, że wszyscy są zadowoleni z takiego doboru przedmiotów. Zachęć dzieci, żeby zastanowiły się nad wyglądem samego pudełka, nad tym jak je ozdobią.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Wyniki ankiety możecie zaprezentować podczas szkolnego apelu.

CO JEST DLA NAS WAŻNE W NASZEJ SZKOLE?

- poczucie bezpieczeństwa,
- poczucie szczęścia,
- bycie przyjacielskim,
- bycie uprzejmym,
- nauka,
- próbowanie nowych rzeczy, niezłomność (dążenie do celu),
- pomaganie innym, szacunek wobec innych.

2.3 MOJA „SZKOŁA W PUDEŁKU” CZĘŚĆ TRZECIA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie i docenianie podobieństw i różnic między ludźmi,
- kwestionowanie stereotypów związanych z innymi narodowościami,
- dyskusja i podejmowanie decyzji w zespole.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- postrzeganie siebie, innych ludzi i świata,
- podobieństwa i różnice.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- pudełko z 10 przedmiotami – z poprzedniej lekcji
- prezentacje w PowerPoincie przedstawiające pudełka ze szkół w Anglii, Polsce, Czechach i Ghanie.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- posługiwanie się językiem perswazji w debacie.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Wyjaśnij dzieciom, że po tym jak stworzyły „szkołę w pudełku”, czeka ich kolejne zadanie. Polega ono na porównaniu ich pudełka z pudełkami stworzonymi przez dzieci z innych szkół. Zaznacz, że dzieci z innych szkół mogły włożyć tylko 5 przedmiotów, więc wy również wybierzeć tylko 5.

Obejrzyjcie filmiki oraz slajdy z prezentacji (w PowerPoincie), zamieszczone na stronie internetowej <http://global-literacy.yolasite.com/> (w zakładkach na górze z nazwami krajów), przesłane przez szkoły w Anglii, Polsce i Czechach. Przedyskutujcie **podobieństwa i różnice**, które zauważyte podczas prezentacji filmików i slajdów. Spytaj dzieci, czy coś je zaskoczyło i dlaczego; czy w pudełkach z innych krajów zobaczyły to, czego się spodziewały? Porozmawiajcie o **stereotypach związanych z danymi krajami**. Spytaj dzieci, czy obejrzone filmiki zmieniły ich wyobrażenie o tych krajach. Zapytaj uczniów i uczennice, jaka będzie reakcja **dzieci z innych krajów** na ich pudełko i jego zawartość. Czy sądzą, że uczniowie i uczennice spodziewają się ujrzeć wybrane przedmioty? Wytłumacz dzieciom, że mają za zadanie przyrzyć się ich pudełku i zdecydować się na 5 przedmiotów spośród 10 wcześniej wybranych. W małych grupach zdecydуйте, które 5 przedmiotów powinno pozostać w pudełku i dlaczego. Następnie każda z grup przedstawia na forum klasy swój wybór, w taki sposób aby przekonać pozostałe dzieci, by głosowały na te same przedmioty. Podejmijcie ostateczną decyzję, które 5 przedmiotów zostawicie w pudełku, a następnie dokończcie dekorowanie pudełka.

** Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

** Poczucie przynależności (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Rezultatami wspólnej pracy (zdjęciami pudełka i przedmiotów oraz ich opisami) możecie podzielić się z zaprzyjaźnioną szkołą z tego samego miasta lub z zagranicy. Zdjęcia i opisy możecie też zamieścić na szkolnej stronie internetowej.

▶▶▶ Rezultaty waszej pracy mogą również zostać zaprezentowane na apelu. Stwórzcie wystawę lub prezentację w PowerPoincie przedstawiającą wyniki ankiety (zagadnienie poruszane na lekcji pt. *Moja „szkoła w pudełku” – część druga*)

i pudełko, tak by rodzice i odwiedzający szkołę mogli ją zobaczyć. Podpiszcie każdy z wybranych przez was przedmiotów, wymieniając w punktach powody waszej decyzji.

▶▶▶ Rozwińcie ten pomysł, tworząc pudełko regionu, a następnie pudełko kraju.

2.4 GHAŃSKA „SZKOŁA W PUDEŁKU”

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- podważanie stereotypów dotyczących innych ludzi i miejsc, w których mieszkają,
- porównywanie swojego życia (w tym szkolonego) z życiem innych ludzi,
- napisanie listu do dzieci z Ghany.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- ćwiczenie formy wypowiedzi, jaką jest nieformalny list.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- wyobrażenia,
- stereotypy,
- podobieństwa i różnice.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Ghańska „szkoła w pudełku”* – lista przedmiotów,
- polityczna mapa świata (z zaznaczonymi granicami krajów),
- kartki papieru do pisania listów.

WPROWADZENIE

Nawiąż do pracy uczniów i uczennic z poprzednich lekcji i przygotowywania „szkoły w pudełku”. Zapytaj, jak wyobrażają sobie pudełko przygotowane przez ich kolegów i koleżanki z Ghany. W razie potrzeby wyjaśnij dzieciom, gdzie znajduje się Ghana, możesz pokazać ten kraj na mapie świata lub poprosić chętnych, aby postarali się go na niej odnaleźć. Podkreśl, że zgadzając, warto pomyśleć co może być ważne dla uczniów i uczennic z Ghany jako sposób przedstawienia swojej szkoły. Zanotuj pomysły i sugestie dzieci na tablicy lub flipcharcie. Następnie zapytaj, czy w pudełku obrazującym szkołę w Ghanie znalazłyby się przedmioty podobne do tych w pudełku przedstawiającym ich szkołę, a jeśli tak, jakie? Co mogłoby różnić rówieśników z Polski i Ghany? Co mogłoby być im wspólne? Poproś, żeby dzieci uzasadniły swoje pomysły i na ich podstawie stwórzcie listę dziesięciu przedmiotów, które mogłyby się znaleźć w pudełku z Ghany.

** Szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

GHAŃSKA SZKOŁA W PUDEŁKU

Pokaż dzieciom (najlepiej na projektorze multimedialnym) kartę pracy z przedmiotami umieszczonymi w ghańskiej „szkole w pudełku” (karta pracy zamieszczona na s. 38), pochodzącej z prezbiteriańskiej szkoły średniej w stolicy Ghany, Akrze. Przejrzyjcie wspólnie znajdujące się w pudełku przedmioty i odnieście się do wcześniejszych pomysłów i sugestii dzieci. Czy ktoś prawidłowo zgadł, co znajdowało się w pudełku z Ghany? Czy uczennice i uczniowie byli zaskoczeni zawartością ghańskiej „szkoły w pudełku”? Czy obejrzenie zawartości pudełka wpłynęło na postrzeganie przez dzieci ich ghańskich rówieśników i rówieśniczek? Jak dzieci wyobrażają sobie swoich rówieśników z Akry, biorąc pod uwagę przedmioty z pudełka?

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

Porównajcie przedmioty z Ghany z zawartością pudełka z Waszej szkoły, porozmawiajcie o tym, co w pudełkach jest zbieżnego, a co je różni.

LIST DO RÓWIEŚNIKÓW Z GHANY

Zapowiedz dzieciom, że ich zadaniem będzie napisanie listu do uczennicy lub ucznia z Ghany i podzielenie się z nimi swoimi spostrzeżeniami i refleksjami na temat życia (w tym życia szkolnego) w Ghanie. Warto opisać w liście, jakie przedmioty uczniowie i uczennice spodziewali się znaleźć w pudełku przedstawiającym szkołę w Ghanie i ich reakcje, kiedy zobaczyli zawartość pudełka. Czy byli zaskoczeni, czy też potwierdziły się ich oczekiwania i wyobrażenia? Zapytaj uczniów i uczennice, czego więcej chcieliby się dowiedzieć o życiu w Ghanie od ich rówieśników. Pytania te dzieci mogą także zawrzeć w liście.

*** Rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)**

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś dzieci, aby przeczytały sobie nawzajem listy. W tym celu mogą wymienić się listami z osobą siedzącą obok nich lub powiesić listy na tablicy lub na ścianie, tak, aby inne dzieci mogły je przeczytać. Zapytaj chętne osoby o wrażenia po napisaniu listu i przeczytaniu listów innych dzieci.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Nawiążcie kontakt ze szkołą z Akry wspomnianą w tekście, we współpracy bądź z pomocą IGO. Przetłumaczcie listy na język angielski podczas lekcji angielskiego i prześlijcie je uczniom i uczennicom, którzy przygotowali ghańską „szkołę w pudełku”.

▶▶▶ Przeprowadź kolejną lekcję poświęconą Ghanie w oparciu o scenariusz pt. *Rozszyfrować Ghanę*.

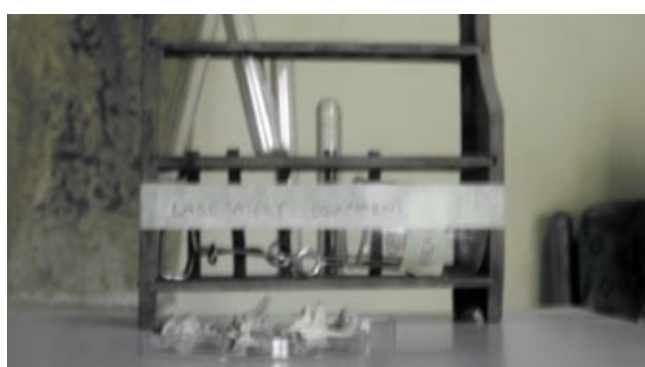
GHAŃSKA „SZKOŁA W PUDEŁKU” – LISTA PRZEDMIOTÓW

Nowy Testament, długopisy i zeszyt do ćwiczeń

szkolne czasopismo

sprzęt ze szkolnego laboratorium

łyżka do zupy i bambusowy flet

kawałek materiału z emblematem szkoły

ptasie pióro

piłka nożna

2.5 FAKT CZY OPINIA: JAK JE ODRÓŻNIC – CZĘŚĆ PIERWSZA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- zrozumienie wartości i wagi krytycznego myślenia, w tym odróżniania faktów od opinii,
- podważanie stereotypów związanych z krajami globalnego Południa poprzez czytanie i dyskusowanie o przykładach sukcesów i osiągnięć ludzi z krajów globalnego Południa.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- postrzeganie innych krajów i ich mieszkańców,
- stereotypy.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- pocięta karta pracy *Fakt czy opinia – co jest co?*

CELE Z ZAKRESU JĘZYKA POLSKIEGO:

- umiejętność odróżniania faktów od opinii,
- ocenianie wiarygodności tekstu (przekazu medialnego) poprzez porównanie liczby faktów i opinii,
- rozpoznawanie języka perswazji i sformułowań oceniających.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Stańcie w kółku i zagrajcie w grę *w górę – w dół*. Zasady gry: gracze (dzieci) a) pozostają w pozycji stojącej, jeżeli w zupełności zgadzają się z danym stwierdzeniem; b) uginają kolana, jeżeli tylko częściowo się z nim zgadzają i c) klękają, jeżeli w ogóle się z nim nie zgadzają.

Najpierw zadaj następujące pytania:

- kto czyta gazety?
- kto czyta czasopisma (magazyny)?
- kto ogląda wiadomości w telewizji?
- kto sprawdza wiadomości w internecie?
- kto sprawdza wiadomości na fejsie (facebooku)?
- kto w ogóle nie sprawdza wiadomości?

Następnie zadaj pytania, które odnoszą się do innych krajów:

Skąd czerpiesz wiedzę o tym, co dzieje się w innych krajach (na świecie)?

Czy źródło twojej wiedzy to:

- telewizja?

- radio?
- gazety?
- internet?
- bezpośrednie relacje świadków zdarzeń?
- czy uważasz, że to, co czytasz w gazetach lub słyszysz w radiu, jest zawsze prawdą?
- czy sądzisz, że wszystko, co jest przedstawione w wiadomościach, jest prawdą?

Następnie przedyskutujcie swoje spostrzeżenia na forum klasy, wykorzystując następujące pytania pomocnicze:

- jak można ustalić, co jest prawdą, a co nie?
- jak można sformułować wyważoną opinię?
- jak można znaleźć informacje na ten sam temat prezentujące odmienne punkty widzenia?

Spiszcie spostrzeżenia i wnioski na tablicy lub flipcharcie, by później móc łatwo się do nich odwołać, wykonując ćwiczenie poświęcone umiejętnościom korzystania z mediów. Powiedz dzieciom, że na kolejnych zajęciach będziecie czytać fragmenty artykułów (wycinki z gazet), natomiast na dzisiejszych zajęciach skupicie się na zrozumieniu różnic między faktem a opinią.

DYSKUSJA

Zapytaj dzieci, co rozumieją przez słowa „fakt” i „opinia”. Przedyskutujcie to na forum klasy i spiszcie wasze definicje na tablicy – będą one wam potrzebne w dalszej części zajęć. Następnie spytaj dzieci, dlaczego umiejętność dostrzegania różnicy między faktem a opinią jest tak ważna. Wykorzystaj następujące kwestie w waszych rozważaniach:

- Fakt jest niepodważalny – ma lub miał miejsce w rzeczywistości.
- Fakt pozostaje niezmienny, niezależnie od tego kto o nim mówi.
- Prawdziwość faktu można sprawdzić; istnieją dowody potwierdzające jego prawdziwość.
- Kiedy używamy słów: *Myslę, że...* lub *Sądzę, że...* wskazujemy na to, że przedstawiamy własne opinie, a nie fakty. Wyrażanie opinii, nie poprzedzone słowami takimi jak *Według mnie...* lub *Uważam, że...*, może być próbą zaprezentowania własnego zdania jak twardego faktu.
- Użycie przymiotników takich jak *wspaniały, dobry, zły, najlepszy, najgorszy* sugeruje wyrażenie osobistej i subiektywnej oceny jakości omawianych rzeczy lub produktów. Te przymiotniki wskazują na to, że opinia jest przedstawiona jako fakt.
- Użycie słów uogólniających, np. *wszyscy, wszystko, zawsze*, jest częściej spotykane w kontekście wyrażania opinii i przypuszczeń niż faktów.
- Fakty są niepodważalne i istnieją niezależnie od naszej o nich opinii, jednakże można je interpretować i w ten sposób tworzyć (formułować) własne opinie. Ludzie mogą mieć różne opinie w zależności od wartości, które wyznają i tego, co uważają za ważne w życiu.
- Ludzie, przedstawiając swoje opinie jako fakty, manipulują nami i są w stanie przekonać nas do własnych racji. Jeżeli sam lub sama nie znasz faktu, jesteś podatna (y) na manipulację.

Następnie rozdaj dzieciom karty pracy: *Fakt czy opinia – co jest co?* Dzieci pracują w parach lub grupach trzyosobowych. Mają za zadanie ustalić, które stwierdzenia są faktami, a które opiniami, a następnie ułożyć wycięte karteczki na dwóch kupkach.

*** Współpraca
dla osiągnięcia
wspólnych celów
(UMIĘJĘTNOŚCI
SPOŁECZNE)**

Ważna uwaga: stwierdzenia na załączonej karcie pracy można zmienić i przystosować do wiedzy i zainteresowań konkretnej grupy uczniów i uczennic.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Przedyskutujcie odpowiedzi na forum klasy. Zapytaj dzieci, co pomogło im zdecydować, które stwierdzenie jest faktem, a które opinią. Poproś ochotników, by podali przykłady stwierdzeń zarówno faktów jak i opinii dotyczących innych krajów. Przedyskutujcie przedstawione propozycje.

Scenariusz przygotowany na podstawie materiałów Leeds Development Education Centre: *Fact or opinion, w: Is globalisation helping the world communicate?*, 2005.

FAKT CZY OPINIA – CO JEST CO?

FAKT	OPINIA
Jesteśmy teraz w szkole.	Język francuski jest trudny.
Sądzę, że większość ludzi w Polsce ma dostęp do internetu.	Bogaci ludzie powinni dzielić się tym, co mają, z ubogimi, np. powinni płacić wyższe podatki.
Senegal w Afryce ma dostęp do Oceanu Atlantyckiego.	W Polsce masz prawo głosować, jak ukończysz 18 lat.
Hiszpania jest piękniejsza niż Grecja.	Michael Jackson nie żyje.
Ziemia jest planetą, a nie gwiazdą.	Postawa rządu w tej sprawie była skandaliczna.

2.6 FAKT CZY OPINIA: JAK JE ODRÓŻNIC – CZĘŚĆ DRUGA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- zrozumienie wartości i wagi krytycznego myślenia, w tym odróżniania faktów od opinii,
- podważanie stereotypów związanych z krajami globalnego Południa poprzez czytanie i dyskusję o przykładach sukcesów i osiągnięć ludzi z krajów globalnego Południa.

CELE Z ZAKRESU JĘZYKA POLSKIEGO:

- umiejętność odróżniania faktów od opinii,
- ocenianie wiarygodności tekstu (przekazu medialnego) poprzez porównanie liczby faktów i opinii,
- rozpoznawanie języka perswazji i sformułowań oceniających.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- postrzeganie innych krajów i ich mieszkańców,
- stereotypy.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- przykładowy artykuł: *Habiba Rage z Kenii* i/lub artykuły wyszukane i zebrane przez nauczyciela,
- kolorowe flamastry,
- karta pracy *Fakt czy opinia – jak je odróżnić?*,
- wypełniona karta pracy dla nauczycielki/nauczyciela.

WPROWADZENIE

Rozpocznij zajęcia, zadając dzieciom pytanie, co wiedzą na temat kraju, który wybrałeś/aś do omawiania. Jeżeli korzystasz z załączonego artykułu, zapytaj: *Co wiecie o Kenii i jej mieszkańcach i mieszkankach?* Spiszcie na tablicy pierwsze uwagi wyrażone przez dzieci. Możecie również sprawdzić na mapie, gdzie dokładnie leży Kenia (lub inny kraj, jeżeli omawiacie inny kraj). Następnie zapytaj dzieci, skąd pochodzą ich wiedza o Kenii: z internetu, od rodziców czy przyjaciół, książek, filmów fabularnych lub dokumentalnych itd.

ĆWICZENIE

Przypomnij dzieciom dyskusję z poprzedniej lekcji o faktach i opiniach oraz nawiąż do listy definicji i kryteriów „co jest faktem, a co opinią”, którą wspólnie stworzyliście. Zapytaj uczennice i uczniów, dlaczego uważają, że ważne jest umieć dostrzegać różnice między faktem a opinią. Następnie przedyskutujcie rolę języka perswazji i porozmawiajcie o tym, dlaczego przedstawiciele mediów (radio, telewizja, prasa) go używają.

Masz do dyspozycji jeden artykuł o Habibie Rage z Kenii. Możesz również wyszukać inne stosowne artykuły, prezentujące historie przedsięwzięć podjętych w Afryce: takich, które odniosły sukces, oraz takich, które ukazują w niestereotypowy sposób rzeczywistość krajów globalnego Południa. Historie te mogą opisywać lokalne inicjatywy, pomysły skutecznych rozwiązań czy sfery życia, które nieczęsto są kojarzone z Afryką. Zalecane jest wykorzystanie artykułów zaczerpniętych z mediów afrykańskich przedstawiających historie z perspektywy afrykańskiej. Druga opcja to wykorzystanie artykułów opisujących tę samą historię z dwóch perspektyw: afrykańskiej i europejskiej.

Rozdaj każdemu dziecku artykuł i poproś, by przeczytało go po cichu, a następnie zaznaczyło jednym kolorem zdania przedstawiające fakty, a innym kolorem – zdania przedstawiające opinie. Następnie stwórz grupy trzy- lub czteroosobowe i poproś dzieci, by przedyskutowały swoje spostrzeżenia z pozostałymi dziećmi w grupie. Po dyskusji dzieci mają za zadanie uzupełnić tabelkę w karcie pracy: *Fakt czy opinia – skąd to wiemy?*, spisując fakty i opinie z artykułu oraz sformułowania oceniające i przykłady użycia języka perswazji. Na koniec zajęć dzieci w każdej grupie podliczają wynik w „rozgrywce – fakty kontra opinie” i decydują o wiarygodności artykułu.

*** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)**

*** Rozumienie różnych punktów widzenia (EMPATIA)**

Jeżeli zdecydowałeś/eś się wykorzystać kilka różnych artykułów, poproś dzieci w poszczególnych grupach, by omówiły swoje artykuły na forum klasy i przedstawiły fakty i opinie w nich zawarte. Przedyskujcie wiarygodność tych artykułów oraz wpływ, jaki użycie języka perswazji może mieć na czytających, np. postrzeganie danego kraju czy danej sprawy.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

►►► Uczennice i uczniowie mogą opisać jedno z niedawnych wydarzeń w szkole (np. apel, wystawę, imprezę), świadomie wykorzystując w tekście fakty i własne opinie, a następnie dać swoje prace do przeczytania innym dzieciom lub zamieścić je w gazetce szkolnej, na stronie internetowej itp.

►►► Dzieci mogą stworzyć listę rzeczy, na które powinien być wyczulony świadomy odbiorca informacji, np.:

- na co zwracać uwagę,
- co powinno nam sygnalizować, że informacja jest potencjalnie nierzetelna,
- jak odróżniać ważną informację od nieistotnej itp.

►►► Lekcja ta może również posłużyć jako punkt wyjścia do rozważań na temat stereotypów. Na początku uczniowie i uczennice mogą przedyskutować powody, dla których formułujemy opinie. Następnie warto pogłębić temat stereotypów, np. jak powstają i jaka jest ich rola w tworzeniu wyobrażeń na temat otaczającego nas świata i ludzi.

Scenariusz przygotowany na podstawie materiałów Leeds Development Education Centre: *Fact or opinion, w: Is globalisation helping the world communicate?*, 2005.

HABIBA RAGE Z KENII

Telefony komórkowe zasilane energią słoneczną umożliwiają Kenijczykom rozmowy

38-letnia Habiba Rage z wioski Alago Alba w północno-wschodniej Kenii, w Afryce, zajmuje się handlem. Na co dzień w pracy korzysta z telefonu komórkowego.

W jej wiosce nie ma prądu, ale jej telefon komórkowy jest napędzany energią słoneczną – ładowarka do telefonu przechwytuje i magazynuje energię słoneczną. Taki telefon jest dość tani. Co więcej, jest przyjazny dla środowiska, ponieważ jest wytwarzany z elektronicznych odpadów z recyklingu. Telefony produkowane są przez firmę Safaricom i kenijską firmę Mobitelea Ventures.

„To wspaniały wynalazek”, mówi Michael Odera, szef biura zajmującego się zmianami klimatycznymi, w kenijskim Ministerstwie Środowiska i Zasobów Naturalnych. „Jest przyjazny dla środowiska i pomaga nam radzić sobie z przerwami w dostawie elektryczności”.

Ocenia się, że w Kenii tylko 5% ludzi mieszkających w wioskach i 51% ludzi mieszkających w miastach ma prąd.

Na podstawie: David Njagi, *Kenya: Solar Powered Phones Recharge Nation's Conversations*, <http://allafrica.com/stories/201205110322.html> 10.05.2012

HABIBA RAGE Z KENII

Telefony komórkowe zasilane energią słoneczną umożliwiają Kenijczykom rozmowy

38-letnia Habiba Rage z wioski Alago Alba w północno-wschodniej Kenii, w Afryce, zajmuje się handlem. Na co dzień w pracy korzysta z telefonu komórkowego.

W jej wiosce nie ma prądu, ale jej telefon komórkowy jest napędzany energią słoneczną – ładowarka do telefonu przechwytuje i magazynuje energię słoneczną. Taki telefon jest dość tani. Co więcej, jest przyjazny dla środowiska, ponieważ jest wytwarzany z elektronicznych odpadów z recyklingu. Telefony produkowane są przez firmę Safaricom i kenijską firmę Mobitelea Ventures.

„To wspaniały wynalazek”, mówi Michael Odera, szef biura zajmującego się zmianami klimatycznymi, w kenijskim Ministerstwie Środowiska i Zasobów Naturalnych. „Jest przyjazny dla środowiska i pomaga nam radzić sobie z przerwami w dostawie elektryczności”.

Ocenia się, że w Kenii tylko 5% ludzi mieszkających w wioskach i 51% ludzi mieszkających w miastach ma prąd.

Na podstawie: David Njagi, *Kenya: Solar Powered Phones Recharge Nation's Conversations*, <http://allafrica.com/stories/201205110322.html> 10.05.2012

FAKT CZY OPINIA – JAK JE ODRÓŻNIĆ?

<p>Ocena wiarygodności testu: liczba faktów i liczba opinii w tekście</p>	
<p>Tu wpisz słowa, które są osobistą OCENĄ autora lub autorki tekstu</p>	
<p>Tu wpisz zdania, które przedstawiają OPINIE</p>	
<p>Tu wpisz zdania, które przedstawiają FAKTY</p>	

FAKT CZY OPINIA – JAK JE ODRÓŻNIC?

Wypełniona tabelka dla nauczycielki/nauczyciela

<p>Tu wpisz zdania, które przedstawiają FAKTY</p> <ul style="list-style-type: none"> 38-letnia Habiba Rage z wioski Alago Alba w północno-wschodniej Kenii, w Afryce, zajmuje się handlem. Na co dzień w pracy korzysta z telefonu komórkowego. W jej wiosce nie ma prądu, ale jej telefon komórkowy jest napędzany energią słoneczną – ładowarka do telefonu przechwytuje i magazynuje energię słoneczną. Co więcej, jest przyjazny dla środowiska, ponieważ jest wytwarzany z elektronicznych odpadów z recyklingu. Telefony produkowane są przez firmę Safaricom i kenijską firmę Mobicitelea Ventures. 	<p>Tu wpisz zdania, które przedstawiają OPINIE</p> <ul style="list-style-type: none"> Taki telefon jest dość tani. „To wspomniały wynalazek”, mówi Michael Odera, szef biura zajmującego się zmianami klimatycznymi, w kenijskim Ministerstwie Środowiska i Zasobów Naturalnych. „Jest przyjazny dla środowiska i pomaga nam radzić sobie z przerwami w dostawie elektryczności”. Ocenia się, że w Kenii tylko 5% ludzi mieszkających w wioskach i 51% ludzi mieszkających w miastach ma prąd. 	<p>Tu wpisz słowa, które są osobistą OCENĄ autora lub autorki tekstu</p> <ul style="list-style-type: none"> tani wspaniały 	<p>Ocena wiarygodności tekstu: liczba faktów i liczba opinii w tekście</p> <p>fakty/opinie: 5/4</p>
---	---	---	---

2.7 JAK WYGLĄDA SZACUNEK? ETYCZNE PRZEDSTAWIANIE KRAJÓW GLOBALNEGO POŁUDNIA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- poznanie wartości leżących u podstaw etycznej komunikacji,
- rozpoznawanie obrazów zgodnych z *Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów globalnego Południa* opracowane przez CONCORD.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- argumentowanie i uzasadnianie własnych decyzji,
- praca z materiałem wizualnym.

CZAS: 90 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- szacunek,
- równość,
- solidarność.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- cztery kopie zestawu zdjęć (zamieszczonych na kolejnych stronach tej publikacji, dostępnych do pobrania również ze strony IGO: www.igo.org.pl) – jeden zestaw z pociętymi na kawałki zdjęciami, drugi, trzeci i czwarty w całości),
- kartki papieru formatu A4 z zapisanymi hasłami „szacunek”, „równość”, „solidarność”,
- karta pracy *Opisy zdjęć*.

WPROWADZENIE

Przed lekcją przygotuj kartki A4 z hasłami w liczbie umożliwiającej pracę dziewięciu grupom. Rozłóż kartki na podłodze w odstępach, tak, by uczniowie i uczennice mogli się swobodnie przemieszczać między kartkami. Zaproś dzieci do sali. Poproś, żeby stanęli przy wybranym przez siebie hasle. Przypomnij, że hasła się powtarzają, więc jeśli ktoś wybrał np. hasło „szacunek”, ale przy jednej kartce jest już zbyt dużo osób, może poszukać tego hasła na sali i stanąć lub usiąść przy następnej kartce z tym hasłem. Ważne, by przy każdej kartce była mniej więcej taka sama liczba osób. Gdy wszyscy zajęli już swoje miejsca, poproś, aby w grupach zastanowili się, co oznacza dla nich hasło z kartki, przy której stoją, dlaczego je wybrali, jak rozumieją to pojęcie. Zachęć uczniów i uczennice do zadawania pytań związanych z hasłem z kartki i podawania przykładów z życia, ilustrujących te hasła.

►►► Ta część zajęć może być wykorzystana jako materiał wyjściowy do sesji dociekań filozoficznych.

Po upływie dziesięciu minut (możesz ten czas wydłużyć lub skrócić w zależności od intensywności dyskusji) poproś grupy, aby na forum klasy podzieliły się najważniejszymi ich zdaniem wnioskami. Następnie rozłóż wśród uczniów i uczennic pocięte na fragmenty i pomieszczone trzy zdjęcia. Każda osoba losuje po jednym kawałku. Zadaniem dzieci jest znalezienie osób, które mają to samo zdjęcie i wspólne złożenie zdjęcia w całość. Uczniowie i uczennice pozostają w trzech grupach, jakie stworzyły się przy układaniu zdjęć.

JAK WYGLĄDA SZACUNEK?

Podziel każdą z grup stojących przy zdjęciach na trzy grupy, tak, aby łącznie powstało dziewięć grup. Nowo powstałym grupom rozdaj to samo zdjęcie, które złożyły (nie pocięte kopie). Poproś grupy, żeby przyjrzały się zdjęciu i zdecydowały, do którego hasła z kartki A4 najbardziej pasuje ich zdjęcie. Poproś o uzasadnienie swojego wyboru, a następnie położenie kartki z hasłem A4 obok swojego zdjęcia. Pod-

* *Rozumienie siebie (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

* *Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

* *Rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

powiedz dzieciom, by przypomniwały sobie swoje dyskusje z początku lekcji i nawiązały teraz do tego, co mówiły przy pracy z hasłami.

Wspólnie obejrzyjcie zdjęcia i odpowiadające im hasła, które zostały wybrane przez grupy. Pozwól grupom na uzasadnienie wyborów i podanie argumentów. Pamiętaj, nie ma tu jednej dobrej odpowiedzi, chodzi o skojarzenia uczniów i uczennic oraz ćwiczenie umiejętności argumentacji. Wynikiem ćwiczenia nie musi być jedna wspólna wersja.

*** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)**

PRACA ZE ZDJĘCIAMI

Po tym, jak grupy dopasowały zdjęcia do haseł i uzasadniły swój wybór, poproś uczniów i uczennice, aby uważnie przyjrzeni się zdjęciom i temu, co się na nich znajduje, oraz wymyślili, co jest tematem zdjęć, np. edukacja, dostęp do żywności. Poproś grupy, by rozwinęły wątek i zapisały swój pomysł na odwrocie zdjęcia. Gdy wszystkie grupy wykonają zadanie, zapoznaj się z pomysłami uczniów i uczennic, czytając wykonane przez nich opisy. Następnie rozdaj opisy zdjęć z karty pracy *Opisy zdjęć* oraz poproś grupy o przeczytanie opisów, podkreślenie słów kluczowych w tekście, a następnie zdecydowanie, czy wybrany opis pasuje do ich zdjęcia. Jeśli dana grupa uzna, że zdjęcie i otrzymany opis nie pasują do siebie, mogą wymienić się opisem z inną grupą. Staraj się, żeby uczniowie i uczennice w miarę możliwości uzasadniali każdy swój wybór. Poproś grupy o prezentację zdjęć i opisów. W razie potrzeby dokonaj zmian.

*** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, rozwiązywanie problemów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)**

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Usiądźcie w kręgu. Poproś dzieci o podzielenie się swoimi przemyśleniami na temat zdjęć i sposobu przedstawiania informacji towarzyszących zdjęciom, skojarzenia oraz wnioski dotyczące etycznej komunikacji.

Zdjęcie nr 1, fot. Gabriela Lipska-Badoti

Uganda, Kampala, dzielnica Kansanga. Obok centrum handlowego znajdują się miejsca, w których okoliczni mieszkańcy chętnie spędzają czas: restauracja, fryzjer, kawiarnia internetowa. Niezależnie od poziomu zamożności z przyjemnością korzystają z rozrywek. Dość popularną formą spędzania czasu jest gra w bilard. W ogródku tej restauracji czas wolny spędzają nie tylko Ugandyjczycy lecz również Kongijczycy, a także uchodźcy z Ruandy, Sudanu i Etiopii. Zaglądają tam głównie mężczyźni. Bogatsi stołują się w restauracji. Biedniejsi przychodzą pooglądać telewizję (szczególnie mecze piłkarskie) lub filmy na wideo.

Zdjęcie nr 2, fot. Marcin Wojtalik

Kamerun, Prowincja Północno-Zachodnia. 17-letnia Alim Buba mieszka w Sabga i uczęszcza do tamtejszej szkoły dla kobiet. Wzór na jej ubraniu (m.in. telefon komórkowy) to motyw używany przez jej ród. Telefon komórkowy jest ważnym elementem życia ludzi w Kamerunie. Swój aparat ma 2,5 mln spośród 17 mln obywateli tego kraju. Taką samą odzież jak Alim ma też wiele innych kobiet w jej wiosce. 70 kobiet z okolicy zarabia, pracując w spółdzielni mleczarskiej. Codziennie wyrabiają one przetwory z 50 l mleka – głównie jogurt i ser żółty. Jednak ich produkty coraz rzadziej znajdują nabywców. Z lokalnymi produktami konkurują tanie towary importowane m.in. z Europy, np. tanie, dotowane mleko. Dlatego mieszkańcy wioski niewiele zarabiają na hodowli zwierząt – swoim tradycyjnym sposobie utrzymania.

Zdjęcie nr 3, fot. Ines Kavgic

Ghana, Butre w zachodniej części kraju. W ramach lekcji biologii 11-letnie uczennice przeprowadzają eksperyment oczyszczania brudnej wody. To jedno z większych wyzwań stojących przed Ghaną. Wszystkie ścieki komunalne przenikają do gruntu lub trafiają bezpośrednio do lokalnych strumieni i rzek. W konsekwencji brudna woda wpływa do oceanu, bez jakiegokolwiek procesu oczyszczania. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak środków finansowych w budżecie państwa. W Ghanie nie istnieje system uzdatniania i oczyszczania wody, nie ma też odpowiednich służb odpowiedzialnych za ten proces. Konsekwencje ponoszą mieszkańcy kraju, gdyż zanieczyszczenie wody to nie tylko kwestia środowiska, ale również zdrowia i higieny.

ZDJĘCIE NR 1

ZDJĘCIE NR 2

ZDJĘCIE NR 3

2.8 ROZSZYFROWUJEMY GHANĘ

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Radzenie sobie z emocjami
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- podważenie stereotypów związanych z Ghaną (i Afryką).

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- opisywanie zdjęć.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- postrzeganie,
- podobieństwa i różnice,
- stereotypy.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- zdjęcia z Ghany,
- dwie obręcze,
- etykiety (zawieszki) na obręcze,
- karty pracy z instrukcjami dotyczącymi stworzenia podpisów do zdjęć (trzy różne komplety instrukcji – jeden na grupę).

WPROWADZENIE

Ułóż zdjęcia pośrodku okręgu (na stole lub podłodze) lub rozdaj każdemu po zdjęciu. Powiedz dzieciom, że zdjęcia są wymieszane i potrzebujesz ich pomocy w uporządkowaniu ich. Poproś dzieci, by ułożyły zdjęcia na dwóch kupkach według następujących kryteriów: „szczęśliwy” i „smutny” (użyj do tego celu obręczy (np. hula hop) z etykietką. Poproś dzieci, by podały uzasadnienie, dlaczego dokonały takiego wyboru (istotne czynniki w ocenie zdjęć, można wziąć pod uwagę m.in. wyraz twarzy, atmosferę zdjęcia, kolory).

Następnie wymieszaj ponownie zdjęcia i poproś, by tym razem dzieci ułożyły je w dwóch grupach według następujących kryteriów: „praca” i „zabawa”. Ponownie poproś dzieci o uzasadnienie swych wyborów.

W trzeciej rundzie poproś dzieci, by ułożyły zdjęcia w dwóch grupach według następujących kryteriów: „rzeczy/sprawy, które rozumiem” i „rzeczy/sprawy, których nie rozumiem”. Jak powyżej, poproś dzieci o uzasadnienie swych wyborów.

ĆWICZENIE

Skupcie się na wynikach trzeciej rundy. Spisz pytania dotyczące zdjęć; wytłumacz dzieciom, że być może nie znajdziecie dziś odpowiedzi na wszystkie pytania, ale powinniście być w stanie odpowiedzieć na wszystkie pytania w ciągu kilku zajęć.

Zapytaj dzieci, czy sądzą, że zdjęcia były zrobione w tym samym miejscu. Dlaczego ich zdanie jest właśnie takie? Powiedz dzieciom, że wszystkie zdjęcia były zrobione w Ghanie, Afryce.

Podziel dzieci na grupy. Rozdaj każdej grupie po trzy zdjęcia i wytłumacz, że ich pierwsze zadanie polega na stworzeniu odpowiednich podpisów do zdjęć (słowo lub krótkie zdanie opisujące zdjęcie).

Następnie rozdaj każdej grupie kartę pracy z inną instrukcją dotyczącą podpisów, tak, by każda grupa pracowała nad podpisami dla innych grup odbiorców: a) agencji podróży, by zachęcić ludzi do wyjazdów na wakacje do Ghany, b) organizacji charytatywnej, by zachęcić ludzi do przekazywania pieniędzy na Ghanę, c) handlowców, by zachęcić ludzi do kupowania produktów z Ghany.

** Wyrażanie
emocji
(RADZENIE SOBIE
Z EMOCJAMI)*

** Współpraca
dla osiągnięcia
wspólnych celów
(UMIĘJĘTNOŚCI
SPOŁECZNE)*

Jeżeli jest więcej grup w klasie, możesz rozdać te same instrukcje, ale upewnij się, że dzieci o tym nie wiedzą. Masz również do dyspozycji czystą kartę pracy, jeżeli chciałbyś/chciałybyś dodać swoją grupę odbiorców.

** Świadomość,
że emocje, myśli
i zachowania są ze
sobą powiązane
(SAMOŚWIADO-
MOŚĆ)*

Po wykonaniu zadania, dzieci układają zdjęcia z podpisami na swoim stole, a następnie przechodzą od stolika do stolika, tak, by zapoznać się z wynikami pracy pozostałych grup.

Następnie dzieci mają za zadanie określić, dla jakiej grupy odbiorców zostały stworzone dane podpisy. Dzieci głosują poprzez umieszczenie różnokolorowych naklejek przy odpowiednich podpisach do zdjęć:

- ZIELONEJ, jeżeli uważają, że podpis jest skierowany do agencji podróży,
- CZERWONEJ, jeżeli uważają, że podpis jest skierowany do organizacji charytatywnej,
- NIEBIESKIEJ, jeżeli uważają, że podpis jest skierowany do handlowców.

Podsumujcie wyniki „naklejkowego” głosowania. Zwróć uwagę dzieci na fakt, że wiele podpisów ma ten sam kolor naklejki, jednak niektóre mają inne. Zastanówcie się, dlaczego. Ujawnij grupy odbiorców, dla których dzieci stworzyły podpisy.

Zastanówcie się, jak nasza opinia zmienia się w zależności od podanej informacji, na przykład porównaj to, jak czujemy się zachęceni przez organizację charytatywną do przekazywania pieniędzy na Ghanę, a jak zachęceni przez agencję podróży do spędzenia wakacji w tym kraju.

Zapytaj dzieci, czy ta dyskusja zainspirowała je do myślenia i zrodziła w nich nowe idee i pytania. (Na przykład, czy dzieci sądziły, że ludzie wyjeżdżają na wakacje do Ghany? Czy dzieci wiedziały, że jedzenie, które spożywają, może pochodzić z Ghany?).

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Poproś dzieci, by przeprowadziły badania dotyczące wakacji w Ghanie; dzieci mają do dyspozycji broszury podróżnicze i internet.
- ▶▶▶ Dzieci mają za zadanie dowiedzieć się więcej na temat tego, gdzie dokładnie ludzie spędzają wakacje w Ghanie i co tam robią.

szczęśliwy

smutny

praca

zabawa

rzeczy /
sprawy, które
rozumiem

rzeczy /
sprawy,
których nie
rozumiem

INSTRUKCJE DOTYCZĄCE TWORZENIA PODPISÓW DO ZDJĘĆ

Stwórz podpis do zdjęcia dla agencji podróży,
tak, by zachęcić ludzi do wyjazdów na
wakacje do Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla organizacji
charytatywnej, tak, by zachęcić ludzi do
przekazywania pieniędzy na Ghanę.

Stwórz podpis do zdjęcia dla handlowców,
tak, by zachęcić ludzi do kupowania
produktów z Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla...

Stwórz podpis do zdjęcia dla agencji podróży,
tak, by zachęcić ludzi do wyjazdów na
wakacje do Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla organizacji
charytatywnej, tak, by zachęcić ludzi do
przekazywania pieniędzy na Ghanę.

Stwórz podpis do zdjęcia dla handlowców,
tak, by zachęcić ludzi do kupowania
produktów z Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla...

Stwórz podpis do zdjęcia dla agencji podróży,
tak, by zachęcić ludzi do wyjazdów na
wakacje do Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla organizacji
charytatywnej, tak, by zachęcić ludzi do
przekazywania pieniędzy na Ghanę.

Stwórz podpis do zdjęcia dla handlowców,
tak, by zachęcić ludzi do kupowania
produktów z Ghany.

Stwórz podpis do zdjęcia dla...

ROZSZYFROWUJEMY GHANĘ – PODPISY DO ZDJĘĆ

1. Dzieci pracujące w polu ryżu
2. Dzieci wracające z farmy
3. Rolnicy uprawiający pomidory przygotowujący je do sprzedaży na targu
4. Osoby przygotowujące posiłki w kuchni organizacji partnerskiej projektu ICED
5. Dzieci noszące wodę
6. Autostrada w Akrze, stolicy Ghany
7. Dzieci biorące udział w projekcie „Zrozum świat” w Ghanie razem z nauczycielem
8. Centrum edukacji o środowisku naturalnym w Sui
9. Prezentacja projektu „Zrozum świat” dzieciom i ich nauczycielkom i nauczycielom
10. Dzieci podczas zabawy
11. Sprzedawcy ryb
12. Zespół prowadzący projekt „Zrozum świat” w Ghanie
13. Łodzie rybackie w zatoce
14. Centrum handlowe, w Akrze, stolicy Ghany
15. Zapora Akosombo na rzece Wolta, tworząca największe sztuczne jezioro na świecie
16. Ciężarówka transportująca drewno z lasu

5

6

7

8

13

14

15

16

Zdjęcia nr 1–16, fot. CDEC

**ŻYWNOŚĆ
I HANDEŁ**

3

3.1 PACHNĄCE MAPY

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- zrozumienie globalnych zależności na przykładzie produktów żywnościowych, w tym wprowadzenie terminu eksport i import.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- szukanie informacji w tekście.

CELE Z JĘZYKA ANGIELSKIEGO:

- nauczenie się lub przypomnienie sobie angielskich nazw krajów i przymiotników określających narodowość.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- współzależności,
- handel.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- produkty ze Sprawiedliwego Handlu, opakowania po takich produktach lub zdjęcia produktów zamieszczone na stronie IGO w zakładce dotyczącej edukacji globalnej, www.igo.org.pl,
- krepina w kolorach odpowiadających produktom (jeśli zdecydowałaś (-eś) się nie używać produktów spożywczych),
- pudełka po butach,
- klej, nożyczki,
- karta pracy *Mały tłumacz*,
- karton lub papier pakowy formatu A1 lub A0 z konturową mapą świata.

WPROWADZENIE

Przed lekcją przygotuj konturowe mapy świata w liczbie odpowiadającej liczbie grup, na które zamierzasz podzielić klasę. Podziel klasę na 4–6 grup. Pokaż uczniom i uczennicom produkty pochodzące ze Sprawiedliwego Handlu. Jeśli nie masz dostępu do takich produktów, skorzystaj ze zdjęć produktów żywnościowych zamieszczonych na stronie IGO (w zakładce dotyczącej edukacji globalnej, www.igo.org.pl).

Poproś grupy, aby dokładnie przyjrzały się opakowaniom produktów i odszukały informację o miejscu ich pochodzenia. Na etykiecie może być napisane *country of origin...*, *produced in...*, *grown in...*, *product of...* Poproś uczniów i uczennice, by głośno odczytali napisane w języku angielskim nazwy krajów. Wypisz nazwy krajów na tablicy. Przetnij pionowo na pół kartę pracy *Mały tłumacz*. Drugą część potnij na małe kawałki zgodnie z zaznaczeniem. Rozdaj uczniom i uczennicom pierwszą część karty w języku angielskim. Poproś uczniów i uczennice o odnalezienie i zakreślenie flamastrem nazw krajów z opakowań, a następnie o dopasowanie odpowiedniej nazwy kraju do przymiotników w języku angielskim określających narodowość.

Następnie rozdaj pociętą na kawałki drugą część karty pracy *Mały tłumacz*. Poproś, by grupy dopasowały polskie odpowiedniki nazw krajów i przymiotników określających narodowość do wersji angielskich. Ćwiczenie możesz przeprowadzić w formie konkursu na czas. Następnie odczytajcie wspólnie nazwy krajów i przymiotniki w języku angielskim. Po każdym odczytanim słowa poproś uczniów i uczennice, żeby podali polski odpowiednik tego słowa. Zapytaj uczniów, jakie znają kontynenty. Następnie poproś o dopasowanie nazw krajów do kontynentów. Zaprezentuj uczniom i uczennicom konturowe mapy świata. Rozdaj mapy grupom. Połóżcie mapy na podłodze lub na ławkach. Poproś ochotników o podpiisanie kontynentów i rozłożenie opakowań produktów lub zdjęć opakowań na odpowiednich kontynentach.

Zapytaj uczniów i uczennice, czy widzą jakieś prawidłowości. W którym miejscu mapy znajdują się produkty lub zdjęcia (głównie w miejscach zaliczanych do globalnego Południa)? Zapytaj uczniów i uczennice, dlaczego ich zdaniem te produkty powstają w tych miejscach, a nie innych (klimat, historia, kolonializm). Zapytaj, kto kupuje te produkty (głównie ludzie z globalnej Północy – czyli my). Jak podróżują

*** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)**

te produkty (na statkach, samolotami)? Wprowadź terminy „import” i „eksport”. Poproś uczniów, aby własnymi słowami zdefiniowali te terminy.

▶▶▶ Ta część zajęć może być wykorzystana jako materiał wyjściowy do sesji dociekań filozoficznych.

PACHNĄCE MAPY

Jeśli zgadzasz się na zabawę jedzeniem, możesz wykorzystać prawdziwe składniki, tj. ziarenka kawy, ryżu, herbatę czy kakao. Jeśli nie, przygotuj kolorową krepinę i pudełka po butach. Potnij krepinę na małe kawałeczki i wsyp do pudełek, każdy kolor oddzielnie. Poszczególne kolory krepiny odpowiadają poszczególnym produktom ze Sprawiedliwego Handlu, z jakimi pracujecie w czasie zajęć. Rozdaj grupom klej. Rozstaw pudełka pod tablicą. Zapowiedz, że zadaniem grup będzie stworzenie map. Grupy mają naklejać produkty (w ten sposób powstanie multisensoryczna mapa) lub krepinę w odpowiednie miejsce na mapie. Jeśli stosujecie krepinę, poproś każdą grupę, by samodzielnie zdecydowała, który kolor oznacza wybrany produkt, a następnie stworzyła legendę do mapy na swoim arkuszu.

** Współpraca
dla osiągnięcia
wspólnych celów
(UMIEJĘTNOŚCI
SPOŁECZNE)*

Gotowe mapy rozwieście na ścianach klasy. Jeśli zdecydowałaś (eś) się użyć prawdziwych produktów, mapa będzie miała ciekawą fakturę, będzie też pachniała. Możesz poprosić uczniów, by zamknęli oczy i poczuli zapachy z mapy, delikatnie dotykali mapy palcami.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Popatrzcie ponownie na mapę. Wymieńcie kontynenty, z których pochodzą produkty ze Sprawiedliwego Handlu. Zapytaj uczniów, czy pamiętają wymieniane wcześniej nazwy krajów. Zapytaj uczniów i uczennice, co by było, gdyby w tych krajach pojawiła się nagle powódź lub susza. Jakie znaczenie i konsekwencje miałyby to dla nas – mieszkańców globalnej Północy?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Zróbcie obnośną wystawę, pokażcie swoje mapy innym klasom, poproś uczniów i uczennice, by opowiadali innym o pochodzeniu produktów.
- ▶▶▶ Zbadajcie, jakie warunki pogodowe panują w krajach produkujących wybrane przez was produkty.
- ▶▶▶ Sprawdźcie, ile kilometrów musiały przebyć te produkty, by dotrzeć do naszych sklepów i na nasze stoły.
- ▶▶▶ Zróbcie ankietę badającą, jakie produkty spożywają codziennie uczniowie i uczennice w waszej szkole. Które z nich są produkowane lokalnie, a które są importowane z krajów globalnego Południa?

MAŁY TŁUMACZ

Country	Nationality	Kraj	Przymiotnik określający narodowość
	Kenyan	Kenia	kenijski
	Ugandan	Uganda	ugandyjski
	Indian	Indie	hinduski
	Tanzanian	Tanzania	tanzański
	Nepalese	Nepal	nepalski
	Bolivian	Boliwia	boliwijski
	Indonesian	Indonezja	indonezyjski

3.2 JAK POWSTAŁO MOJE KAKAO

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- poznanie cyklu produkcji kakao,
- rozumienie, jak złożonym procesem jest obecnie produkcja żywności.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- odtwarzanie sekwencji wydarzeń na podstawie zdjęć i tekstu,
- rozumienie następstwa zdarzeń,
- samodzielne wyszukiwanie i opracowywanie informacji,
- publiczne prezentowanie wyników własnej pracy.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- współzależność,
- handel międzynarodowy.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Produkcja kakao*,
- sznurek, klamerki do wieszania bielizny,
- dostęp do Internetu.

WPROWADZENIE

Poproś uczniów i uczennice, żeby porozmawiali w parach o tym, skąd się bierze czekolada, a zwłaszcza kakao potrzebne do jej produkcji. Zapisz po prawej stronie tablicy hasło „Półka sklepowa w markecie”. Zapytaj klasę, gdzie była czekolada, zanim trafiła na półkę (np. była w samochodzie dostawczym, w hurtowni). Zachęć pary do zgłaszania pomysłów. Stwórzcie wspólnie listę wszystkich miejsc i osób zaangażowanych waszym zdaniem w proces produkcji w porządku chronologicznym. Pracujcie w ten sposób, aż dotrzecie do pierwszego producenta, czyli rolnika.

Policzcie wspólnie, ile osób znajduje się na stworzonej przez was liście. Sprawdź, czy nikogo nie brakuje. Następnie poproś uczniów i uczennice o zastanowienie się, jakie składniki ma czekolada. Jeśli nie pamiętacie, sprawdźcie na opakowaniu. Dopiszcie brakujące osoby, np. mleczarza, ponieważ w tabliczce czekolady jest mleko. Zapowiedz, że zajmiecie się podstawowym składnikiem czekolady – kakao – oraz produkcją tego przysmaku. Zapytaj uczniów i uczennice, czy jest coś, co chcieliby wiedzieć na temat ludzi zaangażowanych w produkcję czekolady. Zapisuj pomysły na tablicy.

SEKWENCJA ZDJĘĆ

Rozłóż w kole zdjęcia z karty pracy *Produkcja kakao*. Możesz wykorzystać zdjęcia z opisami lub pociąć materiał tak, by uczniowie i uczennice dopasowali napisy do zdjęć w ramach dodatkowego zadania. Poproś ochotnika/ochotniczkę o wyznaczenie zdjęcia, które jego/jej zdaniem powinno być pierwsze w kolejności, czyli obrazuje, co się dzieje, zanim wyrośnie drzewo kakaowca. Następnie poproś nową osobę o znalezienie kolejnego zdjęcia i ułożenie go w porządku odzwierciedlającym proces produkcji kakao. Powtarzaj procedurę, aż wykorzystacie wszystkie zdjęcia. Uporządkowane zdjęcia powieś w widocznym dla wszystkich miejscu, np. na ścianie lub na specjalnym sznurku przewieszonym przez środek klasy. W tym przypadku przyczep zdjęcia do sznurka klamerkami, tak jak wieszają się pranie. Wymień na głos wszystkie etapy produkcji kakao. Policzcie wspólnie, ile ich jest. Dodaj, że w rzeczywistości proces produkcji czekolady jest jeszcze bardziej złożony, ponieważ w czekoladzie jest też dużo innych składników. Brak również zdjęć pokazujących dodawanie tych składników, czy też pakowania gotowych czekolad.

BADANIE I PREZENTACJA

Podziel uczniów i uczennice na kilkusobowe grupy. Zapowiedz, że zadaniem grup będzie zbadanie, ile osób może być zaangażowanych w produkcję jednej tabliczki czekolady. Dodaj, że pierwszy krok – zbadanie procesu produkcji kakao – zrealizowaliście wspólnie. Wyniki swoich badań grupy mogą zaprezentować w dowolnej formie: prezentacji multimedialnej, piosenki, plakatu, referatu. Podkreśl, że ważne jest, żeby prezentacja opierała się na rzetelnych informacjach i faktach. Dzieci mogą przygotować prezentację w czasie kolejnej lekcji lub w ramach pracy domowej.

*** Współpraca
dla osiągnięcia
wspólnych celów
(UMIĘTNOŚCI
SPÓŁECZNE)**

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Jeśli przygotowanie prezentacji było zadaniem domowym, dzieci mogą przedstawić prezentację na kolejnej lekcji. Zachęć uczniów i uczennice do porównania informacji, celem sprawdzenia, jaka jest średnia liczba osób zaangażowanych w produkcję czekolady.

Zdjęcia na następnych stronach, fot. CDEC

PRODUKCJA KAKAO 1

Drzewa kakaowca są szczepione ręcznie poprzez umieszczanie kwiatu w nacięciach znajdujących się na gałęziach.

Powstałe w ten sposób zaszczepki odcina się następnie od gałęzi i sadi osobno w szkółce. Zanim wyrosną z nich drzewa minie około 4 do 5 lat.

Sadzonki są troskliwie popodlewane wodą i osłaniane przed słońcem przez pracowników i pracowniczki plantacji.

Owoce kakaowca wyrastają po 4–5 miesiącach bezpośrednio z gałęzi i pnia.

Dojrzały owoc ma zazwyczaj żółty, czerwony lub fioletowy kolor. Rozcina się go nożem około 7 do 10 dni po zerwaniu z drzewa.

Owoce rozcina na pół ostrym nożem, by wydobyć wszystkie znajdujące się w nich ziarna. W miąższu takiego owocu można znaleźć około 50 ziaren.

Następnie ziarna usypuje się w niewielkie kopce i trzyma pod przykryciem z liści bananowych, gdzie fermentują przez około 7–10 dni aż nabiorą specyficznej barwy i aromatu.

Ziarna są suszone na słońcu przez około 2 tygodnie.

PRODUKCJA KAKAO 3

Ziarna są regularnie obracane i sprawdzane, żeby nie spleśniały.

Ziarna są sortowane pod kątem wielkości, jakości i czystości.

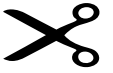

Ziarna są pakowane do worków. Pełne worki trafiają do dalszej obróbki.

Worki z ziarnem kakaowca są składowane w magazynie, gdzie czekają na transport.

PRODUKCJA KAKAO 4

Ziarna są transportowane do zakładu przetwórczego.

Z ziaren otrzymuje się miazgę kakaową, masło kakaowe i proszek.

Najpierw ziarna są czyszczone tak by nie było wśród nich kamieni, piasku ani kawałków drewna.

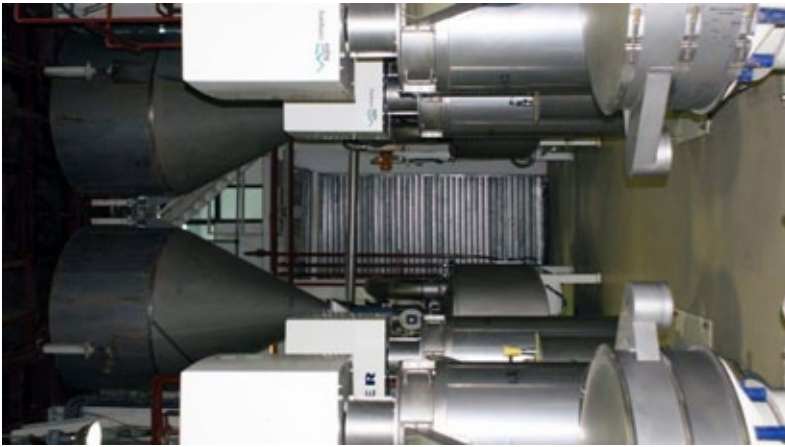

Ziarna są prażone, by wydobyć z nich aromat i smak.

PRODUKCJA KAKAO 5

Specjalna maszyna złuszcza zewnętrzną powłokę ziarna tak, żeby dostać się do jądra.

Jądra ziaren są mielone w kilku etapach by na koniec uzyskać miazgę kakaową.

Z miazgi wyciska się masło kakaowe.

Masło kakaowe po przefiltrowaniu jest przechowywane w ogromnych zbiornikach.

Masło kakaowe jest przelewane do 25-kilogramowych kartonowych pudeł z powlekaną powierzchnią.

Zanim pudło kakao opuści fabrykę czeka je wielokrotna kontrola jakości.

Kartonowe pudła są przechowywane na hali do momentu, aż zbiera się ich odpowiednia ilość.

Pudła są transportowane do innych fabryk, żeby do masła kakaowego dodać inne składniki i zrobić czekoladę.

3.3 JAK SPRAWIEDLIWIE PODZIELIĆ CZEKOŁADĘ?

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozważanie koncepcji sprawiedliwości w odniesieniu do własnego życia.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- dyskusowanie i podejmowanie decyzji w grupie,
- uzasadnianie swojej opinii,
- napisanie opowiadania mającego za temat koncepcję sprawiedliwości.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- sprawiedliwość,
- równość,
- prawa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- talerz z czekoladą (10 kawałków różnej wielkości na grupę 9 osób),
- karta pracy z opowiadaniem *Jak sprawiedliwie podzielić czekoladę?* dla nauczycielki/nauczyciela,
- pocięta karta pracy *Czym jest sprawiedliwość?*,
- kartki formatu A4 na napisanie własnych opowiadań o sprawiedliwości.

WPROWADZENIE

Poproś, żeby dzieci usiadły wokół stołu w grupach po dziewięć osób (możesz zaadaptować opowieść w zależności od liczby osób w klasie). Połóż na stole talerz z dziesięcioma kawałkami czekolady, najlepiej z certyfikatem Sprawiedliwego Handlu (ang. *Fair Trade*), i zapytaj dzieci, jakie spostrzeżenia i myśli przychodzą im do głowy, kiedy patrzą na czekoladę. Poproś, żeby na razie jej nie dotykały, będą mogły ją zjeść po zakończeniu ćwiczenia. Być może zauważą, że na talerzu jest o jeden kawałek czekolady więcej niż osób w grupie (dobrze jest połamać czekoladę tak, by jej kawałki były różnej wielkości). Zapowiedz uczniom i uczennicom, że za chwilę odegrają role postaci z opowieści. Poproś, żeby wybrali sobie role – w tym celu możesz im rozdać kartki z napisami: „mama”, „tata”, „babcia”, „dziadek”, „ciocia”, „wujek”, „najmłodsze dziecko – 5 lat”, „średnie dziecko – 7 lat”, „najstarsze dziecko – 9 lat”. Jeśli grupy dzieci będą liczniejsze, możecie wymyślić kolejne role.

ODGRYWANIE RÓL

Przeczytaj opowieść (zamieszczoną na stronie 84), zatrzymaj się na fragmencie, w którym członkowie i członkinie rodziny wymieniają powody, dla których powinni dostać ostatni kawałek czekolady. Poproś uczennice i uczniów, żeby w grupach zastanowili się, kto z nich powinien dostać ostatni kawałek czekolady i dlaczego. Przy podejmowaniu decyzji mogą wykorzystać argumenty podane w opowieści lub wymyślić własne, uzasadniające ich opinię. Daj grupom pięć minut na wymyślenie rozwiązania, które ich zdaniem będzie sprawiedliwe, poproś, żeby zapisały je na kartce i przykleiły na flipcharcie lub na tablicy. Przeczytajcie wspólnie pomysły każdej z grup.

Następnie przeczytaj resztę opowieści. Zapytaj uczennice i uczniów, czy ich zdaniem zakończenie historii było sprawiedliwe – możesz poprosić, żeby ci, którzy uważają, że było sprawiedliwe, wstali, a potem żeby wstali ci, którzy mają odmienne zdanie. Zapytaj ochotników lub ochotniczek o ich opinię. Podkreśl, że słowo „sprawiedliwy” może być dość mylące, ponieważ każdy może je inaczej interpretować.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, rozwiązywanie problemów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

CO TO ZNACZY „SPRAWIEDLIWY”?

Rozdaj każdej z grup pocięte kartki ze słowami odnoszącymi się do pojęcia „sprawiedliwości”. Niech dzieci przedyskutują w grupie, co oznacza dla nich słowo „sprawiedliwy”. W tym celu mogą wykorzystać pojęcia z kartek i uszeregować od najważniejszego do najmniej ważnego, dodać własne pomysły na dwóch pustych kartkach i w ten sposób stworzyć własną definicję „sprawiedliwości”.

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych. Zdania z ćwiczenia mogą być punktem odniesienia w dyskusji.

** Rozumienie różnych punktów widzenia (EMPATIA) / współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

NAPISANIE WŁASNEJ HISTORII O SPRAWIEDLIWOŚCI

Poproś uczennice i uczniów, żeby pomyśleli o historii z własnego życia, w której wyraźnie czuli, że coś było „niesprawiedliwe”. Zapowiedz, że ich zadaniem będzie napisanie własnej historii o sprawiedliwości. Historia ta może opowiadać o tym, co przydarzyło się ich rodzinie, znajomym i przyjaciołom lub też o tym, co usłyszeli od innych, w mediach itp. Jako inspirację mogą także wykorzystać opowieść o podziale czekolady. Poproś dzieci żeby pisały czytelnie, ponieważ ich historie będą czytane przez inne dzieci w klasie.

** Rozumienie siebie (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Kiedy dzieci skończą pisać, poproś, żeby rozwiesiły swoje historie na ścianie lub tablicy (np. za pomocą taśmy malarskiej, plasteliny samoprzylepnej, pinezek). Zachęć dzieci, żeby przeczytały opowieści innych, przechadzając się wzdłuż ściany lub tablicy. Zapytaj chętne osoby o wrażenia i refleksje po przeczytaniu historii innych.

** Rozumienie emocji innych osób, rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

JAK SPRAWIEDLIWIE PODZIELIĆ CZEKOLADĘ?

Kiedys pewna rodzina zebrała się przy stole, żeby świętować 75. urodziny babci. Obok siebie siedzieli mama, tata i trójka dzieci w wieku 5, 7 i 9 lat, ciotka, wujek oraz babcia z dziadkiem. Była to szczególna, niezwykła okazja. Po wspaniałej kolacji, przygotowanej przez tatę, mama zajęła się deserami i przyniosła talerz czekoladek. Postawiła go na środku stołu.

„Najlepiej najpierw poczęstujmy babcię”, powiedziała mama. „To jej urodziny”. Tata podał talerz babci, która wzięła jedną czekoladkę i podała talerz dalej siedzącym przy stole osobom. Każda z nich wzięła po jednej czekoladce i podawała dalej, dopóki na talerzu nie została ostatnia czekoladka.

„O!”, powiedziała mama. „Została ostatnia czekoladka. Zastanawiam się, kto powinien ją zjeść”.

„Myślę, że babcia, ponieważ to jej urodziny”, powiedziało najmłodsze dziecko.

„No tak, ale to tata ugotował tę pyszną kolację, może to on powinien wziąć ostatnią czekoladkę?”, zawahała się babcia.

„A może ostatnią czekoladkę powinno zjeść najmłodsze dziecko?”, poddał pomysł wujek.

„Hmm, ciocia i wujek są naszymi gośćmi. Myślę, że czekoladkę powinno zjeść jedno z nich”, stwierdziła mama.

„Ty zarabiasz pieniądze, dzięki którym mogliśmy przygotować dzisiejszą uroczystość. Może to ty powinnaś dostać ostatnią czekoladkę?”, zaproponował mamie tata.

Dyskusja toczyła się przez dziesięć minut, a każda z obecnych osób podawała kolejne argumenty na poparcie swojej propozycji.

„Mam pomysł”, zawołał tata. „Może zrobimy konkurs i osoba, która go wygra, dostanie w nagrodę czekoladkę. Na przykład możemy starać się nic nie mówić, a osoba, która najdłużej wytrzyma, zwycięży. Siedzący przy stole spojrzeli po sobie i kiwnęli głowami, zgadzając się, że to dobry pomysł.

„To zaczynamy od teraz”, powiedziała mama. „Kto będzie najdłużej milczał, dostanie czekoladkę”. Na początku konkurs wydawał się zabawny. Wszyscy siedzieli przy stole, nie odzywali się, uśmiechali albo robili miny, usiłując się nawzajem rozśmieszyć. Minęło pięć minut i wciąż nikt się nie odezwał. Po kolejnych pięciu minutach uśmiechy na twarzach zaczęły blędnąć. Siedzącej przy stole rodzinie zaczęło brakować rozmowy przy stole i wspólnego celebrowania urodzin babci.

„Kto chce herbaty i kawałek urodzinowego tortu?”, odezwała się jako pierwsza mama, która była już zmęczona ciszą przy stole.

„Ja poproszę”, odpowiedziała babcia.

„Ja też, to dobry pomysł”, odezwali się prawie jednocześnie dziadek i tata.

„Hmm, wygląda na to, że nikt z nas nie dostanie ostatniej czekoladki”, stwierdziła mama.

„Ja tak czy owak wolę kawałek tortu”, powiedział wujek.

„Ja też!”, dodała ciocia.

Po chwili dorośli znów pogrążyli się w rozmowie i wspólnym przekomarzaniu się. Tylko trójka dzieci wciąż milczała. Tata przyniósł z kuchni tacę z herbatą i tortem urodzinowym z lukrowanym napisem „75 lat kochanej babci” i świeczkami. „Zaśpiewajmy babci *Sto lat* zanim zgasną świece”, zaproponowała mama. Najstarsze i najmłodsze dziecko spojrzały na siebie, uśmiechnęły się i dołączyły do dorosłych śpiewających *Sto lat*. Tylko 7-letnie dziecko siedziało w milczeniu. Kiedy skończyli śpiewać, dziecko sięgnęło po czekoladkę i ją zjadło.

Jane Yates, na podstawie *Sharing the Fish* Roberta Fishera

CZYM JEST SPRAWIEDLIWOŚĆ?

tak samo

różnie

dzielenie się

dobrze

prawo

równość

potrzeby

pragnienia/
zachcianki

3.4 SPRAWIEDLIWY HANDEŁ – TO ROZUMIEM!

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Radzenie sobie z emocjami
- Motywacja
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- poznanie korzyści, jakie przynosi system Sprawiedliwego Handlu producentom z globalnego Południa,
- refleksja nad pojęciem sprawiedliwości i niesprawiedliwości,
- rozumienie zależności między uczciwym wynagrodzeniem, standardem życia i edukacją.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- sprawiedliwość,
- prawa,
- obowiązki.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Nagłówki*,
- karta pracy *Sprawiedliwy Handel – zasady*,
- karta pracy *Diagram*.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- prezentowanie argumentów na poparcie wybranego twierdzenia,
- pisanie rozprawki z wykorzystaniem wybranych argumentów.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Usiądźcie w kole. Pokaż wszystkim **logo Sprawiedliwego Handlu**. Zapytaj uczniów i uczennice, czy rozpoznają ten znak. Daj im chwilę na rozmowę w parach na temat znaczenia znaku i założeń Sprawiedliwego Handlu (jeśli ta tematyka jest im już znana). Zachęć uczniów i uczennice do zgłaszania swoich pomysłów. Skup uwagę grupy na takich aspektach, jak **uczciwa i stała cena, premia, wysoka jakość produktu**. Podkreśl, że towary, które nie mają logo Sprawiedliwego Handlu, z zasady nie spełniają wymienionych założeń. Właśnie dlatego uczycie się o Sprawiedliwym Handlu. Jako konsumenci **mamy wpływ na jakość życia ludzi, którzy dla nas produkują jedzenie, ubrania, zabawki itp.**

ZASADY SPRAWIEDLIWEGO HANDLU

Poproś uczniów i uczennice, by ponownie dobrali się w pary. Rozdaj parom pocięte na paski zdania z karty pracy *Sprawiedliwy Handel – zasady*. Poproś uczniów i uczennice by przyjrzeni się zdaniom i chwilę porozmawiali o ich znaczeniu. W międzyczasie na środku sali połów dwie obręcze hula-hoop lub oznacz w inny sposób dwa kręgi, a w środku każdego – karty pracy z nagłówkami: „**Sprawiedliwy Handel oznacza, że...**” w jednej i „**Sprawiedliwy Handel nie oznacza, że...**” w drugiej obręczy.

Poproś pary, by na głos odczytywały zdanie ze swojego paska papieru i decydowały, pod którym nagłówkiem umieścić odczytane zdanie. Na przykład zdanie „Kobiety i mężczyźni są traktowani jednakowo” powinno być umieszczone pod nagłówkiem „Sprawiedliwy Handel oznacza, że...”, zdanie „Nie szanuje się środowiska naturalnego” powinno się znaleźć pod nagłówkiem „Sprawiedliwy Handel nie oznacza, że...”.

* *Rozumienie różnych punktów widzenia / szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób / gotowość pomocy innym (EMPATIA)*

* *Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

Kiedy wszystkie zdania znajdą swoje miejsce w obręczach, skup uwagę uczniów i uczennic na obręczy z nagłówkiem „Sprawiedliwy Handel nie oznacza, że...”. Zapytaj uczniów i uczennice, co przychodzi im do głowy, kiedy patrzą na zdania z tej kategorii. Czy jest coś, o czym chcieliby porozmawiać? Czy widzą jakieś problemy, o których chcieliby podyskutować?

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych. Zdania z ćwiczenia mogą być punktem odniesienia w dyskusji.

ARGUMENTACJA – DIAGRAM

Podziel uczniów i uczennice na małe grupy. Rozdadz im kartę pracy „Diagram”. Pokaż diagram i zapytaj, co im przypomina swoim kształtem (diagram wygląda jak pająk z odwłokiem i odnóżami). Zadaniem grup jest zdecydowanie, która zasada Sprawiedliwego Handlu jest ich zdaniem najważniejsza. Gdy grupa podejmie decyzję, powinna napisać zasadę pośrodku diagramu, np. „Rolnicy dostają uczciwą zapłatę za swoją pracę”. Następnie w „odnóżach” powinny zostać zapisane argumenty broniące ich wyboru – po jednym argumentie przy „odnózu pająka”, np. „Rolnicy mogą utrzymać swoją rodzinę”, „Dzieci nie muszą pracować, bo rodzice otrzymują wystarczająco dużo pieniędzy”, „Dzieci mogą chodzić do szkoły”. Grupy mogą także wykorzystać w argumentacji zdania z poprzedniego ćwiczenia. Jest to możliwe, pod warunkiem że będą potrafiły podać uzasadnienie i właściwie je wykorzystać.

Diagram jest świetnym narzędziem do planowania rozprawki. Na podstawie stworzonego diagramu uczniowie i uczennice mogą napisać mini rozprawkę prezentującą argumenty na rzecz Sprawiedliwego Handlu. Pisanie rozprawki może być zadaniem domowym lub częścią kolejnej lekcji.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś grupy, by na forum wyjaśniły, który argument wybrały i dlaczego. Dopytaj, jak wyglądał proces podejmowania decyzji. Czy wszyscy w grupie są zadowoleni z decyzji? Co my możemy zrobić, by jak największej rodzin żyjących z uprawy pracowało w takich warunkach? Czy mamy coś do powiedzenia lub zrobienia w tej sprawie?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Przygotujcie wystawę, w której pokażecie bardzo szczegółowo zasady Sprawiedliwego Handlu oraz jego wpływ na życie rolników i rolniczek z krajów globalnego Południa.
- ▶▶▶ Przeprowadźcie w szkole kampanię informacyjną na temat Sprawiedliwego Handlu.
- ▶▶▶ Podejmijcie zobowiązanie kupowania produktów ze Sprawiedliwego Handlu.

** Wyrażanie emocji (RADZENIE SOBIE Z EMOCJAMI)*

** Rozumienie różnych punktów widzenia / szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów (UMIĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

** Świadomość konsekwencji, jakie mogą przynieść własne działania (MOTYWACJA)*

** Rozwiązywanie problemów, współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów (UMIĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

** Wyznaczanie celów, planowanie, świadomość konsekwencji, jakie mogą przynieść własne działania, planowanie długoterminowe za pomocą małych kroków (MOTYWACJA)*

Sprawiedliwy Handel
oznacza, że...

Sprawiedliwy Handel
nie oznacza, że...

SPRAWIEDLIWY HANDEL – ZASADY

Rolnicy i rolniczki mają gwarancję stałego dochodu.

Rolnicy i rolniczki podpisują kontrakty na kolejne zbiory, więc mogą planować na przyszłość.

Rolnicy i rolniczki mogą stworzyć grupę (organizację), która będzie ich wspierać.

Zapłata za produkty następuje od razu, więc rolnicy i rolniczki nie muszą czekać miesiącami na pieniądze i w związku z tym nie popadają w długi.

Pracownicy i pracowniczki na plantacjach otrzymują uczciwą zapłatę za swoją pracę oraz godziwe miejsce do mieszkania.

Pracownicy i pracowniczki na plantacjach mają zapewnioną godziwą opiekę medyczną i bezpieczne warunki pracy.

Rolnicy i rolniczki są szkoleni, by uprawiać ziemię w sposób przyjazny dla środowiska.

Nie używa się niebezpiecznych chemikaliów ani genetycznie modyfikowanych organizmów.

Rośliny uprawiane bez użycia chemikaliów i nawozów sztucznych są zdrowe i smaczne.

Pracownicy mogą należeć do związków zawodowych.

Dzieci rolników i rolniczek mogą chodzić do szkoły.

Praca dzieci jest zakazana.

Prawa pracowników i pracowniczek są przestrzegane.

Kobiety i mężczyźni są traktowani jednakowo.

Pracownicy i pracowniczki mają wpływ na swoje życie.

SPRAWIEDLIWY HANDEŁ – ZASADY

Rolnicy i rolniczki nie wiedzą, czy dostaną zapłatę za swoje produkty.

Rolnicy i rolniczki nie wiedzą, ile pieniędzy dostaną, aż do momentu gdy po paru miesiącach podróży transport z ich towarem dotrze do portu odbiorcy.

Rolnicy i rolniczki często muszą pożyczać pieniądze, żeby przetrwać do czasu, aż otrzymają zapłatę.

Rolnicy i rolniczki martwią się o swoje rodziny, bo nie wiedzą, czy będą im w stanie zapewnić jedzenie, opiekę czy leczenie.

Pracownicy i pracowniczki na plantacjach pracują w ciężkich warunkach i nie mają zapewnionego bezpieczeństwa.

Pracownicy i pracowniczki są zmuszani do pracy po godzinach za bardzo małe pieniądze.

Pracownicy i pracowniczki muszą pracować przynajmniej w dwóch miejscach jednocześnie, żeby się utrzymać.

Nawozy sztuczne są często używane, by zwiększyć wydajność upraw.

Niskiej jakości zbiory są wykorzystywane do produkcji taniej żywności.

Im lepsza żywność, tym wyższa jest jej cena w sklepie.

Ludzie nie mają pieniędzy, by kupić drogą żywność.

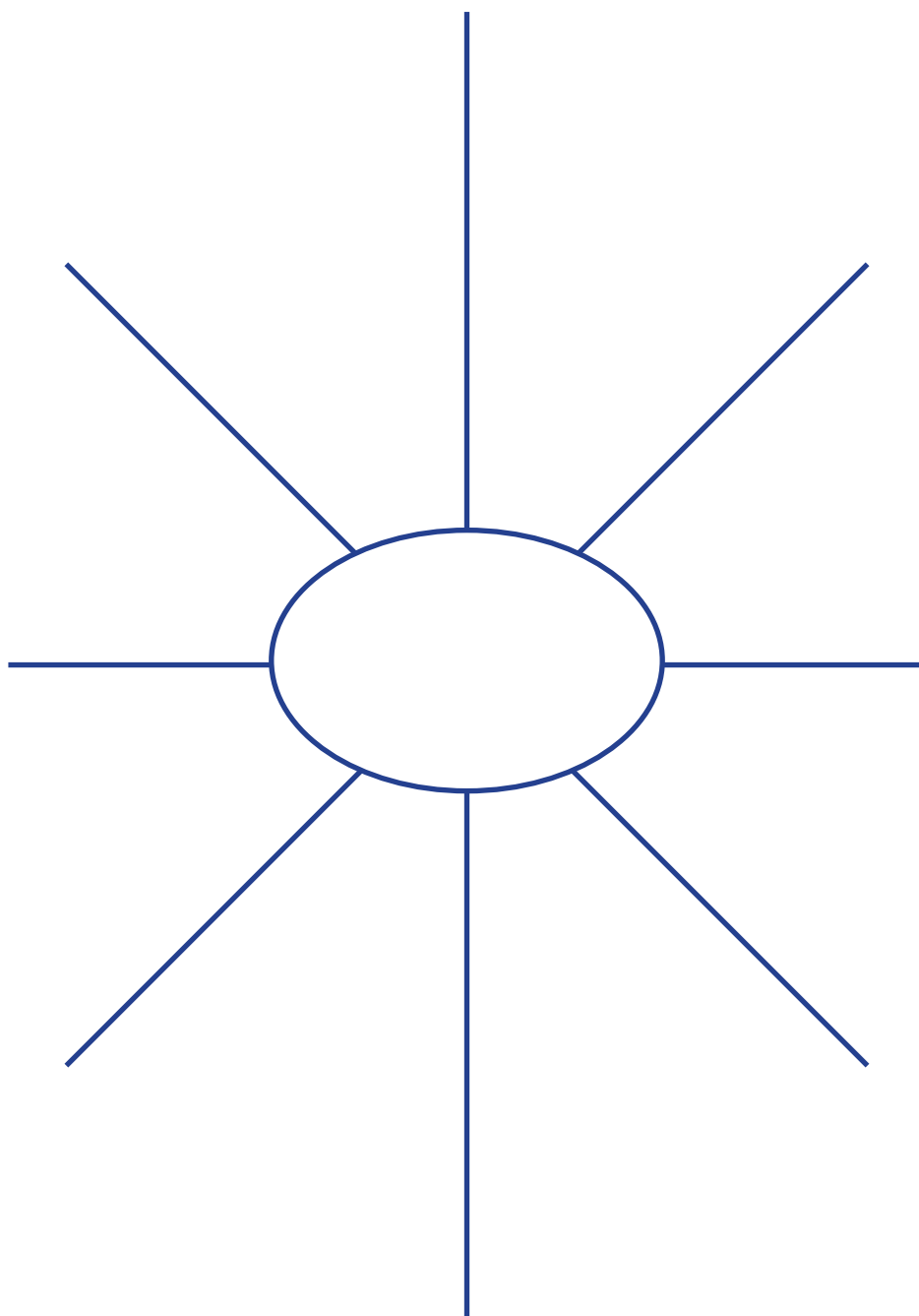
Dzieci muszą pracować z rodzicami, żeby rodzina mogła się utrzymać.

Mniej dzieci chodzi do szkoły.

Nikt nie dba o środowisko naturalne.

Producenci i producentki nie mają wpływu na to, ile pieniędzy dostaną za swoje produkty ani komu je sprzedają.

DIAGRAM

3.5 ZAGADKI CZEKOŁADY (DLACZEGO AFIA MOŻE TERAZ CHODZIĆ DO SZKOŁY?)

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie wpływu, jaki Sprawiedliwy Handel ma na życie ludzi produkujących żywność oraz ich rodziny i społeczność lokalną.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- układanie informacji w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy,
- streszczanie wydarzeń na podstawie podanych informacji.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- sprawiedliwość,
- prawa,
- obowiązki.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- mapa świata,
- kartki papieru A4,
- karty pracy *Zagadki czekolady* dla każdej z grup, powielone i pocięte w zestawy.

WPROWADZENIE

Zapisz na tablicy pytanie: „Dlaczego Afia może teraz chodzić do szkoły?”. Wyjaśnij, że Afia to dziewczynka, która mieszka w Ghanie, w zachodniej Afryce. Poproś ochotnika lub ochotniczkę o pokazanie Ghany na mapie. Poproś uczniów i uczennice, aby zastanowili się, co mówi im to pytanie. Jakiego rodzaju informacje można uzyskać, patrząc tylko na pytanie. Kluczowym słowem jest słowo „teraz”, które sugeruje, że wcześniej Afia z jakiegoś powodu nie chodziła do szkoły. Zapytaj, jakie mogą być ich zdaniem powody nieobecności Afii w szkole.

ROZWIĄZYWANIE ZAGADKI

Zadaniem uczniów i uczennic jest rozwiązanie zagadki nieobecności Afii w szkole. Przygotuj zestawy karty pracy *Zagadki czekolady*. Podziel uczniów i uczennice na grupy. Każda grupa otrzymuje zestaw pociętych kartek ze zdaniami, należy je ułożyć w odpowiedniej kolejności. Pomogą one dzieciom znaleźć odpowiedź na pytanie: „Dlaczego Afia może teraz chodzić do szkoły?”. W ćwiczeniu nie ma złych ani dobrych odpowiedzi. To od grup zależy, w jaki sposób ułożą podpowiedzi i jak podsumują swoje dochodzenie. Grupy mogą zapisywać wyniki dochodzenia na kartce papieru. Możesz wspierać grupy przy odtwarzaniu chronologii wydarzeń lub przy ustalaniu innych kategorii, według których będą układane podpowiedzi, np. wskazówki dotyczące Afii, Kwesi, wioski, szkoły itp.

►►► Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, rozwiązywanie problemów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

** Rozumienie różnych punktów widzenia, szacunek dla myśli, uczuć, wartości i przekonań innych osób (EMPATIA)*

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś grupy o prezentację wyników pracy. Poświęć chwilę na refleksję nad podobieństwami i różnicami w odpowiedziach. Zapytaj, czy są rzeczy, o których grupy chciałyby porozmawiać. Czy nasunęły im się jakieś skojarzenia, pytania? Czy ktoś z klasy pomyślał o swojej szkole i nauce?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Wyszukajcie informacje na temat organizacji pozarządowych zajmujących się kwestią równości dziewcząt i chłopców w szkołach. Sprawdź, jakie prowadzą działania.

▶▶▶ Wejdźcie na stronę Milenijnych Celów Rozwoju: http://www.un.org.pl/rozwoj/doc/pol_Goals_MDG.pdf. Sprawdźcie, który cel mówi o edukacji i sytuacji dziewcząt i chłopców, następnie zbadajcie, ile udało się osiągnąć w tym temacie (informacje o postępach w realizacji Celów na stronie: <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosc.php?news=2185&wid=18>).

ZAGADKI CZEKOŁADY

Afia ma 8 lat. Afia ma 3 braci i siostrę. Mieszka razem z mamą i tatą.

Afia dobrze gotuje. Pomaga mamie w zajęciach domowych.

Bracia Afii mają długą drogę do szkoły. Czasem opuszczają zajęcia, bo rodziny nie stać na opłatę czesnego.

Czasem, gdy jest dużo pracy, bracia Afii muszą pomagać rodzicom na plantacji kakao.

Afia nie chodzi do szkoły, bo jej taty nie stać na czesne.

Wiele dziewczynek nie może chodzić do szkoły.

W każdy piątek mama Afii, Esther, sprzedaje warzywa z przydomowego ogródka na miejscowym targu.

Tata Afii, Kwesi, pracuje na pobliskiej plantacji kakao.

Rodzina Afii mieszka na wsi w zachodnim regionie Ghany. Drogi w tej części kraju są bardzo złej jakości i bardzo trudno się po nich podróżuje.

Wioska, w której mieszka Afia, ma tylko jedną studnię. Żeby nabrać wody, trzeba bardzo długo czekać w kolejce. Woda w studni jest brudna i ludzie często chorują po jej wypiciu.

Miejscowa szkoła publiczna jest płatna. Rodzice muszą płacić za podręczniki oraz za wynagrodzenie nauczycieli.

Szkoła znajduje się w pobliskim miasteczku, jednak drogi są tak złe, że podróż trwa bardzo długo.

Tata Afii, Kwesi, często nie ma pieniędzy, by kupić rodzinie wystarczającą ilość jedzenia lub ubrań.

Afia i jej 6-letnia siostra Abena nie chodzą do szkoły, bo ich tata nie ma pieniędzy, by zapłacić za naukę. Dlatego dziewczynki zostają w domu z mamą, żeby jej pomagać.

Afia, Abena i mama sprzedają warzywa ze swojego ogródka na miejscowym targu. W ten sposób mogą zarobić trochę dodatkowych pieniędzy.

ZAGADKI CZEKOŁADY

Kwesi i jego przyjaciele pracujący na plantacji są bardzo zmęczeni obecną sytuacją. Nigdy nie wiedzą, ile zarobią ani kiedy dostaną wypłatę za swoją ciężką pracę.

Ceny kakao na światowych rynkach raz rosną, raz są bardzo niskie, tak samo dzieje się z wynagrodzeniem rolników i robotników na plantacjach kakao.

Grupa drobnych rolników otrzymuje informację od ruchu Sprawiedliwego Handlu o możliwości założenia spółdzielni działającej na zasadach Sprawiedliwego Handlu. Powstała spółdzielnia sprzedaje swoje kakao firmom Sprawiedliwego Handlu.

Po roku pracy osoby pracujące na plantacji otrzymują pierwszą premię dzięki sprzedaży towaru zgodnie z zasadami Sprawiedliwego Handlu. Kobiety i mężczyźni razem głoszą nad decyzją, na co przeznaczyć premię. Premia zostanie przeznaczona na wsparcie ludzi w ich okolicy.

Premia zostaje przeznaczona na naprawę miejscowych dróg i budowę nowej studni z czystą wodą.

Kwesi bardzo się cieszy, że zarabia wystarczająco dużo pieniędzy, by kupić rodzinie jedzenie. Jest też zadowolony, bo woda w studni jest czysta i zdrowa.

Za premię ze Sprawiedliwego Handlu zbudowana zostaje droga. Teraz mieszkańcy mogą podróżować bez problemu.

Członkowie i członkinie spółdzielni decydują się na kupno autobusu. Dzięki temu ich dzieci mogą dojeżdżać do szkoły w pobliskim miasteczku.

Kwesi ma teraz wystarczająco dużo pieniędzy, by posłać do szkoły Afię.

Kwesi jest dumny, że może posłać wszystkie swoje dzieci do szkoły.

Kwesi ceni sobie to, że należy do spółdzielni Sprawiedliwego Handlu. Dzięki temu czuje się bezpiecznie. Wie, kiedy i ile pieniędzy dostanie za swoją pracę.

Kwesi i inne osoby uprawiające ziemię zostali przeszkoleni w zakresie dbania o środowisko naturalne oraz prowadzenia ekologicznych upraw.

Kwesi i inni rolnicy i rolniczki zakładają spółdzielnię producentów kakao.

3.6 KOSMICZNE WIĘŚCI – CZEŚĆ PIERWSZA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Motywacja

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie nierówności społecznych w kontekście tematu żywności i głodu na świecie,
- rozumienie podstawowych faktów dotyczących przyczyn głodu na świecie.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- wyszukiwanie informacji z różnych źródeł,
- ćwiczenie pamięci z zastosowaniem mnemotechniki,
- tworzenie konspektu artykułu prasowego,
- rozróżnianie stylów literackich – styl dziennikarski.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- równość,
- potrzeby,
- pragnienia i zachcianki,
- zrównoważony rozwój.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- kartka z cytatem Mahatmy Gandhiego,
- kartki papieru A4,
- karteczki samoprzylepne,
- karta pracy *Matryca „Kosmicznych wieści”*,
- karta pracy *Fakty na temat żywności*.

WPROWADZENIE

Usiądź z uczniami i uczennicami w kręgu. Zagrajcie w grę „lista zakupów”. Rozpocznij grę, mówiąc: „Kiedy jestem w sklepie, kupuję...” i wymień jakiś produkt zaczynający się na tę samą literę co Twoje imię, np. Monika: „Kiedy jestem w sklepie, kupuję mleko”. Kolejna osoba powtarza słowo wypowiedziane przez poprzednika (poprzedniczkę) i dodaje nowy „zakup”. W ten sposób powstaje lista zakupów. Kontynuujcie zabawę, aż każda osoba w kręgu coś „kupi”. Pod koniec rundy wasza „lista zakupów” powinna mieć tyle pozycji, ile jest osób w klasie.

Powtórz procedurę. Tym razem użyj zdania: „Kiedy myślę o swoich potrzebach, myślę o...”. Kiedy dokończycie rundę, zacytuj Mahatmę Gandhiego: *Ziemia ma wystarczająco zasobów, by spełnić potrzeby wszystkich ludzi, ale nie ich zachcianki*. Cytat możesz zapisać na dużej kartce papieru i pokazać dzieciom. Zapytaj dzieci, czy wiedzą, kim był Mahatma Gandhi, w razie potrzeby wyjaśnij. Daj uczniom i uczennicom chwilę na zastanowienie się nad cytatem. Następnie zapytaj ich, co czują. Czy mają jakieś skojarzenia, przemyślenia związane z cytatem? Zapytaj uczniów i uczennice, co o stylu życia na Ziemi powiedzieliby kosmici, gdyby nas odwiedzili. Przywołaj np. statystyki dotyczące problemu głodu na świecie. Przypomnij, że 1/7 ludzkości nie ma co jeść i cierpi głód. Zapisuj pomysły uczniów i uczennic na tablicy.

Rozdaj uczniom i uczennicom karteczki samoprzylepne, po pięć dla każdej osoby. Rozdaj pocięte kopie karty pracy *Fakty na temat żywności*. Poproś uczniów i uczennice, by w czasie gdy zapoznają się z faktami, zapisywali na karteczkach swoje myśli i skojarzenia wywołane lekturą. Gdy uczniowie i uczennice zapoznają się ze wszystkimi faktami, zbierz karteczki i przyklej je w widocznym miejscu, grupując je tematycznie.

►►► Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

Ziemia ma wystarczająco zasobów, by spełnić potrzeby wszystkich ludzi, ale nie ich zachcianki.

Mahatma Gandhi

TWORZENIE KONSPEKTU ARTYKUŁU PRASOWEGO

Przed zajęciami z wykorzystaniem tego scenariusza warto przeprowadzić z uczniami i uczniami zajęcia na podstawie dwóch scenariuszy pt. *Fakty i opinie*, aby uwrażliwić dzieci na różnice między faktami i opiniami w tekstach dziennikarskich.

* **Planowanie (MOTYWACJA)**

Poproś uczniów i uczennice, by wyobrazili sobie, że są reporterami z Marsa. Wyjaśnij, że ich zadaniem będzie teraz napisanie artykułu dla marsjańskiej gazety pt. *Kosmiczne wieści*. Czytelnicy gazety chcą się dowiedzieć więcej na temat życia na Ziemi, zwłaszcza jeśli chodzi o kwestie produkcji żywności, marnowania żywności, głodu. Rozdaj uczniom i uczennicom kartę pracy *Matryca „Kosmicznych wieści”*. Powiedz, że to bardzo ważne, by dobrze zaplanować swój artykuł. Karta pracy ma w tym pomóc. Upewnij się, że uczniowie i uczennice rozumieją, co mają zrobić. Rozpocznijcie pracę nad konspektami artykułów.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś grupy o prezentację wyników pracy. Poświęć chwilę na refleksję nad podobieństwami i różnicami w odpowiedziach. Zapytaj, czy są rzeczy, o których grupy chciałyby porozmawiać. Czy nasunęły im się jakieś skojarzenia, pytania? Czy ktoś z klasy pomyślał o swojej szkole i nauce?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Jeśli macie dostęp do internetu, poproś uczniów, by wyszukali zdjęcia, które mogłyby zostać wykorzystane do artykułów. Zastrzeż jednak, że na zdjęciach nie mogą się pojawiać drastyczne sceny, pokazujące ludzi cierpiących głód. Ważne jest, by zdjęcia były zgodne z *Kodeksem w sprawie obrazów i przesłań dotyczących krajów globalnego Południa* – warto przed tymi zajęciami przeprowadzić zajęcia z wykorzystaniem scenariusza pt. *Jak wygląda szacunek?*. Uczniowie i uczennice mogą wydrukować zdjęcia. Przedyskutujcie wasze wybory.

FAKTY NA TEMAT ŻYWNOSCI

W Polsce...

- Marnuje się blisko 9 milionów ton żywności rocznie.¹
- 6,6 milionów ton odpadów żywnościowych marnuje się w procesie produkcji.
- W gospodarstwach domowych marnuje się ponad 2 miliony ton.
- Te dane sytuują Polskę na 5. pozycji państw marnujących jedzenie w Unii Europejskiej, za Wielką Brytanią, Niemcami, Francją i Holandią.
- W krajach zachodnich skala marnowania żywności jest większa wśród konsumentów, natomiast w Polsce żywność marnuje się głównie w przemyśle spożywczym.
- W Polsce do wyrzucania niespożytej żywności przyznaje się 30% badanych.² Jest to o 6% więcej niż w roku 2011. Znacznie częściej żywność wyrzucają osoby pracujące, mieszkające w dużych miastach.
- Główną przyczyną marnowania żywności są m.in.: przegapienie terminu przydatności do spożycia, niewłaściwe przechowywanie żywności, zakup złego jakościowo posiłku, zbyt duże porcje posiłków, zbyt duże zakupy oraz brak pomysłów na wykorzystanie składników do różnych dań.

¹ Dane Eurostatu z 2006 r., opublikowane w raporcie Komisji Europejskiej w październiku 2010 r., <http://niemarnuje.pl/marnowanie-zywnosci.html>

² Millward Brown SMG/KRC na zlecenie Federacji Polskich Banków Żywności, wrzesień 2012 r., <http://niemarnuje.pl/marnowanie-zywnosci.html>

Na świecie...

- Produkuje się rocznie blisko 4 miliardy ton żywności.
- Marnuje się ok. 30%–50% wyprodukowanej żywności – to prawie połowa! W przeliczeniu na tony to ok. 1,2 do 2 ton żywności.
- Na świecie żyje ponad 7 miliardów ludzi – 7 000 000 000!
- Przewiduje się, że do 2050 roku liczba ludności na świecie zwiększy się do 10 miliardów – 10 000 000 000!
- Szacuje się, że na świecie jest ok. 925 milionów ludzi, którzy cierpią głód, oznacza to, że jeden na 6–7 ludzi żyje w głodzie.

Różnice w marnowaniu żywności na świecie...

- W krajach najbiedniejszych najczęściej żywności marnuje się na etapie uprawy roślin na farmach i na lokalnych rynkach sprzedaży żywności, z powodu mało wydajnych metod zbierania plonów, niewystarczająco skutecznego systemu transportu żywności na targi i infrastruktury oraz nieodpowiedniego przechowywania żywności.
- W krajach przechodzących transformację, w tym krajach Europy Środkowej i Wschodniej, marnowanie żywności wiąże się głównie z niewłaściwą infrastrukturą na poziomie regionalnym i krajowym, ponieważ łańcuch produkcji i transportu żywności jest w tych krajach dłuższy.
- W krajach najbogatszych więcej żywności marnują sami konsumenci i konsumentki, którzy wyrzucają część kupionego jedzenia, ale nawet w tych krajach najczęściej jedzenia marnowane jest, zanim trafi ono do lodówek.
- Przykładowo, w Wielkiej Brytanii około 30% plonów pozostaje na polach w związku ze standardami narzuconymi rolnikom przez supermarkety. Jeśli np. cukinia nie spełnia wymogów sklepowych (kolor, rozmiar, kształt) nie jest zbierana i gnije na polu. Rolnicy nie mogą właściwie podejmować innych decyzji, gdyż supermarkety mają największy udział w rynku.
- Prawie dwa razy więcej żywności marnuje się w krajach Europy i Ameryki Północnej niż w krajach Afryki Subsaharyjskiej i Południowej Azji.

Źródła:

- Claudia Ciobanu, Piotr Trzaskowski, *Czy naprawdę mamy za dużo jedzenia?*, 29.01.2013; Tekst ukazał się w Dzienniku Opinii Krytyki Politycznej.
- Dane Federacji Polskich Banków Żywności, <http://niemarnuje.pl/marnowanie-zywnosci.html>
- Tristram Stuart, *Waste: Uncovering the Global Food Scandal*, Penguin, 2009
- <http://www.worldhunger.org>
- <http://www.england.lovefoodhatewaste.com>

MATRYCA „KOSMICZNYCH WIĘŚCI”

KOSMICZNE WIĘŚCI	
Autor/autorka	
Tytuł artykułu	
Główne fakty na temat żywności, które chcesz zamieścić w swoim artykule:	Zdjęcie
.....	
Opinia autora/autorki na temat powyższych faktów:	Zdjęcie
.....	
Lista działań, jakie powinni podjąć Ziemianie, by rozwiązać problem głodu:	Lista działań, jakie mogą podjąć Marsjanie, by pomóc Ziemianom:
.....
Styl, w jakim chcesz napisać artykuł, np. w pierwszej osobie: „Kiedy przyleciałem na Ziemię, zobaczyłem...” lub w formie bezosobowej, np. „Po przybyciu na Ziemię, można zauważyć...” itp.	Puenta, którą zakończysz artykuł i która zainteresuje czytelników.
.....

3.7 KOSMICZNE WIĘŚCI – CZĘŚĆ DRUGA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Motywacja

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie nierówności społecznych w kontekście tematu żywności i głodu na świecie,
- rozumienie podstawowych faktów dotyczących przyczyn głodu na świecie.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- praktyczne wykorzystanie umiejętności pisania tekstów na komputerze,
- rozpoznawanie formy wypowiedzi – artykułu prasowego,
- poszerzanie słownictwa – używanie synonimów.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- prawa,
- obowiązki,
- potrzeby,
- pragnienia i zachcianki.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- konspekty artykułu opracowane na poprzedniej lekcji,
- cytaty z Ghandiego,
- kartki papieru A4,
- sznurek lub taśma malarska,
- flamastry.

WPROWADZENIE

Przypomnij uczniom i uczennicom cytaty Gandhiego. Jeśli na poprzedniej lekcji zapisałaś (eś) go na plakacie, możesz ponownie rozwiesić plakat. Rozdaj wszystkim kartki z konspektem artykułu, jaki stworzyli na poprzednich zajęciach. Używając swojego konspektu, pokaż uczniom i uczennicom, jak na podstawie paru zdań tworzy się pełen tekst. Poproś uczniów i uczennice o pomoc w redagowaniu artykułu prasowego. Nie bój się zmian i poprawek. Redakcja i poprawianie własnego tekstu to cenne doświadczenie. Pokaż, że w czasie pisania tekstu można zmieniać zdanie, inaczej formułować myśli. Szukajcie wspólnie synonimów, bawcie się słowami.

ARTYKUŁ DLA GAZETY „KOSMICZNE WIĘŚCI”

Poproś dzieci, aby w podobny sposób pracowały nad własnymi konspektami i na ich podstawie stworzyły artykuły prasowe. Powiedz uczniom i uczennicom, że mogą wprowadzać tyle zmian, ile potrzebują, mogą kreślić i poprawiać tekst. Poproś uczniów i uczennice o przypomnienie idei i problemów, jakie pojawiają się w ich tekstach np. niesprawiedliwość, marnowanie żywności, głód, prawo do godnego życia itp. Poproś, by zastanowili się, o czym według planu miał być tekst, o czym jest teraz, czy przekaz jest wyraźny. Monitoruj pracę uczniów i uczennic, porównuj wersje.

Jeśli macie dostęp do sali komputerowej, a teksty są gotowe, daj uczniom i uczennicom czas na zapisanie ich na komputerze. Wydrukujcie gotowe testy.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Rozwiesz teksty na ścianie, rozdaj uczniom i uczennicom długopisy lub flamastry. Zapowiedz, że teraz nadszedł czas decydowania, które teksty ukażą się w gazecie. Każdy uczeń i uczennica mają po jednym głosie. Głosowanie odbywa się poprzez postawienie kropki przy ulubionym tekście. Przypomnij uczniom i uczennicom, że nie wolno głosować na własne teksty.

Jeśli ty lub uczniowie i uczennice potraficie obsługiwać prosty darmowy program graficzny, złożcie swoją gazetę w klasie. Jeśli nie, poproś o pomoc szkolnego informatyka.

** Wyznaczanie celów, planowanie (MOTYWACJA)*

3.8 GŁODNI WIĘDZY: DZIESIĘĆ MITÓW NA TEMAT GŁODU

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- znajomość przyczyn głodu na świecie,
- rozumienie wagi indywidualnych wyborów i wpływu na życie innych ludzi.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- formułowanie opinii w oparciu o dowody,
- uzasadnianie opinii,
- redagowanie tekstu.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- postrzeganie innych,
- potrzeby,
- zachcianki/pragnienia.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Dziesięć mitów*,
- karta pracy *Dziesięć mitów zdemaskowanych*,
- kartki papieru A4.

WPROWADZENIE

Podziel uczniów i uczennice na kilkusobowe grupy. Niech każda z grup wylosuje jedno lub dwa (w zależności od liczby grup) stwierdzenia z karty pracy pt. *Dziesięć mitów*. Poproś grupy, by zastanowiły się wspólnie nad wylosowanym stwierdzeniem. Daj grupom 10 minut na podjęcie decyzji. Grupa może się zgadzać ze stwierdzeniem, nie zgadzać się lub nie mieć zdania. Po upływie 10 minut poproś grupy o wyrażenie swojego zdania. Zapisuj wypowiedzi grup na tablicy. Mogą to być pomysły, skojarzenia, odczucia związane z tematem, pytania.

W czasie prezentacji grup pozostali uczniowie i uczennice mogą zadawać pytania, komentować wypowiedź danej grupy, nawiązywać do wypowiedzianych przez inne grupy wypowiedzi. Skojarzenia, dbaj o jej jakość. Jeśli uczniowie i uczennice powołują się na stereotypy lub obiegowe opinie, porozmawiajcie o tym na forum klasy. Do tego celu możesz użyć karty pracy *Dziesięć mitów zdemaskowanych*.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnego celu (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

REDAGOWANIE TEKSTU

Uczniowie i uczennice zbierają się ponownie w grupy. Daj grupom dwie minuty na podsumowanie. Zasygnalizuj uczniom i uczennicom, by zwrócili uwagę na wiadomości, które były dla nich nowe, zaskakujące lub sprawiły, że zmienili zdanie. Następnie poproś grupy o przeredagowanie stwierdzeń, nad którymi pracowały w czasie tej lekcji. Niech skorzystają ze zdobytej wiedzy i zdania o negatywnym wydźwięku przekształcą w zdania o pozytywnym zabarwieniu, np. „Na świecie mamy wystarczająco dużo żywności, by wyżywić wszystkich ludzi”. Rozdaj grupom kartki papieru A4 i poproś o zapisanie nowych zdań, po jednym na kartce.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnego celu (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

Następnie przygotuj miejsce na ścianie lub na tablicy. Poleć grupom, by po lewej stronie tablicy (lub ściany) przykleiły zdania o pozytywnym wydźwięku, zaś po prawej – oryginalne zdania z karty pracy *Dziesięć mitów*.

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

DZIESIĘĆ MITÓW

1. Na świecie brakuje żywności.

2. Problem głodu bierze się z braku jedzenia.

3. Susze i inne katastrofy naturalne są główną przyczyną głodu na świecie.

4. Ludzie w Afryce są głodni, bo nie mają dobrych narzędzi i maszyn.

5. Wszyscy mieszkańcy Afryki cierpią głód.

6. W moim kraju ludzie też głodują, nie mam powodu przejmować się głodem na świecie.

7. Klęska głodu jest nieprzewidywalna, nie wiadomo kiedy nadejdzie. Nie można się na nią przygotować.

8. Głód to po prostu problem medyczny.

9. Niedożywienie to po prostu brak jedzenia.

10. Wysyłanie jedzenia do krajów, gdzie panuje głód, to najlepszy sposób, w jaki możemy pomóc.

DZIESIĘĆ MITÓW ZDEMASKOWANYCH

1. Na świecie brakuje żywności.

Na świecie mamy wystarczająco dużo żywności, by wyżywić wszystkich ludzi. Około 30% żywności marnuje się i jest wyrzucane. Problem głodu można rozwiązać wprowadzając bardziej sprawny, zrównoważony system produkcji i handlu żywnością, szczególnie poprzez wspieranie małych gospodarstw rolnych w krajach globalnego Południa (krajach Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej), gdzie większość ludzi żyje z rolnictwa, a ok. 15% ludności jest niedożywiona. Ważne jest również, by każdy człowiek miał wystarczająco dużo pieniędzy, by kupić jedzenie, i by jedzenie było sprawiedliwie dzielone.

2. Problem głodu bierze się z braku jedzenia.

Ludzie często głodują, nawet gdy w ich kraju, wiosce lub mieście jest jedzenie. To dlatego, że mają zbyt mało pieniędzy, by je kupić. Jedzenie staje się zbyt drogie w porównaniu z ich dochodami.

3. Susze i inne katastrofy naturalne są główną przyczyną głodu na świecie.

Kłęski żywiołowe to tylko jeden z czynników przyczyniających się do głodu na świecie, ale istnieją skuteczne sposoby zaradzenia temu problemowi. Sprawny system nawadniania, spichlerze, dobre drogi, którymi można transportować produkty rolne na rynki zbytu, pozwalają na wytwarzanie żywności i przetrwanie kłęsk głodu nawet w czasie suszy lub innych katastrof naturalnych. Liczba kryzysów żywnościowych, spowodowanych przez czynniki ludzkie, a nie kłęski żywiołowe, podwoiła się, licząc od roku 1992.

Warto też pamiętać, że anomalie klimatyczne i wynikające z nich nasilające się susze lub nadmierne opady są często efektem zmian klimatycznych. Obecnie naukowcy są zgodni, że zmiany klimatyczne powodowane są przez nadmierną emisję gazów cieplarnianych do atmosfery, w wyniku działalności ludzi.

4. Ludzie w Afryce są głodni, bo nie mają dobrych narzędzi i maszyn.

Ziemia w wielu krajach Afryki jest bardzo żyzna, panują tam świetne warunki pogodowe, a rolnicy ciężko pracują. Problem głodu powodowany jest między innymi tym, że uprawiane rośliny są sprzedawane (eksportowane) do krajów globalnej Północy. Na polach zamiast warzyw i zbóż potrzebnych do żywienia lokalnej ludności uprawia się kawę, wanilię lub kakao, które eksportowane są do innych, bogatszych krajów. Np. Etiopia, znana z telewizji jako kraj, w którym panuje głód, jest największym producentem kawy na świecie. Poza tym mieszkańców Afryki często nie stać na zakup jedzenia, ponieważ zbyt mało zarabiają, a ich państwa nie są w stanie im pomóc, tak jak robią to np. państwa europejskie (np. pomoc finansowa dla najbardziej potrzebujących w Europie).

5. Wszyscy mieszkańcy Afryki cierpią głód.

Na świecie z powodu głodu cierpi ponad miliard ludzi. Ponad połowa z nich mieszka w Azji i na wyspach Pacyfiku. Głód i niedożywienie to także problem krajów europejskich. Ocenia się, że jedna na dziesięć osób w Europie nie wie, czy będzie miała co jeść następnego dnia.

DZIESIĘĆ MITÓW ZDEMASKOWANYCH

6. W moim kraju ludzie też głodują, nie mam powodu przejmować się głodem na świecie.

To prawda, że także w Twoim kraju słyszysz o głodnych ludziach. Dlatego warto się zastanowić, dlaczego tak się dzieje, co łączy cierpiących głód Europejczyków i mieszkańców innych kontynentów. Problem głodu to problem całego świata – 1/7 ludzkości cierpi z tego powodu. Przyczyny głodu są podobne na całym świecie. Głodni ludzie nie mogą się uczyć ani pracować, nie mogą realizować swoich planów.

7. Klęska głodu jest nieprzewidywalna, nie wiadomo kiedy nadejdzie. Nie można się na nią przygotować.

W dzisiejszym świecie istnieją systemy pozwalające regularnie kontrolować pogodę, sprawdzać wysokość plonów i przewidywać ceny żywności. Takim systemem jest na przykład Sieć Systemów Wczesnego Ostrzegania przed Głodem (*Famine Early Warning System Network, FEWS NET*).

8. Głód to po prostu problem medyczny.

Brak jedzenia wpływa nie tylko na stan zdrowia. Głód i niedożywienie oznaczają brak koncentracji, osłabienie i ból. Osoby głodne lub niedożywione mają problem z pracą i nauką – to wpływa na stan edukacji i gospodarkę kraju. Dla dzieci z ubogich rodzin w Polsce i na świecie szkolny obiad to często jedyny posiłek w ciągu dnia.

9. Niedożywienie to po prostu brak jedzenia.

Niedożywienie to nie tylko brak pożywienia, ale też jego nieodpowiedni skład. Żywność złej jakości, bez składników odżywczych, witamin i minerałów, sprawia, że organizm nie rozwija się i choruje. Zdrowa, zróżnicowana dieta jest potrzebna do prawidłowego rozwoju. To bardzo ważne, by ludzie, szczególnie kobiety w ciąży, niemowlęta i małe dzieci, dobrze się odżywiały.

10. Wysyłanie jedzenia do krajów, gdzie panuje głód, to najlepszy sposób, w jaki możemy pomóc. To jedyny sposób na zapewnienie jedzenia wszystkim ludziom.

Wysyłanie jedzenia jest pomocne tylko w przypadku niektórych nagłych katastrof, klęsk żywiołowych lub konfliktów. W innych sytuacjach lepszym rozwiązaniem jest wspieranie drobnych rolników, szczególnie kobiet, w krajach globalnego Południa, ponieważ większość z nich żyje z rolnictwa. Rządy krajów, w których ludzie cierpią głód, powinny także wprowadzić programy wsparcia dla najuboższych, aby mogli oni pracować, zwiększyć swoje dochody i dzięki temu być w stanie kupować żywność. Należy także wprowadzić na całym świecie regulacje chroniące klimat i środowisko naturalne (np. korzystanie z odnawialnych źródeł energii, a nie z węgla, ropy i gazu), aby powstrzymać dalsze zmiany i anomalia klimatyczne.

UBÓSTWO I ROZWÓJ

4

4.1 JAŚ I MAŁGOSIA: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Motywacja
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie terminu „zrównoważony rozwój” i odnoszenie go do warunków życia ludzi,
- znajdowanie odniesień do własnego stylu życia.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- czytanie ze zrozumieniem,
- zabieranie głosu w dyskusji,
- słuchanie wypowiedzi innych osób i odnoszenie się do ich wypowiedzi,
- wyciągnięcie wniosków, formułowanie własnych opinii.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- zrównoważony rozwój,
- wartości,
- ubóstwo.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- pudło z materiałami, np. papierem,
- kopie tekstu *Historia Jasia i Małgosi* dla uczniów i uczennic,
- karta pracy *Historia Jasia i Małgosi – pytania*.

WPROWADZENIE

Na środku sali, w której pracujecie, ustaw pudło z materiałami, z jakich zazwyczaj korzystacie na lekcjach, np. pudło papieru. Wskaż na pudło i zapytaj uczniów i uczennice, co by było, gdybyście zużyli cały zapas papieru w jeden dzień. Co by było, gdybyście już nigdy nie dostali więcej papieru? Gdyby to było ostatnie pudło papieru na świecie? Albo gdybyście w czasie jednej przerwy wykupili całe jedzenie ze szkolnego sklepiku i nikt nie dowiódłby więcej towaru, bo by go nie było. Jakbyście się wtedy czuli? Co by oznaczał dla was brak papieru, jedzenia? Czy istnieje jakiś sposób, by zaradzić takiemu problemowi? W jaki sposób rozsądnie gospodarować takimi zasobami? Zapytaj uczniów i uczennice, jakie mają pomysły. Możesz podać jako przykład zasadę 4R – *re-think, reduce, re-use, recycle* (przemysł zakupy, ogranicz je, używaj ponownie, oddawaj do recyklingu).

*** Świadomość konsekwencji, jakie mogą przynieść własne działania (MOTYWACJA)**

WRAŻENIA, IDEE, PROBLEMY DO DYSKUSJI

Zapisz na tablicy termin „zrównoważony rozwój”. Jeśli już wcześniej używaliście tego terminu, poproś uczniów i uczennice o przypomnienie, co on oznacza. Jeśli pierwszy raz stosujecie to określenie, zapytaj uczniów i uczennice, jak je rozumieją. Zapisz na tablicy hasła „równowaga”, „trwały rozwój”, „życie w równowadze”. Zapytaj uczniów i uczennice o skojarzenia. Zachęć ich do skojarzenia tych haseł z własnymi doświadczeniami, ich stylem życia i stylem życia innych ludzi, do zauważenia związku między stylem życia a środowiskiem naturalnym, do zastanowienia się nad relacją, jaka nas łączy z przyrodą.

CZYTANIE ZE ZROZUMIENIEM

Przeczytajcie tekst *Historia Jasia i Małgosi*. Zapytaj uczniów i uczennice o pierwsze wrażenia. Zanotuj ciekawe pomysły i problemy do dyskusji na tablicy. Podziel uczniów i uczennice na grupy. Każdej grupie daj kopię karty pracy *Pytania*. Poproś, by grupa wspólnie uzupełniła odpowiedzi na pytania. Gdy grupy odpowiedzą na pytania, poproś, by podzieliły się odpowiedziami na forum. Zachęć do głębszej refleksji

*** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)**

nad pytaniami. Następnie poproś uczniów i uczennice, by indywidualnie zastanowili się, czy mają jakieś pytania, które chcieliby zadać po lekturze historii.

▶▶ Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

UWAGA! Praca z historią może być zaplanowana na kilka osobnych lekcji. W tekście historii zaznaczone są miejsca, w których można przerwać pracę, tak by kontynuować na kolejnych zajęciach.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ – DEFINICJE

Najczęściej przywoływana definicja pochodzi z tzw. **raportu Brundtland** wydanego w 1987 roku, czyli raportu Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju (WCED) powołanej przez ONZ. Raport mówi o konieczności „rozwoju, w którym potrzeby obecnego pokolenia są realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń”. Komisję powołano, aby zapobiegać globalnym zagrożeniom ekologicznym poprzez współpracę międzynarodową we wszystkich dziedzinach.

Z kolei **Herman Edward Daly**, amerykański ekonomista zajmujący się ekologią, były pracownik Banku Światowego, uważa, że sformułowanie „zrównoważony rozwój” może jedynie mieć sens, jeśli uznamy, że będzie to rozwój bez nieustannego wzrostu gospodarczego. Tak rozumiany rozwój musi się mieścić w skończonych zasobach i zdolnościach regeneracyjnych Ziemi. Wzrost gospodarczy oparty jest na skończonych zasobach naturalnych Ziemi, nie może więc być nieskończony, ponieważ kiedyś skończą się bogactwa naturalne i zasoby Ziemi. Zdaniem Daly’ego pojęcie „zrównoważony rozwój” jest obecnie utożsamiane ze „zrównoważonym wzrostem gospodarczym”. Daly postuluje, żeby uświadomić sobie, że termin „zrównoważony rozwój” powstał właśnie po to, aby uzmysłowić ludziom, że rozwój nie może być oparty na nieustannym, nieograniczonym wzroście gospodarczym.

Źródło: Herman E. Daly, Kenneth N. Townsend, *Valuing the Earth: Economics, Ecology, Ethics*, 1993, <http://dieoff.org/page37.htm>

HISTORIA JASIA I MAŁGOSI (WRAZ Z PYTANIAMI DO TEKSTU)

W jednym z krajów, w małej miejscowości, żyły dwie zaprzyjaźnione ze sobą rodziny – Małgosia z mężem i dwójkiem dzieci oraz Jaś, wdowiec z trojgiem dzieci.

Obie rodziny, na kawałku ziemi, uprawiały owoce i warzywa na własny użytek. Małgosia miała więcej szczęścia niż Jaś, jeżeli chodzi o ziemię. Po pierwsze, miała w ogrodzie studnię. Czerpała z niej wodę, żeby podlać warzywa i owoce, kiedy nie padał deszcz. Po drugie, na jej ziemi znajdowała się skała, która stanowiła naturalną barierę chroniącą przed wiatrem. A ten, o pewnych porach roku, bywał zimny i porywisty. Po trzecie, ziemia Małgosi była żyzna, ponieważ nawoziła ją naturalnym nawozem produkowanym przez kury, które odziedziczyła po ojcu.

Przez lata Jaś i Małgosia żyli obok siebie w zgodzie. Gdy jednemu udało się wyhodować więcej marchwi, a drugiemu więcej jabłek, wymieniali się albo po prostu oddawali jedno drugiemu nadmiar. Małgosia dawała Jasiowi wodę do podlewania, gdy było sucho, oraz nawóz od kur. Z kolei Jaś dzielił się z Małgosią pomidorami oraz hodowanymi przez siebie pięknymi kwiatami. I tak wyglądało życie sąsiadów i ich rodzin przez wiele lat.

Pytania:

- Na początku historii dowiadujemy się, że na ziemi Małgosi znajduje się coś, dzięki czemu dobrze jej się powodziło. Co to było?
- Co najbardziej cenili sobie sąsiedzi, Jaś i Małgosia, w prowadzonym przez nich życiu?

Z czasem sprawy przybrały inny obrót. Koło domu Małgosi została wybudowana droga asfaltowa i chodnik. Ludzie, którzy przechodzili obok, zaczęli interesować się jej warzywami i owocami. Pytali, czy mogą coś od niej kupić. Małgosia na początku dawała im za darmo jabłka i gruszki. W końcu postawiła stragan z warzywami i owocami, żeby móc je sprzedawać. Zarabiała coraz więcej, a pieniądze szybko wydawała na nowe ubrania, sprzęty, gry i całą masę innych rzeczy. Jej dzieci były dumne z nowych rzeczy i pokazywały je rodzinie Jasia.

Małgosia odczuwała coraz silniejszą presję. Musiała uprawiać coraz więcej, żeby móc zapłacić za wszystkie przedmioty, jakich zapragnęła ona i jej rodzina. Gdy plony jej ziemi zaczęły maleć, Jaś powiedział jej, że wyczerpały się możliwości gleby, ponieważ żądała od niej zbyt wiele. Poradził jej też, żeby wróciła do tradycyjnych metod uprawy, czyli stosowała płodozmian i pozwalała części ziemi odpocząć przez jeden sezon. Nie tylko pomogłoby to ziemi dojść do siebie, ale też powstrzymałoby szkodniki. Małgosia nie skorzystała z tej rady – chciała, żeby ziemia rodziła coraz więcej.

Pewnego dnia do Małgosi przyjechał handlowiec. Miał na sprzedaż środki chemiczne przeciw szkodnikom i sztuczny nawóz, dzięki któremu gleba stawała się żyźniejsza. Handlarz powiedział jej, że zarobiłaby więcej, gdyby skoncentrowała się tylko na jednej lub dwóch uprawach. Wtedy mogłaby stosować nawóz oraz środek chemiczny przeciw szkodnikom, przeznaczone dla tych dwóch rodzajów upraw. Małgosia kupiła od niego wszystko. Zaczęła uprawiać jedynie winogrona i brokuły. Co roku stosowała zalecane środki chemiczne. Ale pewnego roku szkodniki zaatakowały ze zdwojoną siłą. Małgosia z ulgą przypomniała sobie, że może kupić niezwykle mocny pestycyd. Zignorowała skargi Jasia, że środek ten przedostaje się na jego ziemię, zanieczyszcza ją i niszczy niektóre z jego warzyw.

Pewnego razu Małgosia pomyślała: „Po co mam teraz dzielić się moją wodą, skoro mogę ją sprzedać za dobre pieniądze w porze suchej?” I tak też postanowiła zrobić, nawet wobec swojego najbliższego sąsiada, Jasia.

W końcu Jaś tak się zadłużył u Małgosi za wodę, której potrzebował do podlewania upraw, że Małgosia postanowiła położyć temu kres. Jeśli Jaś zechce, ona odkupi od niego ziemię, a on będzie mógł dzierżawić jakąś jej część. Jako właścicielka ziemi Małgosia będzie zapewniać wodę. Jaś nie miał pieniędzy, więc nie pozostało mu nic innego jak przyjąć tę propozycję.

Pytania:

- Jakie zmiany nastąpiły w życiu sąsiadów i co je spowodowało?
- Czy pieniądze, jakie Małgosia zarobiła na sprzedaży plonów, można było inaczej wydać? Jak? Na co?

HISTORIA JASIA I MAŁGOSI (WRAZ Z PYTANIAMI DO TEKSTU)

Jaś miał teraz mniej ziemi. Trudno mu było wyżywić rodzinę. Martwił się tym, ale zawsze powtarzał swoim dzieciom, że najważniejsza jest rodzina i przyjaźń. Dzieci Jasia nie miały nowych ubrań i różnych nowoczesnych sprzętów. Były przez to czasem wyśmiewane przez rówieśników.

Po jakimś czasie Małgosia poradziła Jasiowi:

– Zapomnij o owocach i warzywach, zacznij zarabiać na sprzedaży kwiatów. Będę kupować od Ciebie kwiaty, potem sprzedam je ludziom. Będziesz miał pieniądze na wszystko.

Jaś nie był z tego zadowolony, ale uważał, że nie ma wyboru. Zgodził się na propozycję Małgosi. Ściął więc wszystkie drzewa i sprzedał na opał. Wykopał wszystkie uprawy. Rozrzucił sztuczny nawóz, który kupił od Małgosi i rozpylił chemikalia, żeby chronić kwiaty przed szkodnikami, mimo że przez nie kaszłał. Kupił nasiona kwiatów od Małgosi, żeby uprawiać takie odmiany, na jakie był popyt.

Przez parę lat Jaś hodował kwiaty, Małgosia kupowała je od niego, po czym sama zarabiała na nich dużo więcej, sprzedając je innym ludziom. Jaś nie wzbogacił się tak jak Małgosia, ale był zadowolony, że jest w stanie wyżywić rodzinę.

Kolejnego roku spadło tak mało deszczu, że poziom wody w studni dramatycznie spadł. Małgosia zużywała większość wody sama. Powiedziała Jasiowi, że czasy są ciężkie i że musi on płacić jej więcej za wodę. Jasia nie było na to stać – spragnione wody kwiaty nie rosły, więc nie miał skąd wziąć pieniędzy na wodę. Cóż mógł zrobić?

Zwrócił się do Małgosi i swej rodziny z pytaniem:

– Jak do tego doszło?

Małgosia odpowiedziała:

– Niektórzy ludzie są bogaci, a inni biedni. Tak to już jest na tym świecie.

Jaś odpowiedział:

– Ty też kiedyś możesz być biedna, wtedy zobaczysz, jak to jest. Nie możesz bogacić się bez końca. Ropa potrzebna do produkcji twojego nawozu może zdrożeć, a ostatecznie jej złoża się wyczerpią.

Małgosia na to:

– Jasiu, przemawia przez ciebie zawiść. Nie możesz mnie winić za swoją porażkę.

– Naprawdę tak myślisz? – zapytał Jaś.

Pytania:

- Dlaczego Jaś zbiedniał?
- Czy dzieci Jasia były szczęśliwe? Zastanówcie się.
- Czy Małgosia z rodziną byli szczęśliwi? Podajcie uzasadnienie.
- Co można było zrobić, żeby zmienić sytuację? Kto by na tym skorzystał?

HISTORIA JASIA I MAŁGOSI – PYTANIA

1. Na początku historii dowiadujemy się, że na ziemi Małgosi znajduje się coś, dzięki czemu dobrze jej się powodziło. Co to było?

2. Co najbardziej cenili sobie sąsiedzi, Jaś i Małgosia, w prowadzonym przez nich życiu?

3. Jakie zmiany nastąpiły w życiu sąsiadów i co je spowodowało?

4. Czy pieniądze, jakie Małgosia zarobiła na sprzedaży plonów, można było inaczej wydać? Jak? Na co?

5. Dlaczego Jaś zbiedniał?

6. Czy dzieci Jasia były szczęśliwe? Zastanówcie się.

7. Czy Małgosia z rodziną byli szczęśliwi? Podajcie uzasadnienie.

8. Co można było zrobić, żeby zmienić sytuację? Kto by na tym skorzystał?

4.2 JAŚ I MAŁGOSIA: EMOCJE I EMPATIA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie, czym jest zrównoważony rozwój.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- rozpoznawanie uczuć postaci opowieści,
- rozwijanie postawy empatii wobec postaci opowieści,
- wyodrębnianie, nazywanie i układanie w porządku chronologicznym wydarzeń w opowieści w formie rysunków,
- rozpoznawanie i rozumienie związków przyczynowo-skutkowych.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- zrównoważony rozwój,
- emocje,
- zmiana,
- ubóstwo.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Tabelka z emocjami*,
- kartki z częścią opowieści o Jasiu i Małgosi,
- papier formatu A4 i przybory do rysowania.

WPROWADZENIE

Przypomnij dzieciom dyskusję z poprzedniej lekcji o tym, czym jest zrównoważony rozwój i życie zgodne z jego zasadami, a także opowieść o Jasiu i Małgosi. Możecie ją przeczytać jeszcze raz. Zapowiedz, że zadaniem uczennic i uczniów będzie przedstawienie za pomocą rysunków kolejnych wydarzeń w opowieści i uczuć przeżywanych wówczas przez postaci.

EMOCJE POSTACI OPowieści

Rozdaj dzieciom karty pracy z tabelą z ikonkami reprezentującymi uczucia. Poproś, żeby zaznaczyły kolorowymi kropkami, jakie uczucia przeżywali Jaś i Małgosia w trakcie kolejnych zmian i wątków opowieści. Dzieci mogą w tym celu wykorzystać dwa kolory flamastrów czy długopisów.

** Rozumienie emocji innych osób (EMPATIA) / świadomość, że emocje, myśli i zachowania są ze sobą powiązane (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

RYSOWANIE KOMIKSU

Poproś, żeby dzieci dobrały się w kilkusobowe grupy i rysunkami zilustrowały kolejne etapy opowieści. Rozdaj każdej grupie jedną z trzech części historii. Uczennice i uczniowie mogą w danej części wyodrębnić i przedstawić na rysunkach poszczególne zmiany i wydarzenia, pamiętając jednocześnie o uczuciach przeżywanych w danej chwili przez postacie, które zaznaczyli wcześniej w tabeli. Na marginesie rysunków mogą napisać hasło lub kluczowe wyrazy opisujące daną scenę.

** Rozumienie emocji innych osób (EMPATIA) / współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś dzieci, żeby ułożyły swoje ilustracje w kolejności chronologicznej, aby odtworzyć całą opowieść o Jasiu i Małgosi. Możecie w tym celu wykorzystać przestrzeń na podłodze lub na ścianie. Następnie niech każda z grup objaśni swoje rysunki. Zachęć dzieci do głębszej interpretacji następstwa wydarzeń,

przyczyn i skutków, odwołaj się także do tabelek z zaznaczonymi uczuciami bohaterki i bohatera historii, podkreślając powiązania między fizycznymi zmianami opisanymi w tekście a zmianami stanów emocjonalnych postaci opowieści.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ W małych grupach uczniowie i uczennice mogą odegrać wybrany fragment historii. Jeśli nie starczy ról do odegrania, mogą wymyślić kolejne postaci. Przed odegraniem postaci warto ponownie przedyskutować, jakie mogą mieć uczucia, jak ich uczucia zmieniają się trakcie danego wydarzenia oraz jak te uczucia można przedstawić publiczności w scenkach, np. poprzez użyte słowa, ton głosu, mimikę twarzy, język ciała itp.

TABELKA Z EMOCJAMI

podekscytowana/
podekscytowany

bardzo szczęśliwa/
szczęśliwy

spokojna/-y i
zrelaksowana/-y

psotna/psotny

chora/chory

zaskoczona/
zaskoczony

zazokowana/
zazokowany

smutna/smutny

zła/zły

Początek opowieści

Środek

Koniec

4.3 JAŚ I MAŁGOSIA: LUDZIE I ŚRODOWISKO

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- opisywanie i analizowanie zmian przedstawionych w opowieści – określanie, jakiego obszaru życia te zmiany dotyczą – środowiska, ludzi i relacji społecznych czy finansów, a także kto za te zmiany jest odpowiedzialny,
- świadomość różnych modeli rozwoju społeczności ludzkich.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- zrównoważony rozwój,
- zmiana.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karty pracy z różą wiatrów,
- karty pracy z jednym z czterech modeli rozwoju dla każdej z grup.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- wyodrębnianie, nazywanie i układanie w porządku chronologicznym wydarzeń w opowieści,
- prezentowanie argumentów.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Przedstaw uczniom i uczniom metodę pracy – różę wiatrów. Możesz narysować różę na tablicy lub dużym arkuszu papieru. Objasnij dzieciom, do czego odnoszą się poszczególne litery – N, E, S i W (na kolejnej stronie znajduje się karta pracy z informacjami o poszczególnych aspektach metody róży wiatrów).

RÓŻA WIATRÓW

Poproś, żeby dzieci dobrały się w pary lub kilkusobowe grupy, rozdaj im karty pracy z różą wiatrów. Poproś, żeby każda z grup pomyślała o dwóch, trzech sprostowaniach bądź refleksjach nad wydarzeniami i zmianami, które miały miejsce w opowieści, a następnie zapisała je w odpowiednich punktach (N, E, S lub W) na karcie pracy. Uczniowie i uczennice powinni rozważyć, jaki wpływ na te cztery obszary (pieniądze, ludzi, środowisko naturalne oraz relacje władzy) miały zmiany opisane w opowieści. Omówcie na forum klasy refleksje dzieci.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, rozwiązywanie problemów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

RÓŻNE MODELE ROZWOJU

Powiedz uczniom i uczniom, że główny temat opowieści o Jasiu i Małgosi – rozwój i zmiany – jest złożony, a społeczności i kraje na świecie rozwijają się i zmieniają nieustannie. O rozwoju można myśleć na wiele różnych sposobów. Zapowiedz, że zadaniem dzieci będzie przyjrzenie się w grupach opisom różnych modeli rozwoju i zastanowienie się, który lub które z nich są przedstawione w opowieści.

Rozdaj wszystkim grupom karty pracy z opisem jednego z czterech modeli rozwoju. Każda grupa ma dwa zadania: zastanowić się, czy ten model rozwoju pasuje do wydarzeń i zmian opisanych w historii o Jasiu i Małgosi, a następnie przygotować argumenty, które przekonają inne grupy, że ich model rozwoju jest najkorzystniejszy dla ludzi i przyrody, nawet jeśli osobiście mają co do tego inne zdanie. Dzieci mogą zanotować argumenty na kartce, ponieważ później będą je przedstawiać innym grupom.

▶▶▶ Ta część zajęć może posłużyć jako punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś każdą z grup, żeby przedstawiła wyniki swojej pracy innym. Grupy odpowiadają na pytania, wątpliwości lub komentarze innych dzieci. Po wysłuchaniu argumentów wszystkich grup zapytaj dzieci, który z modeli rozwoju wydaje im się osobiście najkorzystniejszy dla ludzi i przyrody. Według którego z modeli chcieliby, żeby świat się dalej rozwijał?

RÓŻA WIATRÓW

N

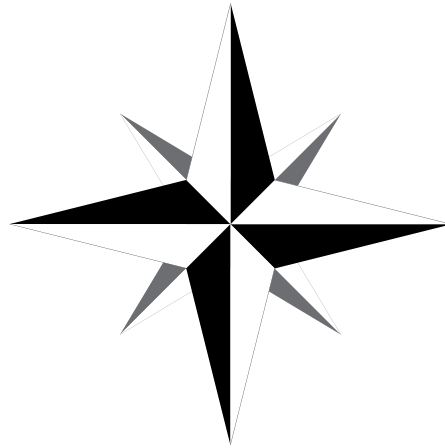
wszystko, co wiąże się
z **naturą** –

ziemia, morze, istoty żyjące
i związki między nimi

W

wszystko, co wiąże się
z **władzą** –

polityka, osoby
podejmujące decyzje,
osoby odpowiedzialne
za to, co się wydarza;
osoby odnoszące korzyści
i ponoszące straty
w wyniku tych decyzji,
relacje władzy

E

wszystko, co wiąże się
z **ekonomią** –

pieniądze, handel,
własność, sprzedawanie
i kupowanie

S

wszystko, co wiąże się ze
społeczeństwem –

ludzie i łączące ich więzi,
tradycje, kultura i sposób
życia; sposób, w jaki płeć, rasa,
niepełnosprawność, klasa
społeczna i wiek wpływają na
relacje między ludźmi

A. Ludzie mają prawo eksploatować zasoby Ziemi, aby zaspokajać swoje potrzeby. Zasoby Ziemi są jednak skończone, w związku z tym należy nimi rozsądnie gospodarować. W tym celu należy precyzyjnie ocenić potencjalne zagrożenia dla środowiska oraz ludzi, wynikające z eksploatacji zasobów. Myśląc o dalszym rozwoju cywilizacyjnym, powinniśmy brać pod uwagę naturalne granice możliwości produkcyjnych Ziemi.

B. Zasoby Ziemi są skończone, w związku z tym w dłuższej perspektywie czasu nie da się utrzymać obecnego tempa wzrostu gospodarczego i konsumpcji. Jest to trudne, ponieważ zasoby Ziemi są towarem i podlegają prawom rynku, czyli dążeniu do jak największych zysków. Aby uchronić się przed całkowitym wyczerpaniem zasobów Ziemi, musimy zwolnić tempo konsumpcji i powrócić do rozwiązań lokalnych oraz odnawialnych źródeł energii.

C. Ziemia jest złożonym systemem, posiadającym wiele części. Ciało Ziemi nazywane jest Gają, wszyscy jesteśmy jej częścią. Gaja i jej poszczególne części (zwierzęta, rośliny, skały, gleba itp.) mają swoje prawa, które należy chronić. Żyjemy zgodnie z rytmem natury, w małych, samowystarczalnych społecznościach blisko związanych z Ziemią.

D. Ziemia jest niezniszczalna i przetrwa działalność ludzi. Kiedy wyczerpią się znane nam zasoby, ludzkość zacznie szukać nowych zasobów lub technologii pozwalających na dalszy rozwój cywilizacyjny. W tym celu ludzie posiadający środki finansowe będą je inwestować w badania i rozwój tych technologii.

4.4 JAŚ I MAŁGOSIA: SZCZĘŚLIWE ZAKOŃCZENIE?

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Empatia

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie, jak powiązanie między ludźmi i środowiskiem naturalnym wpływa na rozwój społeczności ludzkich.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- wymyślenie i napisanie alternatywnego zakończenia tekstu.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- zrównoważony rozwój,
- zmiana.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- rysunki przedstawiające kolejne wydarzenia z lekcji w oparciu o scenariusz pt. *Jaś i Małgosia: emocje i empatia*,
- ewentualnie kopie opowieści o Jasiu i Małgosi.

WPROWADZENIE

Odwołaj się do rysunków ilustrujących wydarzenia z opowieści o Jasiu i Małgosi, które uczennice i uczniowie wykonali podczas lekcji poświęconej emocjom postaci tej opowieści. Przypomnijcie sobie główne wątki i zmiany. Zwróć uwagę dzieci na moment, w którym Małgosia decyduje się zacząć sprzedawać swoje plony (warzywa i owoce). Powiedz dzieciom, że ich zadaniem będzie wymyślenie i zapisanie alternatywnego zakończenia historii począwszy od tego momentu.

Zapytaj uczniów i uczennice, czy obecne zakończenie opowieści jest szczęśliwe czy smutne. Poproś, żeby przez 30 sekund samodzielnie pomyśleli o innych możliwych zakończeniach, np. takich, w których wszyscy byłiby szczęśliwi i zadowoleni. Poproś, aby pomyśleli o tym, co sprawia, że czujemy się szczęśliwi i zadowoleni. Zanotuj pomysły i spostrzeżenia zgłaszane przez dzieci, zadawaj pytania dotyczące tych pomysłów, by zachęcić dzieci do dalszego kreatywnego myślenia. Pomysły te i kryjące się za nimi większe idee (np. solidarność, sprawiedliwość, równość) mogą zostać wykorzystane i rozwinięte w nowych zakończeniach.

** Rozumienie siebie, świadomość, że emocje, myśli i zachowania są ze sobą powiązane (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

** Rozumienie emocji innych osób (EMPATIA)*

ALTERNATYWNE ZAKOŃCZENIE OPOWIEŚCI

Poproś uczennice i uczniów, żeby indywidualnie, podobnie jak na wcześniejszej lekcji, narysowali na kartkach kolejne wydarzenia, tworzące alternatywne zakończenie opowieści. To od nich zależy nowe zakończenie historii, ale poruszane w nim tematy i zagadnienia muszą być zbieżne z przedyskutowaną wcześniej tematyką tekstu (rozwój, zmiany, ubóstwo itp.). Rysunki wykonane przez dzieci pomogą im w napisaniu własnego zakończenia historii.

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś ochotników lub ochotniczki, żeby zaprezentowali na forum klasy swoje pomysły na alternatywne zakończenia. Zwróć uwagę na zagadnienia, które wybrali, zapytaj, czy wybrali do opisanego w zakończeniu inny model rozwoju niż ten opisany w pierwotnym zakończeniu itp.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Uczennice i uczniowie mogą napisać fragment pamiętnika z perspektywy jednej z postaci, koncentrując się na ich uczuciach w miarę rozwoju historii i przedstawiając alternatywne zakończenie.

▶▶▶ Dzieci mogą także napisać list, jaki Małgosia mogłaby napisać do Jasia lub Jaś do Małgosi, biorąc pod uwagę nowe, alternatywne zakończenie opowieści.

4.5 KTO ILE ZARABIA?

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Empatia

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie, jak złożony jest problem nierówności społecznych na świecie,
- pokazanie kwestii sprawiedliwości i równości na przykładzie różnych zawodów i wynagrodzeń.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- napisanie raportu,
- formułowanie i grupowanie pytań.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- sprawiedliwość,
- równość,
- praca.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Zawody*,
- karta pracy *Zarobki*,
- karta pracy *Raport*,
- sznurek i klamerki do bielizny lub taśma malarska i plastelina mocująca.

WPROWADZENIE

Usiądźcie w kręgu. Rozłóż na podłodze pociętą kartę pracy *Zawody*, tak by każdy mógł je widzieć. Rozwieś na sali sznurek z klamerkami do bielizny. Poproś uczniów i uczennice o rozwieszenie na sznurku obrazków przedstawiających różne zawody w kolejności od najwyższych do najniższych zarobków.

WRAŻENIA, IDEE, PROBLEMY DO DYSKUSJI

Rozdaj uczniom i uczennicom karty z zapisanymi liczbowo zarobkami wymienionych na obrazkach osób. Poproś, żeby ułożyli karty przedstawiające zawody w kolejności od najmniejszych do największych zarobków w oparciu o rzeczywiste dane. Zapytaj uczniów i uczennice, co myślą na temat różnic w dochodach osób wykonujących różne zawody. Czy przewidywaliście, że tak będzie? Czy coś was zaskakuje?

▶▶▶ Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

WYJAŚNIANIE ZNACZENIA

Skup uwagę uczniów i uczennic na sformułowaniu „ciężka praca”. Zapytaj, co przez to rozumieją. Jeśli dzieci zdecydują, że za ciężką pracą powinno się dostawać więcej pieniędzy, zapytaj, po czym poznać, że dana praca jest ciężka. Zapisuj pomysły uczniów i uczennic na kartce papieru, dodaj nagłówek „ciężka praca”. Upewnij się, że wszyscy w grupie rozumieją ten termin tak samo i zgadzacie się co do proponowanych wyjaśnień. Kwestionuj odpowiedzi uczniów i uczennic, by pobudzić ich myślenie. Np. na stwierdzenie: „Ciężka praca oznacza, że cały dzień jestem zajęty”, odpowiedz pytaniem „A co, jeśli nawet jestem zajęty(a) cały dzień, ale moja praca nie przynosi żadnych efektów? Czy zasługuję na więcej pieniędzy, bez względu na to co robiłem(-am) w tym czasie? W tym momencie możesz przywołać dane mówiące o tym, że 20% ludzi na świecie zarabia 80% wszystkich pieniędzy. To zdanie pojawiało się w lekcji wprowadzającej do niniejszej publikacji, powinno więc być znane uczniom i uczennicom.

* **Rozumienie różnych punktów widzenia (EMPATIA)**

PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Zapewne w czasie dyskusji pojawiło się więcej pytań niż odpowiedzi. Przypomnij uczniom i uczennicom, że zwłaszcza przy skomplikowanych zagadnieniach trudno jest znaleźć proste odpowiedzi. Stwórzcie wspólnie bank pytań, które pojawiły się w czasie dyskusji. Pytania te możecie przedyskutować na kolejnych zajęciach, np. podczas sesji dociekań filozoficznych.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Uczniowie i uczennice badają dane, a następnie piszą raport zawierający informacje o:

- ▶ zarobkach w Polsce, Czechach, Ghanie i Wielkiej Brytanii,
- ▶ wydatkach na jedzenie w ww. krajach,
- ▶ wydatkach na zabawki i książki dla dzieci w ww. krajach,
- ▶ różnicach między osobami wykonującymi różne zawody w obrębie tego samego kraju,
- ▶ różnicach między wynagrodzeniem osób na tych samych stanowiskach, ale w czterech wyżej wspomnianych krajach.

▶▶▶ Raport ten mogą następnie przedstawić innym uczniom i uczennicom, np. podczas apelu szkolnego.

ZAWODY

Dyrektor/-ka

Makler/-ka

Posel/poslanka

Prawnik/prawniczka

Administrator/-ka IT

Architekt/-ka

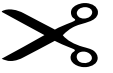
Fryzjer/-ka

Kierownik/kierowniczka
ds. marketingu/reklamy

ZAWODY

Kucharz/kucharka

Lekarz/lekarka

Nauczyciel/-ka

Pielęgniarz/pielęgniarka

Policjant/-ka

Pracownik/pracowniczka ochrony

Sprzątac/-ka

Tłumacz/-ka

ZAROBKI

11 233,00 PLN brutto	9 892,30 PLN brutto
8 750,00 PLN brutto	8 949,00 PLN brutto
5 175,00 PLN brutto	2 018,00 PLN brutto
5 000,00 PLN brutto	3 339,00 PLN brutto
1 831,00 PLN brutto	3 090,00 PLN brutto
7 500,00 PLN brutto	1 636,00 PLN brutto
2 767,00 PLN brutto	1 565,00 PLN brutto
4 300,00 PLN brutto	4 179,00 PLN brutto

ZAROBKI

Administrator/-ka IT: 5 175,00 PLN brutto

Architekt/-ka: 5 000,00 PLN brutto

Dyrektor/-ka: 11 233,00 PLN brutto

Fryzjer/-ka: 1 831,00 PLN brutto

Kierownik/kierowniczka ds. marketingu/reklamy: 7 500,00 PLN brutto

Kucharz/kucharka: 2 767,00 PLN brutto

Lekarz/lekarka: 4 300,00 PLN brutto

Makler/-ka: 8 750,00 PLN brutto

Nauczyciel/-ka: 2 018,00 PLN brutto

Pielęgniarz/pielęgniarka: 3 339,00 PLN brutto

Policjant/-ka: 3 090,00 PLN brutto

Posel/posłanka: 9 892,30 PLN brutto

Pracownik/pracowniczka ochrony: 1 636,00 PLN brutto

Prawnik/prawniczka: 8 949,00 PLN brutto

Sprzątac/-ka: 1 565,00 PLN brutto

Tłumacz/-ka: 4 179,00 PLN brutto

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/RS_rocznik_statystyczny_pracy_2010.pdf, (wejście z dnia 12 sierpnia 2013 r.)

Ilustracje: m. in Phillip Martin na licencji CC BY-NC-ND 3.0

RAPORT

Pomocne pytania:

1. Zawęż swoje badanie – wybierz 4–5 dość zróżnicowanych zawodów (np. premier, nauczyciel, informatyk, sprzedawca, muzyk).
2. Zaplanuj, jak znajdziesz informacje o zarobkach dla wykonujących te zawody w Polsce, Czechach, Ghanie i Wielkiej Brytanii. Być może konieczne będzie poproszenie o pomoc rówieśników i nauczycieli z zaprzyjaźnionych szkół z ww. krajów. Pamiętaj o tym, aby czerpać informacje z wiarygodnych i rzetelnych źródeł oraz zawsze podawać źródła wykorzystanych informacji.
3. Zdobądź informację o tym, jaką część (np. jaki procent) budżetu domowego rodziny w ww. krajach przeznaczają na wydatki na jedzenie. W tym celu możesz przeprowadzić anonimową ankietę wśród kilku rodzin w Polsce oraz w Czechach, Ghanie i Wielkiej Brytanii – np. za pośrednictwem rówieśników z zaprzyjaźnionych szkół, kontaktów przez internet itp. O pośrednictwo w kontaktach zagranicznych możesz także poprosić pracowniczkę i pracowników IGO.
4. Podobnie, za pomocą rozmów i ankiet, zbierzcie informacje z Polski i zagranicy o procencie wydatków na książki i zabawki dla dzieci (możecie te dwie kategorie potraktować oddzielnie).
5. Na podstawie listy zarobków w Polsce z karty pracy „Zarobki” oblicz różnicę między najwyższymi i najniższymi zarobkami. Obliczenia te można wykonać np. podczas lekcji matematyki. Możesz także rozszerzyć listę zarobków i wykorzystać inne dane z rocznika statystycznego (2010) Głównego Urzędu Statystycznego (Dział VI. Wynagrodzenia): http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/RS_rocznik_statystyczny_pracy_2010.pdf
6. Wybierz 3–4 zawody o dość zróżnicowanych zarobkach i z pomocą rówieśników z Czech, Wielkiej Brytanii i Ghany porównaj zarobki w tych zawodach w czterech krajach.

4.6 CZYM JEST UBÓSTWO?

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie i opisywanie różnicy między potrzebą a zachcianką/pragnieniem,
- rozumienie różnicy między ubóstwem absolutnym a względnym.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- tworzenie i poszerzanie definicji terminów (np. ubóstwo).

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- równość,
- potrzeby,
- zachcianki/pragnienia.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- sześć kompletów kart z obrazkami pt. *Potrzeby i zachcianki*,
- sześć kart pracy z tabelą pt. *Potrzeby i zachcianki: tabela*,
- karta pracy z definicjami ubóstwa względnego, absolutnego i skrajnego pt. *Definicje ubóstwa*,
- arkusze papieru, na których dzieci będą mogły zapisać definicje ubóstwa.

WPROWADZENIE

Podziel klasę na sześć grup i rozdaj każdej pocięte 24 karty z obrazkami znajdujące się na karcie pracy pt. *Potrzeby i zachcianki*. Poproś dzieci, by wybrały 12 kart, które następnie będą musiały ułożyć w dwóch kategoriach na karcie pracy z tabelą pt. *Potrzeby i zachcianki: tabela*.

Poproś każdą grupę o komentarz. Pamiętaj, by liczyć, ile razy dany przykład pojawiał się w każdej kategorii. Wraz z dziećmi stwórz listę 8–10 najczęściej wymienianych potrzeb. Następnie, analizując każdą potrzebę z osobna, poproś dzieci, by zastanowiły się nad tym, jak niezaspokojenie potrzeby może wpłynąć na ludzkie życie i do czego może to doprowadzić.

Jest dość prawdopodobne, że dzieci podczas dyskusji wymienią termin „ubóstwo”.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

TWORZENIE DEFINICJI UBÓSTWA

Poproś dzieci, by zastanowiły się nad znaczeniem słowa „ubóstwo”, a następnie by przedyskutowały swoje przemyślenia w grupach. Po kilku minutach dyskusji zasugeruj, że może być trudno ustalić jedno znaczenie tego terminu, gdyż potencjalnie jest wiele jego definicji. Poproś dzieci, by zapisały swoje definicje na tablicy lub arkuszu papieru. Niech każda grupa odczyta swoje definicje.

Następnie poproś dzieci, by w grupach zastanowiły się nad przykładami ubóstwa i przedyskutowały te przykłady w kontekście różnych definicji ubóstwa (względnego, absolutnego/skrajnego). Odwołaj się do karty pracy *Definicje ubóstwa*. Możesz rozdać karty dzieciom.

Przykład 1. Jeżeli dzieci zasugerują, że ubóstwo to brak pieniędzy, porozmawiajcie o różnicy między nieposiadaniem pieniędzy w ogóle (ubóstwo absolutne/skrajne), a nieposiadaniem pieniędzy w takiej ilości jak osoby w ich otoczeniu (ubóstwo względne).

Przykład 2. Jeżeli ktoś nie ma wystarczająco dużo jedzenia, by przetrwać, to jest to przykład ubóstwa absolutnego/skrajnego. Natomiast jak określić sytuację, kiedy ktoś ma wystarczająco dużo jedzenia, ale jest ono niskiej wartości odżywczej, co w konsekwencji nie pozwala tej osobie zachować zdrowia?

Na koniec przedyskutujcie kwestię ubóstwa w kontekście społecznym – biorąc pod uwagę skalę krajową i skalę miasta (ubóstwo względne). Podsumuj komentarze i opinie dzieci oraz wytłumacz im (nawią-

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

zując do ich wcześniejszych spostrzeżeń) różnice między dwoma definicjami ubóstwa. Powróćcie do definicji ubóstwa stworzonych przez poszczególne grupy na początku zajęć; spytaj dzieci, czy chciałyby cokolwiek dodać lub zmienić. Stwórzcie definicję, na którą cała klasa musi się zgodzić.

▶▶▶ **Ta część zajęć może stanowić punkt wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.**

- ▶ Czy w twoim kraju istnieje ubóstwo?
- ▶ Czy wszyscy mają w życiu takie same marzenia?
- ▶ Jeżeli ktoś jest ubogi, czyja to wina?

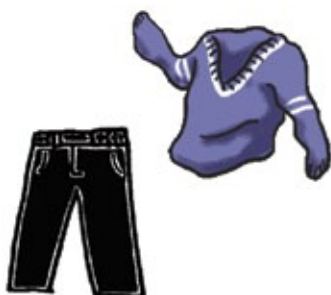
PODSUMOWANIE NA FORUM KLASY

Poproś grupy o prezentację wyników pracy. Poświęć chwilę na refleksję nad podobieństwami i różnicami w odpowiedziach. Zapytaj, czy są rzeczy, o których grupy chciałyby porozmawiać. Czy nasunęły im się jakieś skojarzenia, pytania? Czy ktoś z klasy pomyślał o swojej szkole i nauce?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Przedyskutuj z dziećmi inne definicje ubóstwa, by pogłębić wiedzę na ten temat.
- ▶▶▶ Poproś dzieci, żeby sprawdziły inne definicje ubóstwa w internecie i porównały je ze sobą.

POTRZEBY I ZACHCIANKI

POTRZEBY I ZACHCIAANKI

POTRZEBY I ZACHCIANKI: TABELA

Potrzebuję...	Chcę...

DEFINICJE UBÓSTWA

ABSOLUTNE/SKRAJNE UBÓSTWO

Z ubóstwem bezwzględnym (skrajnym) mamy do czynienia, gdy ludzie nie mogą zaspokoić podstawowych potrzeb związanych z przeżyciem. Ludzie dotknięci tym typem ubóstwa mogą np. głodować, nie mieć dostępu do czystej wody, odpowiedniego schronienia, właściwej odzieży czy opieki medycznej. Muszą walczyć o przeżycie. Zjawisko takie ma miejsce głównie w krajach globalnego Południa, ale także niektórzy ludzie w Unii Europejskiej (np. bezdomni lub Romowie w niektórych osiedlach) wciąż doświadczają tego typu ubóstwa.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) koncentruje swoje działania na walce z bezwzględnym (skrajnym) ubóstwem. Pierwszym celem z listy Milenijnych Celów Rozwoju ONZ jest wyeliminowanie skrajnego ubóstwa i głodu: „zmniejszenie o połowę liczby ludzi, których dochód nie przekracza jednego dolara dziennie”.

WZGLĘDNE UBÓSTWO

Uważa się, że ludzie żyją we względnym ubóstwie, jeżeli ich dochody i poziom życia są na tak niskim poziomie, że uniemożliwia to tym ludziom osiągnięcie standardu życiowego uznawanego za odpowiedni w społeczeństwie, w którym żyją. Osoby te mają problem z normalnym funkcjonowaniem w społeczeństwie. Są często marginalizowane i wykluczane z uczestnictwa w różnych działaniach gospodarczych, towarzyskich i kulturalnych, będących normą dla innych.

Oznacza to, że poziom ubóstwa zależy od kraju i standardu życiowego, osiąganego w tym kraju przez większość obywateli i obywaterek. Choć więc nie jest to sytuacja tak skrajna, jak w przypadku ubóstwa bezwzględnego, ubóstwo względne pozostaje kwestią bardzo poważną i bolesną.

Źródło: Komisja Europejska, *Wspólny raport na temat inkluzji społecznej 2004*, w: Europejska Sieć Przeciwdziałania Ubóstwu, www.eapn.org

INNE DEFINICJE UBÓSTWA

Ubóstwo to brak tego, czego dana osoba potrzebuje do życia w społeczeństwie, brak możliwości wyboru i zniewolenie. Oznacza to przetrwanie, ale także możliwość pełnego uczestnictwa w codziennym życiu danego społeczeństwa.

Amartya Sen, hinduski filozof i ekonomista,
laureat nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii w 1998 r.

Ubóstwo to pozbawienie kogoś możliwości wyboru i korzystania z nadarzających się okazji, pozbawienie go godności ludzkiej.

Organizacja Narodów Zjednoczonych

4.7 BIEDNI I BOGACI

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- poznanie podstawowych faktów dotyczących zjawiska nierówności społecznych,
- rozumienie jak sytuacja ekonomiczna, w tym nierówności społeczne, wpływają na jakość życia ludzi w poszczególnych krajach.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- analizowanie danych statystycznych (wskaźnik nierówności społecznych Gini'ego, wskaźnik rozwoju ludzkiego HDI),
- interpretowanie danych statystycznych,
- opisywanie stanów emocjonalnych.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- równość,
- ubóstwo,
- sprawiedliwość.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- 100 cukierków zapakowanych w papierki,
- karteczki samoprzylepne, flipczart lub duże arkusze papieru,
- karta pracy *Różnice i podobieństwa*,
- karta pracy *Jakość życia w różnych krajach*,
- karta pracy *Globalne wskaźniki*.

WPROWADZENIE

Przed lekcją przygotuj salę tak, by stoły i krzesła nie przeszkadzały w prowadzonej w czasie zajęć zabawie. Poproś uczniów i uczennice o ustawienie się w kręgu. Pokaż im torebkę cukierków. Powiedz, że na twój sygnał uczniowie i uczennice mają zebrać dla siebie cukierki. Wysyp cukierki na podłogę, równocześnie dając sygnał do rozpoczęcia zabawy. Obserwuj, jak się zachowują uczniowie i uczennice. Twoje obserwacje mogą się przydać później przy omawianiu zabawy. Gdy wszystkie cukierki z podłogi zostaną zebrane, policzcie wspólnie, ile sztuk udało się zebrać każdej osobie. Zapiszcie wyniki na karteczkach samoprzylepnych.

Poproś uczniów i uczennice, by dobrali się w grupy w zależności od liczby zdobytych cukierków. Nie ingeruj w podział. Poproś, by grupy usiadły osobno. Następnie niech nadadzą sobie nazwy. Rozpocznijcie omawianie gry. Zapytaj uczniów i uczennice o to, co działo się w czasie gry, co robili, jak się zachowywali, następnie zapytaj, jak się czuli w czasie gry, w czasie liczenia zdobytych cukierków oraz podczas formowania grup. Jak grupy odnosiły się do siebie? Jakie zaproponowali dla siebie nazwy i dlaczego? Co myśleli o innych grupach? Zapytaj grupy, czy widzą jakieś podobieństwa sytuacji z gry do rzeczywistych sytuacji z życia. Rozdaj grupom karty pracy *Różnice i podobieństwa*. Poproś grupy o wypełnienie kart pracy. Odczytajcie wyniki.

DYSKUSJA

Zapytaj uczniów i uczennice, co myślą o sytuacjach, które miały miejsce. Jakiego problemu występującego na świecie mogła dotyczyć zabawa. Zapytaj uczniów i uczennice, skąd ich zdaniem biorą się ludzie biedni i bogaci. Skąd się biorą różnice między nimi. Czy w bogatych krajach są biedni ludzie? Czy w biednych krajach są bogaci? Czy bycie biednym w bogatym kraju oznacza to samo co bycie biednym w biednym kraju? Jak wygląda życie biednych i bogatych ludzi w różnych miejscach na świecie?

▶▶▶ Ta część zajęć może być użyta jako materiał wyjściowy do sesji dociekań filozoficznych.

JAKOŚĆ ŻYCIA LUDZI W RÓŻNYCH KRAJACH

Powiedz uczniom, że obecnie 20% ludzi na świecie jest w posiadaniu 80% światowych bogactw. Zapytaj, co uczniowie i uczennice myślą na ten temat. Gdzie ich zdaniem znajdują się Polacy?

*** Współpraca
dla osiągnięcia
wspólnych celów
(UMIEJĘTNOŚCI
SPOŁECZNE)**

Rozdaj pociętą kartę pracy *Jakość życia*. Podziel uczniów i uczennice na pary. Każda para otrzymuje jeden cytat. Daj czas na zapoznanie się z informacjami na karcie. Poproś pary o dobranie się w grupy z osobami mającymi te same cytaty. Nowo uformowane grupy siadają razem. Rozdaj grupom kartę pracy *Globalne wskaźniki*. Jeśli uczniowie i uczennice stykają się ze wskaźnikiem HDI (ang. *Human Development Index*) po raz pierwszy, wyjaśnij im, że jest to wskaźnik mierzący poziom rozwoju społecznego danego kraju. Wskaźnik ten uwzględnia dochody, długość życia oraz poziom alfabetyzacji w danym kraju. Im wyższa pozycja kraju w rankingu HDI, tym większa w nim jakość życia jego mieszkańców. W tabeli są dane za 2012 rok, uwzględniające dodatkowo różnice w dochodach i nierówności społeczne oraz dane podstawowe (nie uwzględniające nierówności społecznych).

Następnie poproś grupy o odnalezienie kraju, o którym czytali przed chwilą w tabeli z karty *Globalne wskaźniki*. Przyjrzyjcie się statystykom. Porównajcie je z informacjami z cytatów. Daj grupom chwilę na zastanowienie się nad podanymi informacjami. Zapytaj grupy o refleksje i wnioski. Zapisuj je na tablicy.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Przeprowadźcie wywiady na temat jakości życia w Polsce i na podstawie cytatów oraz wskaźników HDI i GINI opracujcie profil Polski.

RÓŻNICE I PODOBIENSTWA

Różnice	Podobieństwa

JAKOŚĆ ŻYCIA W RÓŻNYCH KRAJACH

„W mojej dzielnicy, w Brukseli, fajnie mi się żyje. Nikt nikomu nie zazdrości i wszyscy są tacy wyluzowani”.

Kasia, Belgia

„W moim kraju jest duża przepaść między bogatymi a biednymi. Ludzie sobie nie ufają. Bogate domy mają bardzo wysokie mury i ochroniarzy. Bogaci boją się biednych”.

Ali, Uganda

„Popatrz na te samochody. Wszystkie są takie same. Możemy zostawić otwarty samochód na parkingu. Nic się z nim nie stanie”.

Katie, Wielka Brytania

„Wielu osób nie stać na podstawową opiekę medyczną, nie mają ubezpieczenia. Wizyta u lekarza jest bardzo droga. Za to w prywatnych klinikach ludzie ciągle sobie robią operacje plastyczne, żeby lepiej wyglądać”.

Elias, Meksyk

Jakość życia mieszkańców i mieszkank Wenezueli poprawiła się znacząco w czasie prezydentury Hugo Chaveza. Różnice w dochodach bogatych i biednych zmniejszyły się. Chavez wprowadził między innymi dopłaty do żywności i punktów opieki medycznej w biednych dzielnicach.

Źródło: <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-07/venezuelans-quality-of-life-improved-in-un-index-under-chavez.html>

„Jednym z najtrudniejszych do zniesienia doświadczeń w USA są ludzie żebrzący na ulicach. Jeździmy po ulicach naszymi drogimi, klimatyzowanymi samochodami, zatrzymujemy się na światłach i wtedy widzimy osoby bezdomne trzymające kartony z odręcznie wykonanymi napisami, takimi jak: *Mieszkam na ulicy i będę wdzięczny za cokolwiek, co możesz mi dać*. Ci ludzie patrzą ci prosto w oczy z odległości kilku metrów, a ty udajesz, że ich nie widzisz. Takie doświadczenie uczy pokory”.

Chad, USA

GLOBALNE WSKAŹNIKI

Przykładowo wybrane kraje	Wskaźnik Rozwoju Społecznego (ang. <i>Human Development Index</i> , HDI) za 2012 rok (nie uwzględniający nierówności społecznych)	Wskaźnik Rozwoju Społecznego HDI (z uwzględnieniem nierówności społecznych) za 2012 rok
USA	3	16
Holandia	4	4
Szwecja	7	3
Belgia	17	15
Wielka Brytania	26	19
Polska	39	30
Meksyk	61	55
Wenezuela	71	66
Uganda	161	110
Demokratyczna Republika Konga	186	132

**ZACZNIJ
DZIAŁAĆ**

5

5.1 JĘSTEM OBYWATELEM/ OBYWATELKĄ ŚWIATA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- uświadomienie sobie własnych możliwości wprowadzania pozytywnych zmian na świecie,
- kształtowanie poczucia własnej wartości i skuteczności działania,
- uświadomienie sobie, że jednostki mogą zmieniać świat.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- prawa,
- odpowiedzialność,
- zmiana.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karty pracy *Stwierdzenia o „obywatelu/obywatelce świata”*,
- duże arkusze papieru do plakatów, przybory do pisania i rysowania.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- rozwijanie umiejętności dyskusowania, argumentowania i podejmowania decyzji w grupie,
- refleksja nad własnym postępowaniem,
- refleksja nad wiedzą, umiejętnościami i przekonaniami, niezbędnymi, żeby być obywatelem/obywatelką świata.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Zapytaj dzieci, czy znają słowa „globalny” i „obywatel/obywatelka” oraz co one znaczą. Przeprowadź krótką dyskusję, by poznać opinie dzieci. Następnie zapytaj, czy wiedzą, co oznacza wyrażenie „obywatel/obywatelka świata”. Wspomnij, że na najbliższych lekcjach będziecie się zajmować tym tematem.

DYSKUSJA I PRACA W GRUPACH

Podziel klasę na cztery małe grupy dyskusyjne. Każdej z grup wręcz karty pracy zawierające stwierdzenia na temat „obywatela/obywatelki świata” i poproś, by ułożyły je według ważności. Dzieci mają za zadanie ułożyć karty w kształt diamentu: najważniejsze, zdaniem ich grupy, stwierdzenia umieszczają na górze, najmniej istotne – na dole, a te o jednakowej ważności – obok siebie. Przeznacz na to ćwiczenie 15 minut. W jego trakcie dzieci powinny ze sobą **współpracować** oraz umieć **bronić swoich opinii i poglądów**. Przedyskutujcie swoje spostrzeżenia na forum klasy, a następnie przekaż głos każdej z grup, by pokazała ułożone przez siebie stwierdzenia i przedstawiła swoją argumentację.

Następnie poproś dzieci, by ponownie pracowały w grupach i zastanowiły się nad tym, co mogą zrobić, by pokazać, że te stwierdzenia są ważne. Np. przy stwierdzeniu „Staram się zrozumieć, co czują inni”, można słuchać innych, pytać innych, czy coś jest nie w porządku, porozmawiać z kimś, kto czuje się samotny itp.

Najtrudniejsze dla dzieci może być stwierdzenie: „Jestem równie ważna/ważny jak każdy inny”, więc możesz im podać kilka przykładów, takich jak: „Jestem szczególnie dobra/dobry w...” lub „Pomagam w klasie poprzez...”. Pomysły mogą być spisane w formie deklaracji złożonych przez dzieci, które uroczysto obiecują ich dopełnić, by pokazać, że i one mogą być obywatelami/obywatelkami świata. Deklaracje te możecie umieścić na ścianie na wystawie klasowej.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

** Rozumienie siebie, akceptacja samego/samej siebie (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

** Poczucie przynależności (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

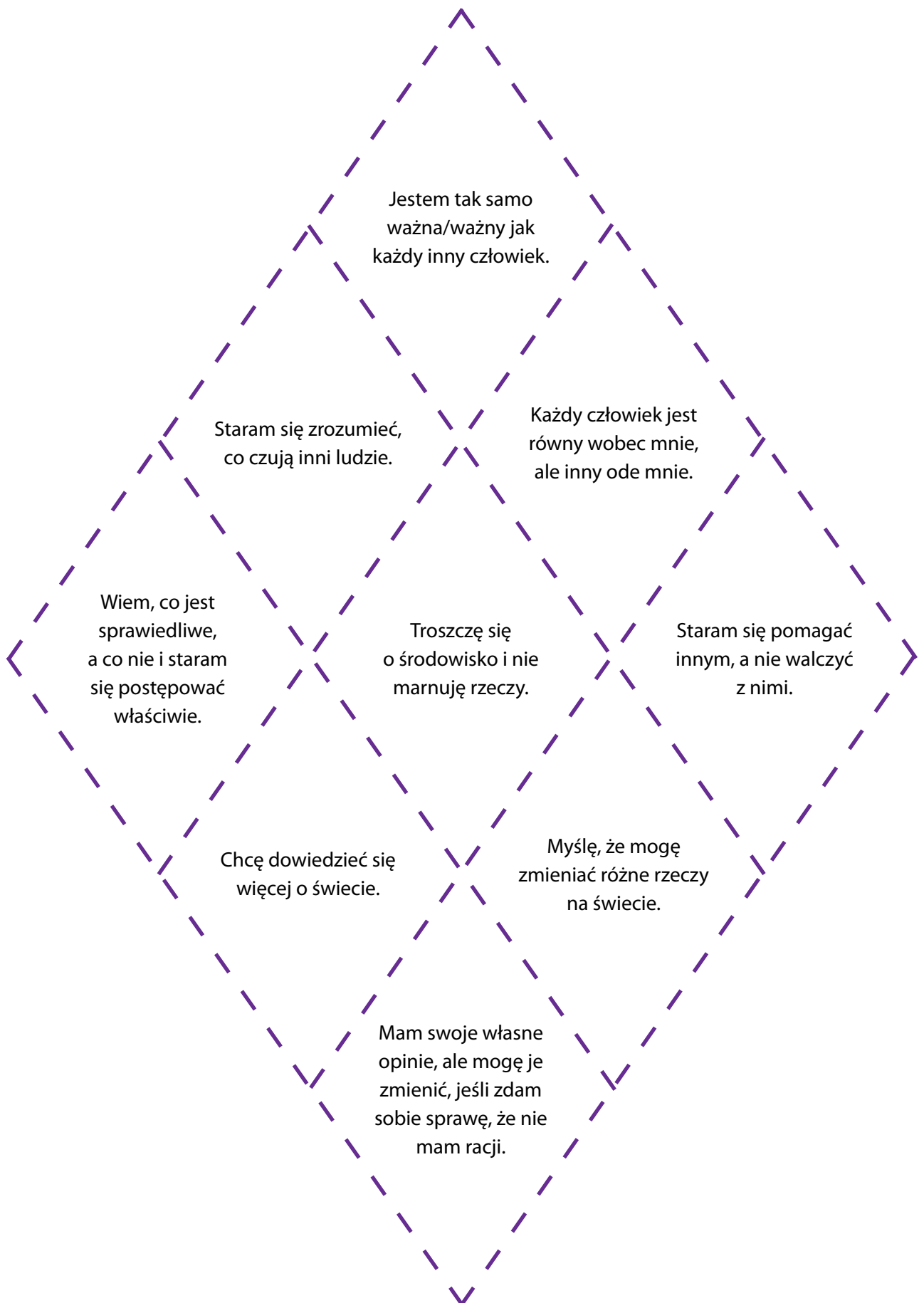
TWORZENIE PLAKATU W GRUPACH

Wręcz każdej z grup duży arkusz papieru (50 cm x 150 cm) i powiedz, by narysowały sylwetkę dziecka (jedno z dzieci w każdej grupie może się położyć na papierze i posłużyć jako model). Zatytułujcie plakaty: *Doskonały obywatel/Doskonała obywatelka świata*. Powiedz dzieciom, by napisały bądź narysowały na plakacie zdolności, umiejętności i cechy, które powinien/powinna posiadać według nich doskonały obywatel/doskonała obywatelka świata. Możesz zasugerować, by zaznaczyły na plakacie zdolności, umiejętności i atrybuty obok następujących części ciała:

- głowa – to, co obywatel/obywatelka świata musi wiedzieć,
- ręce – to, co musi umieć zrobić,
- serce – to, co musi czuć lub w co musi wierzyć.

Powieście plakaty na ścianie na wystawie klasowej (szkolnej). Każda z grup niech opíše swój plakat, wyjaśniając, co na nim zamieściła (napisała i narysowała).

STWIERDZENIA O „OBYWATELU/ OBYWATELCĘ ŚWIATA”

5.2 I TY MOŻESZ ZMIENIAĆ ŚWIAT

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie, że można się przyczynić do wprowadzania pozytywnych zmian w życie innych ludzi.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- dyskutowanie nad pytaniami i formułowanie odpowiedzi na nie w grupach.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- odpowiedzialność,
- zmiana,
- władza.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- arkusze papieru,
- flamastry.

WPROWADZENIE

Poproś dzieci, by zamknęły oczy i spróbowały pomyśleć o osobie lub grupie osób, które wprowadziły pozytywną zmianę w życie (swoje lub innych). Może być to osoba, którą dzieci znają osobiście, ktoś z telewizji bądź osoba, o której słyszały lub czytały. Nieistotna jest zmiana, której ta osoba dokonała.

Po kilku minutach danych na zastanowienie, poproś dzieci, by – pracując w parach – wymienili się informacjami odnośnie osób, o których pomyślały. Poproś dzieci, by podały kilka przykładów osób, które przyszły im na myśl, oraz ich dokonania; zapisz te informacje na tablicy. Jeżeli uważasz, że byłoby to pomocne, podaj kilka swoich przykładów, wspomnij o pozytywnych dokonaniach młodych ludzi. Możesz w tym celu wykorzystać informacje z ramki.

ĆWICZENIE

Podziel klasę na grupy 3- lub 4-osobowe i poproś dzieci, by wykonały następujące polecenie:

- na dużym arkuszu papieru dzieci mają odrysować sylwetkę jednego z członków lub członkiń grupy. Jeżeli ta opcja nie jest właściwa lub możliwa, dzieci rysują ludzika na papierze. Dzieci mają zastanowić się nad cechami charakteru osób wymienionych we wprowadzeniu do tej lekcji – jakie cechy stanowią o tym, kim te osoby są i co osiągnęły. Dzieci mają za zadanie zapisać cechy charakteru na ludziku (cechy takie, jak np.: aktywność, opiekuńczość, pracowitość, motywacja, wytrwałość, wiara w sukces, wrażliwość). Dzieci, zachęcane przez nauczyciela, rozważają inne czynniki, które mogły pomóc tej osobie dokonać pozytywnych zmian. Poproś dzieci, by zapisały swoje wnioski na arkuszu z ludzikiem (czynniki takie jak np.: praca w zespole, wsparcie rodziny i przyjaciół, pomoc, pieniądze, odpowiednie przeszkolenie, sława, władza, wpływy i kontakty, praca), a następnie przedstawiły je na forum klasy.

** Świadomość, że emocje, myśli i zachowania są ze sobą powiązane (SAMOŚWIADOMOŚĆ)*

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Na forum klasy zainicjuj dyskusję o tym, jak każdy z nas jest w stanie dokonać pozytywnych zmian. W dyskusji warto poruszyć następujące kwestie:

- ▶ by dokonywać zmian, nie wystarczy tylko mieć pieniądze, sławę czy dobre oceny w szkole,
- ▶ każdy jest w stanie wprowadzić pozytywne zmiany,
- ▶ następujące cechy są ważne, by być w stanie dokonywać zmian:
 - ◆ ciężka praca,
 - ◆ zdobywanie umiejętności i informacji,
 - ◆ praca zespołowa,
 - ◆ pomoc nauczycieli lub innych dorosłych,
 - ◆ nawiązywanie kontaktów (ang. *networking*),
 - ◆ wynajdywanie lokalnych projektów i inicjatyw.

Severn Cullis-Suzuki: kanadyjska aktywistka zajmująca się ochroną przyrody i klimatu, córka znanego działacza na rzecz ochrony przyrody. Jeździ po całym świecie i wygłasza przemówienia oraz prezentacje, zachęcając ludzi, aby przyjrzeni się swoim wartościom, przyjęli indywidualną odpowiedzialność za zachodzące na świecie zmiany klimatyczne i zatroszczyli się o swoje dzieci i przyszłe pokolenia na Ziemi. Świat usłyszał o niej w 1992 r., kiedy w wieku 12 lat uzbierała pieniądze, aby razem z innymi nastoletnimi aktywistkami i aktywistami z organizacji *Environmental Children's Organization* (ECO) wyjechać na organizowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro w Brazylii. Na Szczycie wygłosiła do wszystkich delegatek i delegatów przemówienie o kwestiach związanych z ochroną Ziemi i klimatu, widzianych z perspektywy dzieci i młodych ludzi. Jej sześciominutowe wystąpienie można znaleźć na portalu YouTube. Więcej informacji o Severn można znaleźć na jej stronie internetowej: <http://severncullissuzuki.com/>.

Thandiwe Chama: pochodząca z Zambii w Afryce laureatka Międzynarodowej Dziecięcej Nagrody Pokojowej w 2007 r. W 1999 r. szkoła Thandiwe w jednej z uboższych dzielnic stolicy Zambii, Lusace, została zamknięta, ponieważ brakowało nauczycieli i nauczycielek. Ośmioletnia wówczas Thandiwe nie chciała zaakceptować tej sytuacji. Zmobilizowała inne dzieci ze szkoły i stanęła na czele marszu dzieci w celu znalezienia innej szkoły. W wyniku tych działań wszystkie dzieci zostały przyjęte do innej szkoły. Wzmocniona przez to doświadczenie Thandiwe zaangażowała się na rzecz egzekwowania prawa dzieci do edukacji oraz przeciwdziałania AIDS – napisała i własnoręcznie zilustrowała książkę dla dzieci o zagrożeniach związanych z AIDS, wygłasza także przemówienia na ten temat w kościołach. Więcej informacji o Thandiwe można znaleźć na jej blogu: <http://thandiwechama.blogspot.com/>.

Kesz Valdez: filipiński aktywista pracujący z dziećmi ulicy, laureat Międzynarodowej Dziecięcej Nagrody Pokojowej w 2012 r. Pochodzący z Cavity City Kesz został dzieckiem ulicy w wieku dwóch lat, zmuszony był szukać pożywienia na wyspiskach śmieci. Jego własne trudne doświadczenia dały mu siłę, by działać na rzecz innych. Na swoje siódme urodziny Kesz w prezencie postanowił dać od siebie coś innym dzieciom z ulicy – tego samego roku założył własną organizację wspierającą dzieci ulicy (*Championing Community Children*). Każdego tygodnia razem z przyjaciółmi wyrusza do biednych dzielnic naucza mieszkające w nich dzieci na temat higieny, żywności i praw dziecka. Uczy także dzieci, jak uczyć inne dzieci i w ten sposób przekazywać informacje, które mogą polepszyć ich warunki życia. Do tej pory Kesz pomógł ok. 10 tys. dzieci w swoich okolicach. Więcej informacji o Keszu można znaleźć na jego stronie na Facebooku: <https://www.facebook.com/kesziam>.

5.3 SFERY WPŁYWÓW

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Samoświadomość
- Motywacja
- Empatia
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozpoznanie cech charakteru potrzebnych do tego, by być aktywnym obywatelem świata,
- zastanowienie się nad potencjalnymi działaniami, które można podjąć w celu rozwiązania problemów na świecie.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- rozwijanie umiejętności skutecznej pracy zespołowej.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- prawa,
- obowiązki,
- zmiany.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- cztery komplety kart pracy *Co mogę zmienić? – role*,
- arkusze papieru A3 i długopisy,
- trzy pytania na dużych plakatach lub w formie slajdów w programie PowerPoint,
- liny i naklejki do wykorzystania przy robieniu koncentrycznych kręgów na podłodze,
- diagram z koncentrycznymi kręgami (lub rzutnik, biała tablica itp.),
- arkusze papieru i masa klejąca lub taśma malarska,
- karta pracy *Cytaty na temat globalnego obywatelstwa*.

WPROWADZENIE

Nawiąż do zajęć na podstawie scenariusza pt. *Jestem obywatelem/obywatelką świata* oraz scenariusza pt. *I ty możesz zmienić świat*, omów wnioski wyciągnięte z tych zajęć. Odwołaj się do plakatów przedstawiających umiejętności, wiedzę i cechy doskonałego obywatela lub obywatelki świata oraz do sylwetek młodych aktywistów i aktywistek, przedstawionych w scenariuszu pt. *I ty możesz zmieniać świat*. Powiedz dzieciom, że na dzisiejszych zajęciach będą zastanawiać się nad tym, w jaki sposób one same mogą podjąć działania i dokonać zmian, które będą prowadziły do rozwiązania problemów światowych.

PRACA ZESPOŁOWA

Podziel klasę na cztery grupy. Powiedz dzieciom, że ich pierwsze zadanie polega na przydzieleniu sobie następujących czterech ról: kronikarz/kronikarka, rzecznik/rzeczniczka, moderator/-ka, osoba pilnująca czasu. Odczytaj opisy poszczególnych ról na głos i przydziel każdej grupie po jednym komplecie kart pracy z opisami ról. Następnie wytłumacz, że to pomoże im nauczyć się, jak pracować efektywnie w zespole.

Rozdaj każdej grupie trzy arkusze papieru A3, które będą im potrzebne w tym zadaniu. Wytłumacz dzieciom, że będą miały pięć minut na przedyskutowanie każdego z trzech pytań. Pytania i odpowiedzi kronikarz ma zapisywać na arkuszach. Przypomnij dzieciom, że podczas dyskusji wszystkie opinie i odpowiedzi są ważne – nie ma lepszych lub gorszych odpowiedzi, a to ćwiczenie ma im pomóc myśleć kreatywnie i wpaść na wiele pomysłów.

Pokaż następujące trzy pytania, jedno po drugim, w odstępie 5–10 minut przeznaczonych na dyskusję:

- Co to znaczy być obywatelem/obywatelką świata?
- Jakie problemy w szczególny sposób Ciebie/Was interesują?

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów, rozwiązywanie problemów (UMIĘJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

** Świadomość konsekwencji, jakie mogą przynieść własne działania (MOTYWACJA)*

- Jakie pomysły chcesz/chcecie wprowadzić w życie?

Kronikarz powinien zapisać każde z pytań pośrodku arkusza, a następnie zapisywać odpowiedzi członków grupy wokół niego. Poproś dzieci, żeby przeszły się po klasie i obejrzały wyniki pracy innych grup – pomysły na działanie (pyt. 3). Czy pomysły innych grup są podobne do pomysłów ich grupy? Czy chcą podchwycić i wykorzystać pomysł innej grupy? Kronikarz lub kronikarka powinna zabrać ze sobą długopis i papier do notowania ewentualnych inspirujących pomysłów. Poproś dzieci, żeby wróciły do swoich grup i wybrały pięć ulubionych pomysłów, które chciałyby wprowadzić w życie oraz by zapisały je na kartkach papieru – jeden pomysł na kartkę.

Narysuj duże, koncentryczne kręgi (diagram: *Co mogę zmienić?*) na ogromnym arkuszu papieru. Możesz również wykorzystać do tego celu liny, układając je na podłodze i tworząc koncentryczne kręgi lub przedstawić diagram na ścianie lub białej tablicy przy użyciu rzutnika. Poproś dzieci, aby przy pomocy masy klejącej lub taśmy malarskiej nakleiły kartki papieru z pomysłami w odpowiednim miejscu na diagramie, tak by pokazać na co wpłynęła zaproponowana zmiana – na ich własne zachowanie, zachowanie społeczeństwa, kraju czy też całego świata.

*** Odpowiedzialność za własne działania (SAMOŚWIADOMOŚĆ)**

*** Gotowość pomocy innym (EMPATIA)**

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

- ▶▶▶ Na początku omówcie, czy zdał egzamin podział na role:
 - ▶ Co się udało?
 - ▶ Co okazało się trudne?
 - ▶ Czy przydzielenie ról pomogło grupie pracować sprawniej i efektywniej?
- ▶▶▶ Omówcie zajęcia na forum klasy. Czy teraz dzieci uświadamiają sobie, że ich działania mogą wpłynąć na zmiany, poczynając od zmian w ich własnym zachowaniu, po te dotyczące całego świata?
- ▶▶▶ Zakończ zajęcia, czytając uczniom i uczennicom cytaty o globalnym obywatelstwie.
- ▶▶▶ Zachowaj diagram z pomysłami uczniów i uczennic – będzie on Wam potrzebny na przyszłej lekcji pt. *Ludzie i władza*.

Moderator/-ka

Twoim zadaniem jest przypilnowanie, by Twoja grupa ukończyła zadanie oraz by wasza praca miała wysoką jakość.

Musisz się upewnić, że każda osoba w grupie ma możliwość wyrażenia swoich opinii i zaproponowania swoich pomysłów.

Jeśli dojdzie do nieporozumienia, to Ty musisz znaleźć sposób rozwiązania konfliktu.

Powinieneś/powinnaś postarać się, by wszyscy w grupie mieli poczucie dobrze wykonanego zadania.

Kronikarz/Kronikarka

Twoja rola polega na skrzętnym notowaniu wszystkiego tego, o czym rozmawiacie podczas wykonywania zadania. Jeżeli jesteś poproszony/-a, by zapisać coś, pamiętaj, by odnosiło się to do opinii całej grupy, a nie tylko Twojej.

Pamiętaj, by pisać czytelnie.

Osoba pilnująca czasu

Do Twoich zadań należy przypilnowanie, by grupa ukończyła zadanie w wyznaczonym czasie. Oznacza to, że powinieneś/powinnaś:

- a) uważnie słuchać poleceń i instrukcji nauczyciela/nauczycielki,
- b) sprawdzić czas rozpoczęcia zadania i obliczyć, kiedy czas na wykonanie zadania upłynie.

Powinieneś/powinnaś informować grupę o upływie czasu, na przykład zakomunikować, gdy upłynie połowa czasu wyznaczonego na wykonanie zadania lub kiedy zostały dwie minuty.

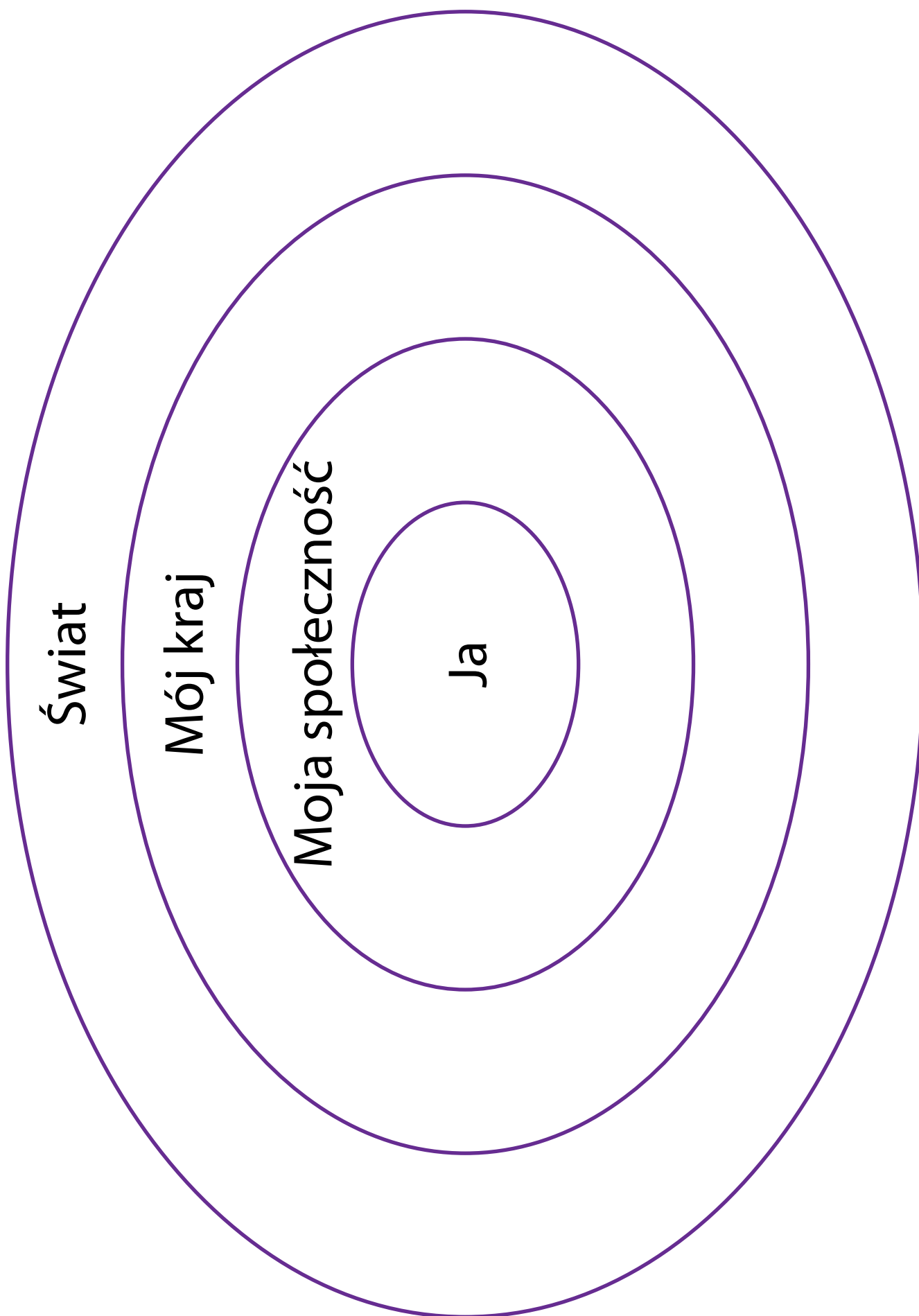
Rzecznik/Rzeczniczka

Twoją rolą jest przemawianie w imieniu grupy, kiedy jesteście poproszeni o zdanie relacji na forum klasy.

Musisz zwracać uwagę na to, co jest przedyskutowywane w grupie, tak by relacja była jasna i najwierniej odzwierciedlała opinię całej grupy.

Pamiętaj, że przedstawiasz wnioski i opinie Twojej grupy, nie tylko swoje!

DIAGRAM: CO MOGĘ ZMIENIĆ?

CYTATY NA TEMAT GLOBALNEGO OBYWATELSTWA

Żaden człowiek nie jest samoistną wyspą; każdy stanowi ułamek kontynentu, część lądu.

John Donne

Musimy być gotowi, by nauczyć się lekcji, że współpraca może sugerować kompromis.

Eleanor Roosevelt

Zanim skończysz jeść rano śniadanie, już zdążyłeś być zależny od połowy świata.

Martin Luther King Jr

Wierzę, że aby stawić czoła wyzwaniom naszych czasów, ludzie muszą wykształcić większe poczucie uniwersalnej odpowiedzialności. Każdy i każda z nas musi nauczyć się pracować nie tylko dla samego/samej siebie, dla swojej rodziny lub kraju, ale na korzyść całej ludzkości. Uniwersalna, globalna odpowiedzialność jest najważniejsza, żeby ludzkość mogła przetrwać. Globalna odpowiedzialność jest najlepszą podstawą funkcjonowania świata, jest niezbędna dla pokoju na świecie i sprawiedliwego wykorzystania bogactw naturalnych. Pozwala troszczyć się o przyszłe pokolenia i w należyty sposób dbać o środowisko naturalne.

Dalajlama

5.4 LUDZIE I WŁADZA

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Motywacja
- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- rozumienie pojęć władzy oraz upodmiotowienia (ang. *empowerment*),
- poszukiwanie sprzymierzeńców i sprzymierzeńczyń do realizacji własnych projektów i inicjatyw.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- podejmowanie w grupie decyzji opartych na konsensusie i ich uzasadnianie.

CZAS: 45 minut.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- władza,
- zmiana,
- prawa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karty pracy *Ludzie władzy*,
- karty pracy z diagramem *Twój projekt – kto może pomóc?*

WPROWADZENIE

Scenariusz ten jest szczególnie przydatny, jeśli chcemy zachęcić dzieci do pracy nad ich własnym konkretnym projektem lub przedsięwzięciem wymagającym współpracy z innymi osobami, instytucjami lub organizacjami.

Poproś dzieci, by usiadły w kręgu. Wy tłumacz im, że będziecie dziś zastanawiać się nad tym, kto w ich życiu ma władzę. By pomóc w tym procesie myślowym, rozegracie krótką scenkę, która pozwoli dzieciom doświadczyć tego, jak można się czuć, będąc zależnym od kogoś, jeśli chodzi o poziom posiadanej władzy.

Kiedy uniesiesz kartę (czerwoną lub żółtą) i zapowiesz sytuację do odegrania, uczestnicy i uczestniczki zabawy muszą odegrać ją w odpowiedni sposób, tzn. jeżeli uniesiesz czerwoną kartę, dzieci mają odegrać scenkę tak, jakby były osobami z dużą władzą (powiąż posiadanie władzy z poczuciem pewności siebie). Natomiast jeżeli uniesiesz żółtą kartę, dzieci mają odegrać scenkę tak, jakby nie miały żadnej władzy i siły przebicia.

Scenki do odegrania:

- wejście do pokoju pełnego ludzi,
- zapoznanie się z kimś,
- zabranie głosu w dyskusji publicznej,
- składanie zamówienia w restauracji.

Zapytaj dzieci, jak się czuły, gdy odgrywały scenki z życia codziennego i miały więcej lub mniej władzy niż zazwyczaj.

ĆWICZENIE W GRUPACH – KTO MA WŁADZĘ?

Zapytaj dzieci, co to znaczy według nich mieć władzę? Czy znaczy to to samo, co mieć wpływ? Czy jest to dobre, czy złe? (Poproś, by podały przykłady posiadania władzy i wpływów). Czy mogą podać przykłady osób, które nie mają w ogóle władzy? Czy jest możliwe sprawienie, aby ktoś miał więcej władzy, mocniejszą pozycję, wpływ na własne życie? W jaki sposób? Możesz wytłumaczyć, że zgodnie z Konwencją o prawach dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych, WSZYSTKIE dzieci mają prawo głosu w sprawach dotyczących ich życia. Zapytaj uczniów i uczennice, czy uważają, że wszystkie dzieci mają kontrolę nad swoim życiem?

▶▶▶ Ta część zajęć może być użyta jako materiał wyjściowy do sesji dociekań filozoficznych.

Następnie podziel klasę na trzy lub cztery grupy i rozdaj każdej z nich pocięte karty pracy *Ludzie władzy*. Odczytaj na głos wszystkie osoby i organizacje wymienione na karcie pracy, by upewnić się, że wszyscy je znają i rozumieją. Poproś dzieci, by ułożyły karty na podłodze lub stole, w kolejności od osób czy organizacji z największą władzą na górze, do osób czy organizacji z najmniejszą władzą na dole. Dzieci mogą ułożyć karty w różne kształty: kolumny, diamentu, trójkąta. Poproś dzieci, by dodały inne osoby lub organizacje, wykorzystując do tego celu załączone puste pola na kartach pracy. Zakończ to ćwiczenie dyskusją. Oto przykładowe pytania pomocnicze.

- Które osoby czy organizacje mają najwięcej władzy? Dlaczego właśnie one?
- Które osoby czy organizacje mają najmniej władzy, np.: niemowlaki, małe dzieci, dzieci niepełnosprawne, ubodzy ludzie itp.?
- Które osoby czy organizacje według dzieci wysłuchałyby je lub traktowałyby poważnie ich inicjatywę? Dlaczego?

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

▶▶▶ Podziel klasę na mniejsze grupy i rozdaj każdej grupie arkusz z diagramem: *Twój projekt – kto może pomóc?*. Poproś dzieci, by zaznaczyły osoby czy organizacje, które według nich mogłyby być bardzo pomocne i z którymi warto by nawiązać współpracę. Poproś dzieci, by zastanowiły się kto jeszcze, lub jakie inne organizacje mogłyby im pomóc; powiedz, by wpisały swoje propozycje w puste miejsca na diagramie. Poproś dzieci, by zastanowiły się, jak zaproponowane osoby czy organizacje mogą potencjalnie pomóc i czego się od nich oczekuje. Dzieci mają swoje uwagi zapisać obok poszczególnych okręgów na diagramie.

▶▶▶ Zachęć dzieci, by wymieniły trzy osoby lub organizacje, które według nich byłyby najlepszymi partnerami do nawiązania współpracy. Grupy mają podzielić się swoimi uwagami z pozostałą częścią klasy.

* Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)

* Planowanie, planowanie długoterminowe za pomocą małych kroków (MOTYWACJA)

* Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)

LUDZIE, KTÓRZY MAJĄ WŁADZĘ

dyrektor/-ka szkoły

przywódca religijny/przywódczyni religijna

poseł/posłanka

policjant/-ka

radny/radna

młody człowiek w wieku 7–13 lat

rodzice

nastolatek/nastolatka

lokalny sprzedawca i sprzedawczyni

właściciel/-ka firmy

nauczyciel/-ka

krajowa organizacja pozarządowa

pan/pani premier

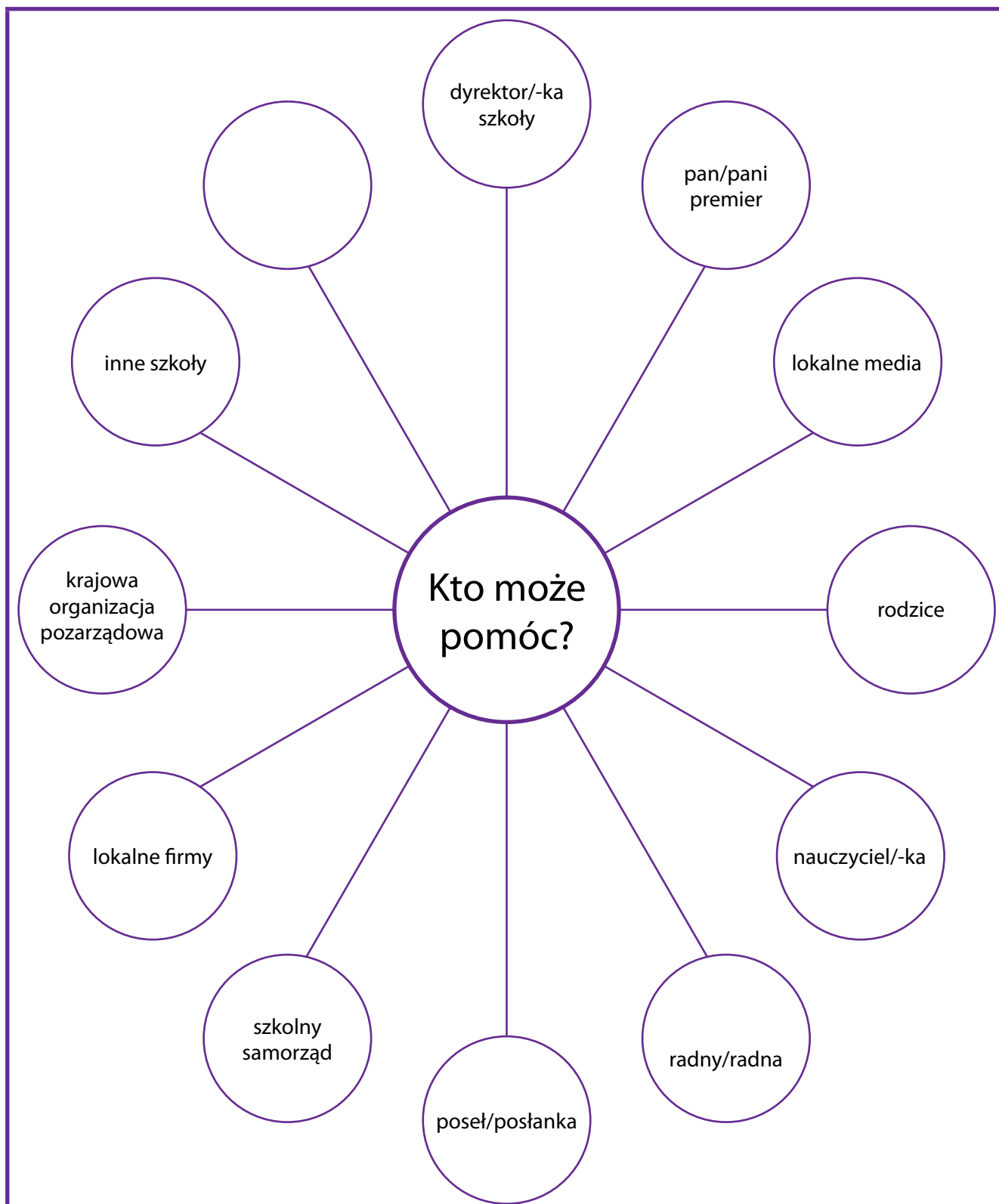
lokalna gazeta

osobowość telewizyjna

pedagog szkolny

sportowiec/sportsmenka

TWÓJ PROJEKT – KTO MOŻE POMÓC?

Moje trzy główne kontakty:

1.
2.
3.

5.5 UCZYNIĆ ŚWIAT LĘPSZYM...

SPOŁECZNE I EMOCJONALNE ASPEKTY UCZENIA SIĘ:

- Umiejętności społeczne

CELE Z ZAKRESU EDUKACJI GLOBALNEJ:

- uświadomienie sobie, jakie są aktualne wyzwania na świecie i na kogo mają one wpływ,
- uświadomienie sobie, jak nasze własne działania i wybory wpływają na kształt świata.

PORUSZANE ZAGADNIENIA:

- odpowiedzialność,
- współzależność.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- karta pracy *Wyzwania dla świata* – jedna na grupę,
- karta pracy *Wykres zagadnień* – jedna na grupę.

CELE OGÓLNOEDUKACYJNE:

- kształtowanie umiejętności współpracy w zespole,
- kształtowanie umiejętności prezentowania rzeczowych argumentów wspierających własny punkt widzenia.

CZAS: 45 minut.

WPROWADZENIE

Pokaż dzieciom kartę pracy przedstawiającą wyzwania, jakim ludzie na świecie muszą obecnie stawić czoła. Zaprezentuj je albo na dużym plakacie na forum klasy, albo w małych grupach, rozdając dzieciom karty pracy. Przeprowadź głosowanie, by dowiedzieć się, ile dzieci z klasy obecnie jest zaangażowanych w projekty związane z danymi wyzwaniami, problemami światowymi.

Następnie zachęć dzieci, żeby zastanowiły się nad innymi problemami, zarówno lokalnymi, jak i światowymi, którymi są zainteresowane lub w które są zaangażowane.

Przedstaw wyniki głosowania:

- Czy widzicie jakieś podobieństwa?
- Czy więcej dzieci jest zaangażowanych w projekty dotyczące zagadnień lokalnych (zapewne tak będzie)? Dlaczego tak jest?
- Czy bardziej przejmujemy się sprawami lokalnymi, bo są nam (fizycznie) bliższe?
- Czy jesteśmy bardziej przejęci problemami światowymi, ponieważ dużo się o nich mówi w mediach (telewizji, radiu, prasie)?
- Z którymi problemami jesteśmy związani?

Po dyskusji zaprezentuj *Wykres problemów*; możesz go narysować na tablicy lub na dużych arkuszach i rozdać grupom. Pozioma oś odnosi się do tego, kogo dotyczą dane zagadnienia (od nas samych po cały świat), pionowa oś odnosi się do okresu, jaki jest potrzebny, by problem rozwiązać.

PRACA W GRUPIE – WYKRESY

Wskaż kilka zagadnień zamieszczonych na kartach pracy i poradz się dzieci, gdzie je umieścić na wykresie, np.: karta pracy z napisem „zmiany klimatyczne” może być umieszczona tak, by pokazać, że ten problem wpływa na cały świat i zajmie lata, by go rozwiązać lub możecie zdecydować, że jest to problem osobisty i umieścicie tę kartę nad słowem „ja”.

Pracując w grupach, dzieci mają zastanowić się nad wszystkimi zagadnieniami, a następnie wspólnie podjąć decyzję, gdzie umieścić karty. Dzieci muszą umieć uzasadnić swoje decyzje.

Po umieszczeniu kart rozdanych przez nauczyciela, dzieci mają zastanowić się nad innymi zagadnieniami, które są im znane lub nad którymi pracują; zapisać je na dodatkowych, czystych kartach, a następnie umieścić je na wykresie. Istotnym aspektem tego zadania jest refleksja nad zagadnieniami oraz dyskusja w grupie. Nie ma tu dobrej czy złej odpowiedzi! Pamiętaj, by zapewnić o tym dzieci, tak żeby swobodnie dzieliły się swoimi (różnymi) opiniami i przedstawiały swój punkt widzenia.

Poproś poszczególne grupy, aby obejrzały nawzajem swoje wykresy. Następnie zapytaj dzieci, jak według nich wyglądałby wykres, gdyby to ich rodzice, nauczyciele bądź inni dorośli go wypełnili. Czym by się różnił? Jak by wyglądał wykres stworzony przez polityków lub osoby podejmujące ważne decyzje w kraju?

Wróć do wykresów dzieci; zwróć ich uwagę na problemy światowe, w szczególności te, które dzieci uznały za odległe i ich nie dotyczące. Zastanówcie się nad tym, w jaki, niebezpośredni sposób, te problemy jednak na nas wpływają. Rozważcie możliwe sposoby rozwiązania tych problemów lub to, w jaki sposób każdy z nas może się przyczynić do ich rozwiązania. Zastanówcie się, dlaczego w ogóle powinniśmy się nimi zajmować, skoro nas bezpośrednio nie dotyczą.

►►► To pytanie może być punktem wyjścia do sesji dociekań filozoficznych.

DALSZE POMYSŁY DO WYKORZYSTANIA PO ZAJĘCIACH

►►► Stwórzcie wystawę z wykresem.

►►► Dodawajcie kolejne problemy oraz pomysły na to, jak walczyć z tymi problemami.

** Współpraca dla osiągnięcia wspólnych celów, dokonywanie mądrych wyborów, rozwiązywanie problemów (UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE)*

WYZWANIA DLA ŚWIATA

zmiany klimatyczne

bogacący się bogaci i biedniejący biedni

nieuczciwy system handlu żywnością
powodujący ubóstwo wielu krajów

kończące się zasoby naturalne

marnowanie żywności a głód na świecie

śmieci

niewolnicza praca dzieci

wpływ internetu i nowych technologii na
kontakty międzyludzkie

łamanie praw człowieka

wyciekanie naszych danych osobowych

bezrobocie młodych ludzi

wymieranie gatunków zwierząt i roślin

WYKRĘS ZAGADNIENIŃ

Instytut Globalnej
Odpowiedzialności

Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO) został założony w 2007 roku jako organizacja działająca w duchu solidarności z krajami globalnego Południa. Poprzez realizowane projekty dążymy do usuwania przyczyn niesprawiedliwości i zmiany globalnych mechanizmów dotyczących rozwoju.

W ramach działalności edukacyjnej w IGO upowszechniamy w Polsce rzetelną wiedzę na temat krajów globalnego Południa oraz mechanizmów przyczyniających się do powstawania globalnych nierówności i ubóstwa. Dążymy do kształtowania wśród młodych ludzi postaw odpowiedzialności i zaangażowania.

Od sześciu lat IGO realizuje projekty z zakresu edukacji globalnej, finansowane m.in. przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Edukacji Narodowej. Współpracujemy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, regionalnymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli, a także ze środowiskiem akademickim m.in. w projekcie dotyczącym kształcenia nauczycieli.

IGO interesuje się wykorzystaniem innowacyjnych metod w edukacji globalnej. Pracujemy m.in. z użyciem metod dociekań filozoficznych (ang. *Philosophy for Children*) i elementów pedagogiki przeżyć (ang. *experiential/outdoor learning*). Specjalizujemy się w praktycznym stosowaniu *Kodeksu ds. obrazów i przesłań*, czyli etycznej komunikacji i informacji nt. krajów globalnego Południa. Prowadzimy regularne działania w placówkach edukacji formalnej i nieformalnej – warsztaty, zajęcia i kampanie informacyjne.

W ramach realizowanych projektów zapraszamy do wspólnego odkrywania świata. Zdobywanie wiedzy łączymy z odkrywaniem własnych możliwości, poznawaniem siebie, swojego miejsca w świecie, kształtowaniem umiejętności współpracy i rozwiązywania problemów oraz aktywnego słuchania. Jesteśmy przekonani, że umiejętności te przekładają się na świadome uczestnictwo w procesie kształtowania świata.